

The East and the West
 In unison best,
 Away from creeds
 And pois'nous seeds,
 And like the psalms of a holy sage
 Thy words be true from age to age!"

VIII.

" Ere long Nature thy knell had tolled,
 Thy waning life in pellmell rolled,
     In mortal gore
     With African Bore ;
 But ere the last gasp flew from thee
 Thou'st hailed thy Lion return in glee."
     So far so good
     Tho' not for good :
 But care not Queen these earthly fights
 For lust of gold or lawless rights.
     Thy day is done
     Thy race is run.
 The heavy crown that crushed thy head
 The signet ring ever by thy bed
 No more shall boil thy hallowed blood.

All lines are flowers, and toils due,
 Their freshness last for a seconds few."

IX.

" Like the stump of a tree tho' close cut down
 New tendrils shoot, and flow'rs full blown,
 Ye left many to lift your Soul
 To the cross above—your destined goal

    Your Prince Albert

    A man stalwart

Now wears thy crown O blessed Queen!

No more below! O' hail the Speen

    Of cross above

    Greeting in love!"

X.

The rose may bloom, but drop down soon,
 Ther's rise and fall even for the Moon;

    While seasons change

    And minds derange,

Unchanged like Nature for e'er be thou

Communing with th' immaculate lambs above!"

M. BhujangaRau.

LIFE
OF
QUEEN VICTORIA.
(ILLUSTRATED).

BY
RAJA, M. BHUJANGARAU,
ELLORE.

వ స ం త కు సు మ ము.

౪ 1-8-0.

వ స ం త కు సు మ ము .

శ్రీమద్విష్ణోరియా మహారాజ్ఞీ చారిత్రము.

2
690A

ఇది

శివపురాణాది బహు కావ్యనాటక

గ్రంథకర్తలగు

అష్టావధాని, శ్రీరాజామంత్రివెగడ భుజంగరావు

బహద్దరు జమీందారుగారి ప్రణీతము.

రెండవ కూర్పు.

1907.

మంజువాణి ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయేశ్వరాయనమః.

వ న ం త కు సు మ ము.

మిహికాగ్రాత్మజసు బ్రేమమునక విడఁ జాల కె
ల్లడక, సాము మెయిన్ నహించుటను జంద్రశి
లన్ సురరాజరత్నముల్, గో మెసగంగ నేరుపు
నఁ గూర్చిన యచ్చెరువంపువిగ్రహం, బైమది గో
చరించెడు శివాకృతి మాకిడు నిట్టసిద్ధులక. 1

క. కొండలరాయనికూతుం

గుండలిరాడ్చూపజాధ్యు కూరిమిచెలి నా

ఖండలదారాదులచే

మెండుగ వరపుడముఁగాంచు మెలఁతంగొలతుక.

2

ఉ. వారణవక్త్రుఁడాదిగల వండ్యసుపర్వుల కెల్ల మొక్కికై

వారము తల్లిదండ్రుల కవారితభక్తి దలిర్పఁ జేసి బృం

దారకభాష నాంధ్రమున ధారుణిఁ గావ్యములక రచించి రె

వ్వారలు వారి కెల్లరకు వందన మే నొనరింతు నమ్రతక.

3

క. నాకృతి కుకవికి దుష్క

వ్యాకలనప్రియున కహిత మగు నీగ భువి

గైకొనును పుంటివాసనఁ

గైకొను నే యత్తరువుల ఘన గంధంబున్.

4

ప. ఇట్లు వందనీయాభి వందనంబును నిందనీయాభి నిందనంబునుం గావించి

యొక్క నవీన సచ్చరిత్రం బను నుపఘ్నంబున మత్కువితాలతం బ్రా

కించువాడ నై దానికిం గుదురగు మద్వంశక్రమంబు వక్కాణించెద.

చ. సిరి తన నున్దొడన్ నినిచి చేతుల బాదములొత్తుచుండఁగాఁ

గరువలితిండి పెన్బరుపు గ్రమ్ముచు మేనిరుచుల్ వెలుంగ ని

ద్వరఁ గొని మేలుకాంచిన యధోక్షజా నాభిసరోరుహంబు వ

ధ్యరజము ముద్ద యై యెసఁగు ధాత జగంబుల కెల్లఁ గర్తయై.

6

క. ఆతఁడు తపస్వప్రభావ

ఖ్యాతుల నిఖిలార్థసృష్టి కాద్యుల జ్ఞానో

పేతుల మునుల స్తనమున

నాతతగతిఁ గాంచె నందు హరితుం డలరున్.

7

క. ఆప్రాజ్ఞానిగోత్రంబు బ

హుప్రకార వితతశాఖ లాంచెడు నందున్

సుప్రథితం బగుచున్ మం

త్రిప్రెగడాన్వయము వెలుంగు దీపమృగుచున్.

8

ఉ. వారిప్రధానతం దెలుపు వారిది యా సుపనామ మిమ్ముడికొ
పోరిగుణాఘ్య ముత్త్రివైగ డాన్వయ సంభవు లైనవారలకొ
వారిని వీరిఁ బోలెఁ దలపం దగ దిబ్బువి నాటువేలవా
రారయ నెంద టేనిఁ గల రందును మామకపూర్వ లింత లే. 9

క. అందుం గుల్మప్రతిఫల
నొందుం గుఱ్ఱా జనంగ సురుశినపూజా
నందుడు విందులపాలిఁటి
మందారమహీరుహంబ మందయశుం డై. 10

మ. అతఁ డేలూరుపురాన కైపులట తా మప్పించినం గాని ము
న్నితరుల్ శంభునిఁ బూజనేయ వలదం చేర్పాటుగా దేవతా
యతనం బడ్డఁగ నాగ్రహించి యపుడే యన్యాయంబుకొ లస
ద్గతిఁ గట్టించి ప్రతిష్ఠఁ జేసె నల మార్కండేయగంగాధరుకొ. 11

క. గురురాజసదృశుఁ డని నలు
గురు రాజద్భుద్ధిఁ గీర్తి గొనియాడంగా
గురురాజస మడఁగించుచు
గురురాజ సమాహ్వాయండు కొమఱొండె నిలకొ. 12

గీ. ఆమహామహుసద్వంశ మందుఁ గీర్తి
రాశి యైనట్టి యప్పల రాజమృతి
శేఖరుం డుదయించె నశేషసుగుణ
భూషణుం డాశ్రితోరగ భూషణుండు. 13

ఉ. అయతకీర్తి వాక్పటిమ యందును భూభరణప్రశస్తియం
దా యురగేశ్వరుం డితని కాను సమానుఁ డటంచు వెల్లడిం
జేయు భుజంగరాయఁడ ను శ్రీకరనామముఁ దాల్చి రామయాం
బాయతసేత్రయం దొదవె నాత్మజుఁ డప్పలరాజమంత్రునికొ. 14

ఉ. అప్పలరాజనందనుఁ డ హర్పతితేజుఁ డమేయవైభవం
బుప్పతిలంగ లక్ష్మవర ముఖ్యపుటూళ్ళ జమీనుదారుఁడై
డెప్పర మైనకీర్తిఁ బ్రకటించె దిగంతములందు నీతఁ డ
ప్పప్ప తగండె శ్రీపతి యటంచును భూపతి యంచుఁ జెప్పఁగొ. 15

క. రాజా యన బహదూ రన
రాజద్విరుదములు దెచ్చి రాజిల్లె నతం
డీజగమున నతనికి ద్విజ
రా జే సరి గాఢ యన్య రాజులు సరియే 16

సీ. నైలింపనైంధవి నవనవపరిపుల్ల
సారసపక్షిత్తో సరస మాడి
మందరాహార్యనిర్మథితదుగ్ధపయోధి
డిండిరకాండంబు డిందుపఱచి
పూర్ణిమాచంద్రికాస్ఫూర్తివిస్ఫుటతర
క్షైరసారంబుఁ గేరడించి
రాజతగిరిచరద్రాజశేఖరగాత్ర
కమనీయకాంతులఁ గలతేజపఱచి

గీ దశదిశాభిత్తికాసుధా దశ నహించి
రాజిలు భుజంగరాయ నిర్మలయశంబు
గనులఁ గాంచిన ముదమందఁ గల్గుఁ గాక
దాని వాక్రుచ్చునంత మేధావి గలఁ డె.

17

సీ. చిన్నమాదేవితోఁ జిన్నారి పొన్నారి
చిన్నెలు జూపెను చిన్ననాడు
శేషమాదేవి కశేషవిలాసవి
శేషముల్ జూపె విశేషవృత్తి
సీతమాదేవిఁ గా శీతలవాహినీ
శీతభోగంబుల చేతఁ దనిపె
రంగమాదేవిని రంగారుప్రాసాద
రంగబులం దల రంగఁ జేసె

గీ. నిట చతుర్వర్గలక్ష్యుల నెనసినట్లు
నల్లరింతులతోడ మనంబు దనియ
భోగదేవేంద్రుఁ డనఁగను బాలువు మీఁతె
నితని సామాన్యవిభునిఁగా నెంచ ఫళమె.

18

శా. అలిం చె న్నహుసత్పురాణముల నార్యశ్రేణి భోధింపఁగాఁ
గీలిం చె న్నదివామదేవుపదపంకజాతము ల్భక్తిచే
లాలిం చె న్ననుఁబేమ మీఁగఁను బాల్యంబాదిగా దీనులం
దేలిం చెన్ ధనస్పర్ధి నింతులు మహి స్మేషంబకు న్నాటియే.

19

ప. ఇట్లు జాయాచతుష్టయ సంయుక్తౌడై పంచమజాయ యై పరగు
విశ్వంభరాదేవి నత్రిప్రయత్నంబునఁ బాలించుచుండ. 20

గీ. అగ్రమహిషికి నుదయించె నాత్మజాండు
మల్లికార్జునరావు రామమ్మ సుతయు
శేషమాంబకు సుబ్బమ శేషమ యనఁ
గలిగెఁ జాతుర్యయుతకన్య కాద్యయంబు. 21

సీ. అఖిలవిపశ్చిజ్ఞనావళి కెడయక
కాంక్షితార్థము లిచ్చుకల్పశాఖి
బహుతరప్రత్యర్థిబంధరసమితికి
బృథువుప్పభరితచాంపేయశాఖి
దాచిద్ర్యసంతాపతప్తాథులకుఁబత్తి
గురుభరం బైన న్యగ్రోధశాఖి
యమితఫలంబుల నాశితులకు నిచ్చు
సురుచిరవాసంత మాతశాఖి

గీ. చిత్రముభుజంగరాయఁ డీచెట్టినందు
మల్లికార్జునపుష్పమతల్లి గల్గి
భన్యమంత్రిప్రెగడపంశవనము నెల్ల
వాసిమీఁతంగ వాసింపఁజేసె నహహ. 22

మ. ఒనరం దానము లొక్కచేత నిడవే లుండుం గదే మల్లికా
ర్జునరాయండు భుజాసహస్రముచే శోభిల్లునో కార్తవీ
ర్యనిపోల్కెం దగ దానవేశ నిది యే యూహింప నౌ వాని య
ర్జునసంజ్ఞాపద మిట్టియర్థమును సంసూచించు నం ద్రెల్లరుక. 23

క. వేయించెను సుత్రములు
వ్రాయించెన్ భూచిదానపత్త)ము లరులం
దోయించెన్ సత్త్రియలం
జేయించె నితండు రాజశేఖరుఁ డౌచున్. 24

క. ఏలూరున మార్కండే
యాలయమున పీఠభద్ర) నతిభక్తిమదిం
గీలించి ప్రతిష్ఠించెం
బాలించె స్వెల్ల యనఁగఁ బరఁగినపీఠిన్. 25

గీ. విజయలక్ష్మి యె సాంగ యై వెలసె ననఁగ
విజయలక్ష్మి యనం దగు వెలఁదిమిన్న
తనకు నిష్టోపభోగసంధాత్రి యాచు
విలసదర్థాంగలక్ష్మి యై వెలయ నొప్పె. 26

గీ. విజయలక్ష్మిద్వయంబుతో విహృతి సల్పు
మల్లికార్జునరాయని మహిజనమ్ము
లేకపత్నిప్రత్యఘఁ డం చెంచుచుండు
రామహామహు వర్జింప నలవి యగునె. 27

ఉ. అమహితాత్మనందనుడ నైతిని నేను మృకండునందనా
ఖ్యామహితేశ్వరాఘ్నియగకంజమరందరసప్రవాహపా
నామలితాంతరంగకుడ నర్హమదీయపితామహోల్లస
న్నామవిభాసమానుడ గణంగినవాడఁ గృతిన్ రచింపఁగన్. 28

సీ. నాకుఁగల్గెను పద్మనాభదుర్గామల్లి

కార్జునరావను నగ్రసుతుఁడు

అతఁడు తన్నామమం దమరుదేవతల క

రుణచేత నాయురారోగ్యములను

నైశ్వర్యమును గల్గి యభివృద్ధిఁ జెందుఁ గా

కిటుపైని మద్వంశ్య లెజ్జనృద్ధిఁ

దనరుదు రాచంద్రతారకంబుగ ధర్మ

మార్గానుసృత్తులై మహితరీతి

గీ. సరగ విష్ణోరియారాజ్ఞిసచ్చరితము

నేను రచియింపఁ గంటి నేకోనవింశ

శతతమం బగుక్రీస్తువర్షంబునందు

నిండుదయతోడ బుధులు మన్నింతు గాక.

29

సీ. కవిత నా నున్మాదకల్ప మీయది గల్గ

సాగించ కుండంగ శక్య మగునె

యది నాకు విద్యల నభ్యసించుచు నుండ

గల్గి బాల్యంబుతోఁ గలసి కొఱతఁ

గననీయ కుంట శృంగారరసప్రవా

హిని నలనాటకమును మొదలగు

గ్రంథముల్ రచియించి కాలాంతరమున స

త్మవికాశ్యరత్నముల్ గాంచి యందు

దుర్గామల్లికార్జునరావు, తల్లి. 8.

గీ. గ్వనిరసచమత్క్రియాదులు మనము నంటి
నాయపాండితి రసహీనత మొదలగు
లోపము లెఱింగి గ్రంథవిలోకన మై
కష్టముగఁ గొంతకాలము గడపి మఱియు. 30

గీ. సంస్కృతాంధ్రకృతుల్ గొన్ని చదువఁజదున
వానియం దభిలాష మనూన మగుట
ఘనత మంజువాణీపత్రికాముఖమునఁ
బ్రకట మొనరించుచుంటిని వానిఁ బిదప. 31

ఆ. చిటుతతనమునందుఁ జేసినకృత తాట
వానియందుఁ బ్రీతి వదలలేక
యప్పుడప్పు డెల్ల నచ్చునొత్తించుట
నప్పుడపు డొనర్చినట్లు దోచు. 32

సీ. లోకానుకారసమాకలితంబు గా
నలవరించితి రాజహంసి యొకటి
కమనీయమృదుకథారమణీయ మై యుండ
రచియించితిని మనోహ యొకండు
వారనారీదుష్టభావంబు లెఱింగింపఁ
గావించితిని వారకాంత యొకటి
కల్పపంబుల వెల్లఁ గడకొత్తగా రచిం
చితినిమార్కండేయశతక మొకటి

గీ. అమరఁ దారావళులును బ్రహ్మసములును

జేసి యష్టావధానంబుఁ జేసి వేడ్క

మఱియు విష్టోరియారాజ్ఞిమహితచరిత

చంపువును జేయ గడఁగితి నింపుగుల్కు.

33

మ. ధరణిం బూర్వమహీశసత్కథల పెద్దల్ కావ్యము లేస్సయుటఁ

విరచింపం దొరఁకొంటి నే నివుడు శ్రీవిష్టోరియారాజ్ఞి స

చ్చరితం బాధునికావనీపతులలోఁ జర్చింపఁగా నీ మెకుఁ

సరి యావారు లభించు ట బ్బురము శశ్వత్కీర్తిసంపత్తులఁ. 34

క. ఆరాజ్ఞిమణిసచ్చరిత్రమును గావ్యంబుఁ రచింపంగ నే

నారంభించితి సాహసించితి గదా హా సాస్పదం బొందునో

గౌరీనాథుఁడు వంశదైవతము మార్కండేయశంభుండు నా

కారాధ్యం డయి యుండ బెగ్గిలఁగ నేలాయందు మున్నున్న గాఁ.

వ. మాకులదైవంబును నాకుం గవితాధోరణీప్రదుండును నైన మార్కండే

యేశ్వరు నీకృతికన్యారత్నంబునకుం బరిగ్రహీతఁ గాఁ బ్రార్థించితిం

గాన నిది సర్వజనహృద్యం బై యుండుం గాఁ.

36

వశ్యంతములు

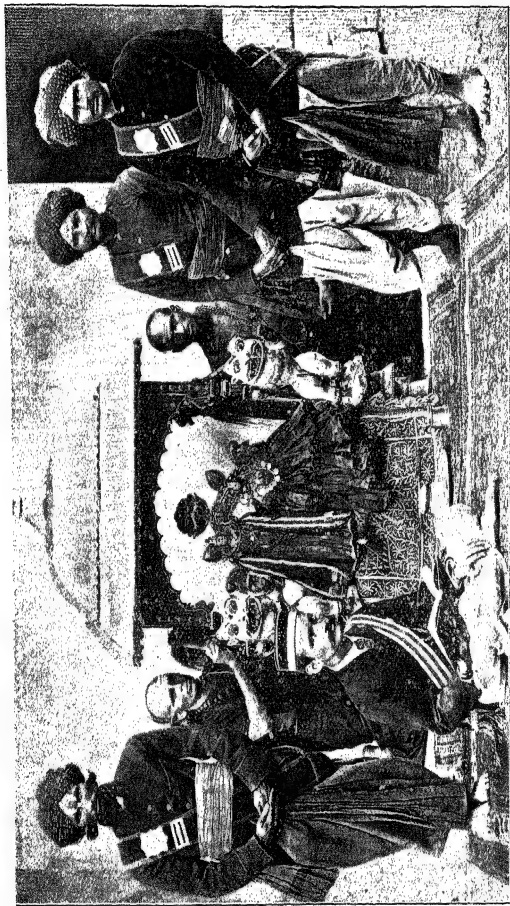
క. శ్రీభూమిధరవరక

న్యాయభాస్వరవామభాగునకు మరగాధీ

శాభరణున కనవద్య

ప్రాభవజితపురనిశాచరశ్రీకునకుఁ.

37

మార్కండేయేశ్వరుని స్థూపానికి 10.

క. కర్కశమానసభయదున

కర్కంబుజవైరిపావకాక్షున కమృతో

దర్కనిజదర్శనునకుఁ

మార్కండేయేశ్వరునకు మారహరునకుఁ.

38

క. శర్వునకుఁ బాదవినతను

పర్వునకుఁ విశదగాత్రభద్రాధిపగం

ధర్వునకు హతనిశాచర

గర్వున కస్త్రాయమానగరుడార్వునకుఁ.

39

క. శైలాధిపబాలామృదు

హేలావివశీకృతాచ్ఛహృదయాబ్జునకుఁ

ధీలాలితశీలాస్పత

హేలాపురపాలునకును హృదయాలునకుఁ.

40

క. శశిఖండశిఖిండునకుఁ

నశిమానసహంసమునకు వరహైమవతీ

దశనచ్చదమధురసుధా

వశసంచరదంతరంగబంభరమణికిఁ.

41

క. దర్పకదర్పఘ్నునకు న

హర్పతితారాధిరాడ్రధాంగునకు దయా

తర్పితనిజభక్తునకుం

గర్వారవిభాసమానకాయచ్చవికిఁ.

42

క థా పా ర ం భ ము

వ. సమర్పణముగా నా యొనర్పం బూనిన వసంతకుసుమం బను విక్టోరి
యారాజ్ఞీచరిత్రంబునకుం గథాక్రమం బెట్టిదనిన. 43

కా. భూగోళంబున విస్తృతిం దనరుచుం బూర్వార్థ మై యొప్పునీ
భాగం బెన్నఁ ద్రిఖండభాజితము గా బాగ్రిచినపుండీవినా
బాగో వాధిచతుష్కమధ్యమున నాభాగంబునకైత్యసం
యోగాధిక్యము గల్గి చెన్నమిగులుకై యూరోపుఖండం బాగిక్.

క. ఈఖండము కైత్యగుణ
శ్రీఖండ మనేకచిత్రశిల్పకృతవిశే
షాఖండము గా రాజిలు
నాఖండలభోగములకు నాస్పదమగుచుక్. 45

ఉ. చల్లనివారు భూస్థితిఁ బ్రసన్నమనోగతిఁ జంద్రపోలికం
దెల్లనివారు మైరుచుల నిర్మలకీర్తులఁ గాలయాపనం
బొల్లనివారు గావున మహాన్నతవైభవు లందు మానవుల్
దెల్లనివారుపంపువొర నివృత్త నిష్ఠు సృజించె నేమొకో. 46

ఉ. కంటికి నింపు నింపు నల ఖండము వాయుపుష్కలయందు న
ట్లాంటికువార్ధిలోపలఁ జెలంగుబ్రిటీషుసమాఖ్య నొంది యొం
డొంటిని నొత్తుడీవులు కడుక్ సిరు లొప్పుగ వార్ధికన్య పు
ట్టింటను బాల్యవేళ రచియించినశ్చెన్నైలప్రోవు లో యనక్. 47

సీ. ఒకయోర మున్నీట నోలలాడుచు నుండు
 గజరాజబృందంబు కరణిఁ దోచు
 నొకచోట వారాశి నుద్వృత్తిఁ దేలిన
 గ్రామిమత్స్యముల కరణిఁ దోచు
 నొకనంక వాతాహ తోదన్వ దుల్లోల
 కల్లోలజాలంబు కరణిఁ దోచు
 నొకప్రక్క వాణిజ్య యుక్తిగతాగత
 తరణిసందోహంబు కరణిఁ దోచు

గీ. నిటుల జలనిధిధుత విశంకటతరంగ
 వాతనిర్ధూతజలకణ జాతసతత
 శీతలితకూలకైలప్రపాత మగుచు
 ద్వీపసముదయ మింపుగాఁ దేజరిల్లు.

48

గీ. అందు నిర్మలమృత్స్నామ యంబు లైన
 కూటములచేత నెంతయుఁ గొమరు మిగిలి
 లచ్చి కిర వోచుఁ దనరు నిన్ద్రాం డనంగ
 ద్వీపవర్యంబు జగదేక దీప మగుచు.

49

శా. శ్వేతద్వీపము నేయఁ జాల నొకఁ డౌ శ్రీనాథశుద్ధాత్ము నే
 భాతిం గౌరవ మందఁ గల్గు ననుచుం బంతంబు మీరంగ నీ
 శ్వేతద్వీపము నిర్మలాత్మకము గాఁ జేయుంగదాస్వాశ్రిత
 వ్రాతంబుం దగు నిట్టిఫేరు వినరిం పు దీని కే రూఢమై.

50

ఉ. అక్కడిరాజునంశ మల రాసును సన్నుతిపాత్ర మాచు బ్ర
న్వి క్కనుపేర నందుఁ గల వీరసరేఖలు సుప్రసిద్ధిఁ బే
రుక్కునఁ గీర్తిసంపద సముచ్చితతేజమునకా సమున్నతిం
దిక్కిరి ధిక్కిరించి గడి దేవతెమల్పు సమర్థు లెంతయుకా

51

సీ. కోరిక లెన్నేనిఁ గోదుకక యిడి స్వల్ప
మిచ్చితి మని సంశ యించువారు
పెరవారి యిక్కట్లు దొరఁగింపఁ బ్రాణమ్ము
లేనియు ముదముతో నిద్దువారు
జముఁ డైన దురమునఁ జక్కఁగ నిలచిన
నెడమకేలిచపేట నడచువారు
ధర్మమార్గము చొప్పుఁ దప్పి వర్తించినఁ
దనయునితలనైనఁ దరుగువారు

గీ. వీరు లనఁ దగువారలు వీరుగాక
వారి వీరిని నెల్లను వీరు లనుచు
గారవిందుటఁ గన నేతి బీరకాయ
సార మంచును ముమ్మారుఁ జాటవచ్చు

52

క. హాణులు కృతదీనజన
త్రాణులు ధర్మైకరతులు రక్షితసుజన
క్రేణులు సంతతసత్యధు
రీణులు రిపుహరణ పర విశృంఖలబాణుల్.

53

మూడవ జార్జి. 15.

శా. ఆహూణప్రభునర్యమండలములో నాత్మేక్షుద్విగ్రేటనం
గాహారంబులలోన నాయక మనం గణ్యత్వముం గాంచుపే
రోహణో యంచు జనుల్ నుతించుచును దన్నుత్కృతతోఁ జూడఁగా
బాహానిర్జితవైరిపీరుఁ డననిం బాలించె శర్యప్తితిక్. 54

క. గర్జితగుణరాగ వి
నిర్జితదుర్మదసపత్ననిశమాఁడు సతతో
పాఞ్చితయకుఁడగు మూఁడవ
జాఞ్చి యతనినంశమందు జాతుం డయ్యెక్. 55

శా. ఈజాఞ్చిప్రభునర్యఁ డాఱుపదు లేం డ్లిప్తుల్ బుధుల్ ప్రెగ్గడల్
రాజుల్ గొల్వఁగ దుష్టమానవకథాతాల్యంబు వర్జించుచుక్
భూజానిత్వముఁ బూనె నార్యులకు నేపాచ్చెంబు లే కుండఁగా
వేజాడల్ పచరించుకూళగమి సువ్వెత్తం దొలంగించుచుక్ 56

మ. పరపీడల్ పరదేశపుండెఱువులం బట్టెం బొజుంగుండనం
బరిగెం గట్టును బుట్టుఁ బట్టుకొని చొర్యంబుల్ గమిం గూడి జా
తర కేగె న్నిలువంగఁ జాలక యసత్యం బెందునో డాఁగె రూ
పర దుశ్శీలము జాఞ్చి భూవిభుఁడు రాజ్యంబుం బ్రశాసింపుచోక్. 57

క. మది మోదవార్ధి తరగలు
పొదలుచు నానాట వెలికిఁ బొందె ననంగఁ
బదునేవురు గుతు లతనికి
నుదయించి రకేషజనులయల్లము లలరక్. 58

క. కళల నేవ్వేట్టు అగుచు

క్కలదొరలో వీర నంగఁ గమనీయనితాం

గులు పదియేనుగు రగురా

జాలు వెలసిరి తండ్రిచెంత సురుచిరలీలక.

59

నీ. ఆయపత్యములలో నాద్యుఁ డానాల్లన

జార్జికెఁగల్గె నత్యూర్జితముగ

చాన్లొట్టి యనునట్టి చక్కనికూతు రా

భామ లియోఫాల్డు ప్రభువరుండు

పత్ని గాఁ జేకొనిభావించె నిక్కంత

తాతతండ్రులయనంతరమునందు

రాణించి యింగ్లాండు రాణిగా కుండు నే

యన్యులు గల రె రాజ్యార్హు లింక

గీ. నట్టిమగువకు నేఁ బతి నైతి నెంత

భాగ్య మొదవెను కల రె నాపాటివారు

భోగసంపద లెల్ల నాభాగ మయ్యె

మున్నొనర్చితి నోయెన్ని పున్నెములను.

60

మ. చరియింతుం గద పుష్పితోపననముల్ చాన్లొట్టితోఁ గూడి నే

భరియింతుం గద యర్థులకొ విబుధులం బంట్లకొ ధనం బిచ్చుచుకొ

విరియింతుం గద కీర్తిమండలము దిగ్విధిం బ్రకాశింపఁగా

స్మరియింతుం గద యిట్టు లుండు ననుచుకొ స్వర్గాదిభోగంబులకొ.

నాల్గవ జూర్ని. 16.

ప్రిన్సు లియోఫాల్డు ప్రభువు. 17.

వ. అని మఱియు నిట్లా లియోఫాల్డు విభుండు మనోరథం బెక్కి తిరు
గుచుఁ జూడం గూడని విషయంబులం జూచుచుండె నెక్కం గూ
డని యున్నతస్థలంబు లెక్కుచుండెఁ బొందం గూడనిమహాభోగం
బులం బొందుచుండె నద్దెరా! నస్తుదార్పద్ర్యంబు గలదు గాని సక
ల్పదార్పద్ర్యం బెవ్వరికిని లే దనుట నిశ్చితం బై యుండె. 62

గీ. దైవగతి యెవ్వనికి నైనఁ దలచ వశ మె
ముందుఁ గాఁ గలదానికి మోద మంద
వలన దంచును బెద్దలు దెలుపుచుండు
గాన నిది యెన్నఁటికి నైనఁ గల్గ యగు నె. 63

శా. ఆహా! దైవము పిన్నరాజునకు నెం తారాటముం దెచ్చె నో
హాహా! సుందరి సుందరీ నను విడక న్యాయం బటే యంచు స
మ్రోహంపుంజలరాశి నాతఁడు వడి స్మృన్గ నొక్కప్పు డా
నీహారాంకుముఖీవతంస ముడిగెక దేహంబు ధాత్రీస్థలిక. 64

వ. ఇ ట్లాసతీరత్నంబు లోకాంతరం బలంకరింపఁ గన్నీరు మున్నీరు గా
నమ్మన్నెకాడు వలనంత యంతరంగంబున నిలుపం జాలక బేలతనం
బున ని ట్లని యాక్రోశింపం దొడంగె. 65

క. ఎ న్నెన్ని కోరికలనో
యెప్పుచు నే యుంటిఁ గాని హృదయంబున నో
కన్నియ కలలో నైన
స్మృ న్నెప్పుడుఁ దలచ నిట్లు మునుఁగు న టంచుక. 66

శా. ఏలా జర్మనిదేశ మందుఁ గల న స్నీహవృలం దెచ్చి తో
 యేలా నాకు లభింప రాని సిరులకొ హెచ్చించి తో యింతలో
 నేలా నేలఁ బడంగ న న్నడఁచి తో యీరీతిగా నక్కటా!
 యే లాభం బొనఁగూడె నీ కిటుఁ గృపాహీనాశ్మకా దైవమా. 67

క. అని యీ గతి నాతండును

జననీజనకులును వగనఁ జను వగు హితులం
 దను వగు నాడువుల నల్లనఁ
 దనువం దిరపడి యథాయథంబు గ నుండకొ.

68

గీ. అట్టి ముయ్యేగు చైన రాపట్టిమిన్న
 లందును ద్వితీయుఁ డై నట్టి యాయ్కనకును
 బొందఁగా రాని దయ్యె సత్పత్తినక్త
 పంకజవిలాకనోత్సవభాగ్యగరిమ.

69

సీ. కాలవశంబునఁ గన్పట్టు సుఖమును

దుఃఖంబు వల దని త్రోయ వశమె

తన పుత్రు ముద్దులతనయ భూతలమును

విడచిననర్సంబు గడపు చుండి

మూడడఁజాన్దాయు మూడడఁకొమరుఁ డొ

క్షేరెస్సు నేలు విల్లియమునకును

ఎడిలెయి డను నట్టి పడఁతుక దేవిఁగా

గీల్కొల్పి వఱియును కెంటు భుత

విల్లియముమ్ 4. ద్యూకు ఆఫ్ క్లెరెన్సు. 18.

విక్టోరియా రాజి గారి తండ్రి ద్యూకు కెంటు ప్రభువు. ఎడ్వర్డు. 19.

గీ. వరలు నాల్గవతనయుఁ డెడ్వర్జ్జనకును
జాయ విక్టోరియా మేరీలూయిసాఖ్యఁ
గాఁగ నిరువురి కొక్క లగ్నంబు నందుఁ
బరిణయంబుల నొనరించె భస్యరీతి.

70

ఉ. పెండిలి మీటు నుత్సవము పృథ్విని లే దట యందు సర్వభూ
మండలనాధునందనులు మాన్యులు పెండ్లికొమారు లంట యు
దొందును గాక రెం డట మహోత్సవసంపద లెన్న నెట్టుగా
నుండునొ కన్ను లున్న ఫల మొందనలె న్నుడువంగ నల్పమే. 71

క. ఆర్యజనవిమత సద్గుణ
ధుర్య లియోఫాల్డు కేనితో యుట్టవు వి
క్టోరియా మేరీలూయిస
చర్యల కెడ్వర్జ్జ మదిని సంతస మొందుకొ.

72

సీ. ఒకనాఁడు జవనాశ్వశకట మారోహించి
యామెతోఁ గూడి వయాళి కేగు
నొకవేళఁ గల్కితో నుప్పొంగి చెలరేగి
పచ్చికనేలల బంటు లాడు
నొక్కచల్లనివేళ నొండొరు కే లూని
తోరంపుపువ్వులతోట కేగు
నొక్కడ నిద్దంపుటుప్పరిగల నింతి
మనసురంజిలుకథల్ వివరఁగ జేయు

గీ. మఱి యుఁ బెక్కుతెఱంగులఁ దెఱవఁ గూడి
చతురలీలావిశేషముల్ జరుపు చుండు
నిట్లు లారాచకొమరుఁ డనేకగతుల
నుల్లము ప్రమోదగరిమచేఁ బల్లవించు.

73

క. తా నెంత లిడుమ లంది యు
దీనజనావనమునందు దీక్ష గలిగి యు
మ్మానవవరుఁ డెడ సేయక
దానంబుల నెల్లవారిఁ దనువుచు నుండుక.

74

క. నైన్యపతి యైనయప్పుడు
జన్యమ్ముల కర్హము లగుసంస్కారమ్ముల్
మాన్యగతిం జేసి యసా
మాన్యప్రజ్ఞాడను కీర్తి మహిమై నెఱపెక.

75

ఉ. దైర్యము వానియింటఁ గొని దాఁచినయట్టిమహాపదార్థమా
శౌర్యసమృద్ధి వాని విడఁ జాలక నచ్చి వరించుకన్నె స
త్కార్యపరత్వ మో జననకాలము మున్నుగ ముఖ్యమిత్ర మా
దార్యగుణంబు నవ్వీభునిదాసుఁడుగా నగు నెంచిచూడఁగక. 76

ప. మఱి యు సర్వజనోపకార ప్రయోజనంబు గా సంస్థాపితంబు లైన
యరుఁదిరెండు సమాజంబులయం దన్యక్షుం డై తత్కార్యంబుల ని
ర్వహించుచు సత్యవ్రతుం డనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచిన యెడ్వర్లు. ప్రభువ
గుం డొక్కనాఁడు తనమనంబున.

77

విక్టోరియా రాజ్ఙి గారి తల్లి కెంటుప్రభి. 20.

మ. అకటా! నాశలిదండ్రు లీసుఁ గొని న న్నన్యక వలెఁజూతురే
మొకదా వారియనుజ్ఞ మీఱుటకు నే నొల్ల న్నిజం బింత మా
మకచారిశ్రము విన్నకన్నజనముల్ మన్నింతు రిట్లుండ పి
రికి విద్వేషము గల్గకారణము నేరీతిం గనుంగొందు నో. 78

చ. విడువఁ గఁ జాల ధర్మపదవిక విడి యుండ మటన్న నప్పుడ
య్యిడుమలఁ బొందువారిఁ గని యించుక యోర్వఁ గ లేనియుల్ల మే
వడువున నిల్పువాడ నిక వారికి నాపయి నెట్టు లైనఁ బ్రే
ముడి యుడిగెం గదా యచుకఁ బోలునె త్రుంచినతీన యోకిక. 79

ఉ. తల్లినిఁ దండ్రి నెల్లపుడు దైవము లంచుఁ దలంచు చుంటి నా
యుల్లమునందు వారి కుపయుక్తకృతుల్ రచియించు చుంటి న
న్నొల్లక నిర్దయాత్ము లయి యొవ్వనివానిఁ గఁ జూతు రయ్యయో
పల్లటీలం గఁ జాల వొకొ వారిమనంబులు నన్నుఁ జూచినక. 80

క. కావున నీయెడ నిలుసం
గా వల దెట కైన నేగి కాలముఁ బుచ్చుక
దైవము గల దటపై నని
దేవేరి గూడి తనదు దేశము వెడలెక. 81

సీ. మనల బిడ్డలఁ బోలెఁ గనుఁగొనునెడ్వర్లు
ద వేగు నని ధృతిఁ దరుగువారు
నలకాక్కికోబర్లు నర్మలికూతురు
కడగండ్లఁ బడె నని యడలువారు

కన్నవారల కెంత గట్టిడెందము మీరి

నెవ్వజేసి రని వెతల గుడుచువారు

వలుగురు కొమరులు గల రని యితని

దొలగించి రే యని దూటువారు

గీ. పాడి దప్పనిమేటికిఁ బాడుదయ్య

మెట్టిబాముల నిడె నని తిట్టువారు

నితనియార్జన మే కదా యితడెచ్చె

నని నగచువారు నై రవ్వ డచటిజనులు

82

ప. ఇట్లు బయలు వెడలి మితపరివారంబుతోఁ గతిపయదినసప్రయాణంబు

ల నల్లనల్లనఁ దత్తద్దేశోచితయానంబుల నారోపించుచు రమణీమణి

నతిప్రయత్నంబునం గాపాడుచుఁ జనిచని.

83

ఉ. అత్తరుణీలలామ కతఁ డందము మీటుపురంబులు నృహీ

ద్రోతమముల్ నదు ల్సరసు లుత్కటపుష్పలసద్వనంబులుం

గ్రోతకుశూహలంబు మదిఁ గూర్చు గఁ జూపుచుఁ బ్రాగ్గింతమం

దుత్తరవాక్కితాఖఁ గని యుత్సుకుఁ డైచెలిఁ జూచి యిట్లనుకొ. 84

ఉత్సాహము.

వారిరాశిభూరివీచిబాహు లొంటి నొంటితోఁ

జేరఁ బారఁ జూచుచు నివృజ్ఞంభితాంగుఁ డై నడిం

దీరభూమి గారవించి నేర్వమీఱఁ గొనిఁటం

జేరఁబట్టెఁ గంటివే కృకేభవద్వలగ్నరో.

85

క. నీరమ్ము నురువుగమిచేఁ

దీరము నైకతముచేతఁ దెల్లని పాచుక

వారాశినీరతీరము

లేరుపరుప రావు వారి జేక్షణ కంటే.

86

క. నీమోముఁ గాంచిరాకా

సోముఁ డనుచు బ్రమసె నే మొ నుదతీ తటినీ

కాముకుఁ డుప్పొంగెడు గతి

వేమారు మహోన్మిజాల విలసితుఁ డయ్యెక.

87

శా. ఈవారాశితరంగము ల్కుడువడిక హెచ్చెచు నంతంతకుక

గ్రావంబు ల్వలె నున్నతంబు లగుచుం గాన్పించి యువ్వెత్తునం

బోవుం జిందరనంద రై చెలి దురాత్ము ల్గొంద తాకస్మిక

శ్రీ వాటిల్లగఁ గ్రిందు మీఁదెఱుంగ కీరీతిం దుదం గ్రుంగ రే. 88

క. తెర యెత్తినగతి మీను

ల్పరరేఁగుట గడలియలలఁ బె ల్లెగసిన తుం

పురుగుత్తులమొత్తం బని

కరము మదిం దోచుచుండె గంటి వె యబలా.

89

సీ. ఘుమఘుమరావంబు లమరంగఁ జెలరేఁగి

కోలాట మాడెడుకొమరుఁ జూపుఁ

బుట ముబ్బి యంతలోఁ దటుకున నణగనుచుఁ

గుప్పిగంతులు వేయునొప్పుఁ జూపుఁ

దీరంబుచెంతకుఁ జేరుచు మరలుచుఁ

జెడుగుడి యాడెడువడువుఁ జూపు

గిరగిర సుడివడఁ దిరుగు లాడుచుఁ గుప్ప

తిరుగుడి యాడెడి తీరుఁ జూపుఁ

గీ. గసిమసఁగి నురువుముద్దలు వినరు చుండి

సఖులతో బంతు లాడెడు సోరుఁ జూపు

మాటిమాటికి నిప్పు డీ యేటిమగఁడు

చాలలీలలఁ గ్రీడించు భాతి దోచు.

90

గి. పీచిబాహూ విలాసంబు విస్తరించ

మూలములతోడ దరినున్న భూరుహములఁ

బెల్లగించెను వార్ధి గాం భీర్యమునుఁడు

దరికిఁ జేరినకుజనులఁ దాళఁగలఁ డె.

91

చ. చలువకుఁ బుట్టినిల్లు మణి సంపద కాకరముం గభీరతా

కలనకు తావు జంతువులు కాపుర ముండు పురంబు భూరి ని

ర్మలతకు నిక్క యం చసము రాజిలఁ జేసియుఁ జేయఁ డక్కటా!

నలున యొకింత రుచ్యతను నా కని యంబుధి యేడ్చుఁ గాంచితే. 92

చ. కలకలకంఠకంతి యదె కాతుకముం బొసఁగించె నంబుధిం

గలకలముల్ నణిగ్వరులుఁ గట్టినట్లెక్కుములం జెలంగుటం

గలకలరాన మొప్పు విహంగంబులు నచ్చుచుఁ బోవు చుంట నా

కులగతి వేటుసేయుట కగోచర మయ్యెను మింటిచెంగటక. 93

The Nellore Progressive Union,

L. P. HALL - NELLORE.

పదమూళ్ళనము.
FREE READING ROOM & LIBRARIES.

25

ప. అని యనేకజంబుల నెక్కువలెను ముదితం గాఁ
జేయుచుఁ గైదండ యొసంగి పారావార తటంబునం గొంతవడి
సంచరించునంత వారిరాక యెఱింగి యొక్క నావికుం డొనగూర్చిన
నానపై నమ్మగువం గూర్చుండజేసి యనంతరం బాజార్జిపుత్తుం
డారోహించె నంత. 94

చ. తరణి యొకింత తెమ్మెరకుఁ దాక నరిత్రముఁ ద్రిప్పి మెల్లనం
దెలనుగర్జధారుఁ డెగఁ దీయఁ గఁ జేయఁ గ నంతలోపలం
దరగలపైకి నెక్కుచును దగ్గుచు నేగెను జంతుకోటికీ
కరణి సుఖంబుదుఃఖమును గల్గు నటం చెఱిగించునో యనక. 95

ఉ. ఒక్కొక్కచోట సుశృణునడు నొక్కొక్కచో నిరుపాయ లౌ ను వే
టొక్కెడ నిన్ను మాను బుట ముబ్బు మటొక్కెడ వేణియాకృతిం
గ్రక్కునఁ దోచు నొక్కయెడ రాజపథంబును బోలు నొక్కచో
నొక్కట భంగముల్ పడుఁ బయోనిధినిరము నాన యేగుచోక. 96

క. ఇటు లేగి యేగి యవ్వలి
తటముం దరియంగ న వ్వదామ్యనిచేయం
గుట మాతఁగఁగఁ గొని యా
కుటిలాలక డిగియె దరవికుంచిత తను వై. 97

ప. తదనంతరంబున. 98

ఉ. ఏకరథోత్తమంబు నపు డివ్వరు నెక్కి బవేయా యనం
 బ్రాకట మైనదేశమున రమ్యతరంబని గణ్య మైయమ
 రా కనునట్టిపట్టణనరంబున కొంహికనాటి కేగి సు
 శ్లోకులు వార లందు మనుజు ల్బుడ మంద కనించి రొప్పుగఁ. 99

క. ఆదంపతు లట వారల

చే దేవిని దేవుఁ బోలి నేవితు లాచుఁ

మోదించు చుండి రర్చుల

కాదరముల్ లేనిదేశ మననిం గల దే.

100

సీ. పెండిలికై యొక పేదవాఁ డడిగినఁ

గరమున నున్న రొక్కం బొసంగు

నాకొని కృశియించి యాచించుభిక్షున

కరసి పాస్తాంగుళీయక మొసంగు

భర్తకార్యమునకుఁ దగువారు గోరిన

నప్పుఁ దీసి యొసంగు నంతలోన

నాటపాటలవార లాశించి నచ్చినఁ

దనకట్టఃపుట్టముల్ దడయ కిచ్చు

సీ. సుర్వి నెడ్వర్దుసరి నదాన్యండు గలఁ డె

యితని కిహలోకబంధువు లెల్ల దూర

మైనఁ బరలోకబంధువు లంటి వెంటఁ

దగిలి రిలఁ దేగకానికె దర మె చాఁగ.

101

న. ఇవ్విధంబున నందుండే సాధుజనులమైతిచే నిల్లు మరచి వాని నమ
వాంకింఁటె నధికబంధువులు గాఁ దలంచుచుఁ గాలంబుం గడపుచు
న్నంత.

102

క. ఎ న్నెన్ని స్వాదునస్తువు
లున్నుం గడ కొత్తుఁ గాని యొక్కించుక నా
ల్కున్నినిచి యొకిలించును
కన్నెకు నన్నంబుఁ దినుట గ డ్దై తోఁచెన్.

103

మత్తకోకిల.

వాలుచూపుల మేలిమాటల వాని తగ్గఁ గ్రమంబు గాఁ
గేలికాననయానమున్ మదికి న్భరంబు గఁ దోఁచె న
య్యాళి యు న్వెగ టై తనర్చ నయారె యాసతి నాధుకెం
గేలియూతను వీడి మూఁపునఁ గేలుఁ జేర్చ శ్రమంబునన్.

104

ఆ. మంద మైననడక మందతరం బయ్యె

ధనశ మైనమోము ధనశతరము
నర్హ మింత నట్టు న్యత్వస్త మొక్కటి
సూత్తు మైనకొను స్థూల మయ్యె.

105

ఉ. అంగము లెల్ల లా నయినయప్పుడు కొను గృశించె నిప్పు డ

య్యంగము లెల్లఁ జిక్కఁగ మహత్త్వముఁ జెందెను గొను చిత్ర మ
య్యంగనమేను కొనులకు నబ్జభవుండు సృజించువేళ నే
భంగినిఁ గీ లానర్చ నొకొపద్మజుచేత యెటుంగ శక్య మే.

106

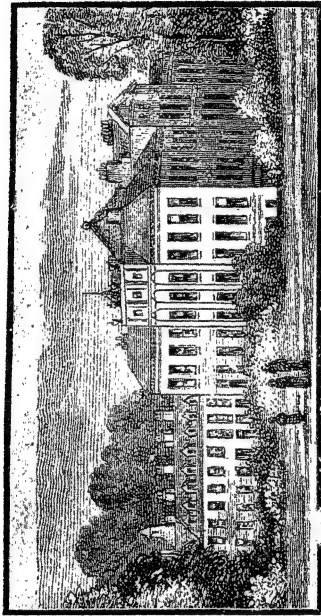
ఉ. ఒత్తివకానుదీప పడు నో యనిసేర్పున మేలుతీసల
 న్నత్తి బిగించి మధ్య మిపు డల్లనఁ బెంపు నహించు చుంటచే
 నొత్తిగిలంగఁ జేసి యొ ప్రయోజనశూన్యత నన్నయట్లు గా
 నత్తరి ముత్తరు ల్విడచె నంబుజవత్రవిశాలనేత్రకుకా. 107

ఆ. మగువయారతిగ యొగి సాగుచుండంగ
 మగని కోర్కెత్తిగ నెగడి సాగె
 సతికి గర్భభరము వితత మాచుండంగఁ
 బతికి మోదభరము వితతమయ్యె. 108

ఉ. ఎన్నడు నోటఁ బెట్టనివి యిట్టము లై మదిఁ దోచి భర్తతో
 విన్నప మాచరించుటకు వేడ్క వహింపదు నాన నానియా
 సన్న యెఱింగి యాతఁ డవి చక్కటిదెచ్చినఁ జేతఁ బూని యా
 చిన్నది నాకు నై శ్రమముఁ జెందునో నాథుఁ డటంచుఁ జింతిలుకా.

కా. రాజీనప్రియుగర్భమందుఁ గొను నాప్రాగ్దిక్కు నుబోలె నీ
 రాజీవాయతనేత్ర చూడ బెడఁ గై రాజిల్లు చున్నట్టిస
 త్రేజంబుక ధరియించుచుండఁ గద యాతిగ్మాంశునిం బోలె నిం
 దే జంతుత్తమ ముండె నో యనుచుఁ దా నెడ్వగ్గ భావించెడుకా.

వ. ఇవ్విధంబున విష్టోరియామేరీ లూయిసాజీవి దోహదంబు నిస్తరించి
 క్రమంబునం బరిపుష్టాంగి యై కళాసంపూర్ణయైన చంద్రమూర్తియుం
 బోలె మనోజ్ఞాంగియై నిడుచూ లై యుండ నాకెంటుప్రభువర్యుం
 డు నాకుం బ్రథమాపత్యం బన్యదేశంబునం గలుగుట యనర్హం బని
 తలంచి యొక్కనాడు. 111

కెన్సింగ్టన్ నగరము. రాష్ట్ర గారు జన్మించిన గృహము. 29.

చ. అరదముపైఁ బొలంతి నిడి యశ్వపువాగెలఁ దా నె పూని నా
గరికులు కొంతమూల మరుగఁ విడఁ జాలక వీడి యామెముం
గురు లొకయింతమాఁగఁ గనుగొంచు పాయంబుల మెల్లమెల్లనం
జరపుచు నుత్తరాంబునిధి శాఖఁ గనెం దవ వేగి వేడ్కతోఁ. 112

క. కాండధిని దాటి మరలం
గొండొకద వేగి రాచకొలమునఁగలవా
రుండఁగ నుచితం బగు నిం
ఘాండునఁ గెన్పింగ్ ననునగరమునకేగెఁ. 113

క. అందు వసింపఁగ భామిని
కిం దొమ్మిదిసెలలు నిండెఁ గెన్పింగ్ నులొ
సుందరులు పొద్దుపొద్దుం
బొందుగఁ గనిపెట్టి వచ్చి పోదురు నెమ్మిఁ. 114

గీ. సతికి నీశ్వాదుపొద్దులు జరుగు చుండ
నామెపైఁ బ్రీతి యంతంత కతిశయించి
ఫలముగర్భమునంగలకలములక్కి
బోలెఁ గాంచుచు ముదమునఁ బొదలె నతఁడు. 115

సీ. యువజనంబుల నెల్ల నురుతరసంమోహ
మగ్నులఁ గావించు మాంత్రికుండు
ప్రబలజిహ్వదోష బాధితకోకిల
వాగ్బంధ ముడిపెడు వైద్యవరుండు

దూపిల్లి యటమటఁ చూలుతేట్లకు రస

దానం బొనర్చెడు ధర్మశాలి

శాఖిలతాగుల్మ శైలుఁ ఘలకు మంచి

పాత్రముల్ నియమించు సూత్రధారుఁ

గీ. డగుచుఁ బొగ డొందియొక్కత్రొత్త సొగసు నొసఁగి

లోకముల నెల్ల నపు డన్య ధాకరించు

శక్తిచే మించుచుండు వసంతసమయ

మఖిలదేశంబు గొబ్బున నావరించె.

116

క. ధరణీరుహములు తామ్రం

డోరుతో నిక్కార్మ మిట్టు లొకకాలమునకొ

జరుపుద మనుకొని చేసిన

కరణిక సారగాకులెల్లఁ గ్రక్కున రాల్చెకొ.

117

సీ. తొలు దొల్ల మోసులై తోచిమాఁకులనంటి

కోయిలకన్నుల కొమరుమిగులుఁ

దల యెత్తి మెల్లన మొలక లై కాన్పించి

పికిలికుచ్చులరీతిఁ బెంపుఁ జూపు

నంతంత చెక్కిని యా కేరుపడునంతఁ

గృకవాకుశిఖిలను గ్రేణిసేయుఁ

గొనసాగి తీవ లై మొనఁ జూపు చున్నంత

గరుడపక్షంబుల మురువుఁ జూపుఁ

గీ. గాచి సాగించు మధుని చేకత్తు లనఁగ
వేళవేళకు నొకవింత డాలుఁ బూని
మంజిమంబున కిర వైన కెంజివురులు
మెల్లమెల్లన ప్రాచుల నుల్లసిల్లె.

118

గీ. పృథ్వులకు నత్తరినిఁ జిత్తపృత్తి గలఁగెఁ
దరుణజనముల నిఁకఁ జెప్పఁ దలఁప నేల
మొరడుప్రాచులు చక్కనిమొలక లెత్తె
నిక నెలప్రాచులను నచియింప నేల.

119

క. ప్రసవించె నెల్లవల్లులుఁ
గుసుమముల నసంతవేళఁ గోమలరీతిం
బ్రసవించెడు నీగతి నొక
కుసుమము నెడ్వర్డువిభుని కోమలి యనఁగన్.

120

క. నాయంతటియేలిక యీ
చాయం బ్రభవించు నంశు సకుశూహలుఁడై
పాయక కనుఁగొనుటకు వన
ఛాయాప్రియుఁ డుత్తరమునఁ జనఁగఁదొడంగెన్.

121

చ. త్వర పడి కర్జముల్ జరపి విచ్చెడువారు ను వచ్చి క్రమ్మరన్
జరుపురు మన్నవారలు ను జయ్యన నిండ్లకు వచ్చి కార్యముల్
జెరచెడు వారు నైరి పెరసీమల కేగినకార్యతత్పరుల్
దరుణులఁ జూచువేడ్క యెడదం బెరఁచెఁచఁగ నట్టియామనిన్

122

ఉ. ఓయెలనాగలార! వినుఁ డోతరుణో త్రములార! యిట్లు పం
చాయుధునాజ్ఞ యొండొరుల నామనివేళల వీడ కుండుఁ డో
హో యని యెల్లవారు విన నుచ్చితదీక్షుకలస్వనంబుతోఁ
గోయిలపిండు నద్దెసలఁ గ్రుమ్మరి చాటఁ దొడంగె నయ్యెడన్. 123.

క. తుమ్మెదలు స్వాదుమకరం
దమ్ములు తనియంగఁ గ్రోలి తరుణులతోడక
సమ్మద ముప్పతిలం గా
నమ్ములు సేయం దొడంగె నవనవభణితిక. 124.

గీ. నిర్మలుల కుపకృతియు ననిర్మలులకు
నపకృతియుఁ జేయు నేలిక యవతరించు
ననుచుఁ బ్రకటించుకరణి నయ్యవసరమున
నహము లభిస్పృద్ధిని వహించె నణంగె నిశలు. 125.

గీ. దిశలు నీహారమును బాసి తెల్వి మీఁత
నాకసం బభ్రకూన్య మై యమల మయ్యెఁ
బుష్పితారామలసిత యై పుడమి యెసఁగెఁ
బ్రజలు భాసిల్లి రపుడు నీరుజత గాంచి. 126.

ఉ. అట్టివినిర్మలంపుసమయంబున నెమ్మదిఁ గంటుఁజేసికిం
దొట్టినమోదవార్ధివెలి దొల్కఁగ నెచ్చెలిపిండుకన్దోఁ
నెట్టన నుల్లసిల్ల రమణీమణి యా మెరిలాయినాఖ్యకుం
బుట్టె సుపుత్రి కుభ్రరుచిఁ బూర్వదిగంగన కిందులేఖ నాక. 127.

క. పదు నెనిమిదిశతములవైఁ

బదితోమ్మిదియైనక్రీస్తునర్షమునం ది

ర్వదివార్లవమెయినెలనిశ

నుదయించెఁ జతుర్థకుంట నుత్సవ మలరణ్.

128

చ. అనుపహతప్రమోదఘటనాసదృశం బగునట్టిపుత్త్రికా

జననశుభప్రసృత్తిని వెన నివ్వనిపించినసత్ప్రియాసఖీ

జనమునకుం బ్రతిప్రియ మొసంగుటకుం దగినట్టివస్తువుం

గనుఁగొన లేక చిత్తమునఁ గల్గినచింత యణంచె మోదమున్.

129

ఉ. దాదులగుంపు బాలికకుఁ దానముఁజేసి కవోష్ణవారిచే

మోదము మీఱఁ గాఁ గుబుసముం దొడి పొత్తుల నించె శుక్తిగ

రోఢీదిత మైనమాక్తికము నొప్పుగఁ బుల్లడిగించి నేర్వనన్

గేదంగిరేకుసంపుటము గీల్కొనఁ జేసినభాతి మీఱఁగన్.

130

క. తల్లి యు నవ్వుడు గడురం

జిల్లెను బాలామణీవిశేషితరుచి యై

నల్లిక విస్ఫుటసుమనో

నల్లరిచే వాసి మీఱువైఖరి దోఁపన్.

131

క. చల్లనికమ్మనితెమ్మెర

యెల్లెడల నీవ్వచె లోకహితవార్తం దా

నుల్లాసంబున జనులకుఁ

దెల్లము నేయంగఁ గోరి తిరుగు ననం గాన్.

132

గీ. ఇట్టిశుభవార్త నగరమం దెల్లఁ బ్రాకి
 శయ్యపై నున్నవారలసరస కేగి
 శ్రుతిపుటంబుల నమృత మై సోకి యపుడు
 మేలు నేడ ని నిద్దుర మేలుకొల్పె. 133

ఆ. భాగ్యలక్షణములు ప్రచ్ఛన్నదశ నున్నఁ
 గన్నవారి కెల్లఁ గనులవిందు
 విన్నవారి కెల్ల పీనులవిం దయ్యె
 బాల పుట్టునాఁ డె మేలి దాచు. 134

ఉ. ఇంత గదమ్మ కన్గవ నిశేష్వరుఁ డమ్మ మొగంబు వానిలోఁ
 గొంత గదమ్మ నెన్నుదురు కోమలదేహము వానికాంతితోఁ
 బంతము లాడు నమ్మ యవిభావిత మాఁ గద యమ్మ కాను బల్
 మిత గద మ్మ రూపు కనువిందని పక్కిరి చాన లక్ష్మోమకా. 135

ఉ. అంతట లోకరక్షణపరాయణ రాణి జనించుట నృచీ
 కాంతుడు మోమున న్నగవు గ్రమ్మి పయిం బయి వెళ్లిఁగొల్బుఁగా
 సంతస మందుచుండె ననఁ జక్కనితె ల్పదయించెఁ బ్రాగ్విశో
 పాంతమునందుఁ బొల్పె నటుపై నరుణత్వము కొంతవేళకుకా. 136

మ. ప్రమదారత్నము కెంటుభూధవుకళత్రం బార్యచారిత్ర యా
 కొమిఁచె గాంచె నటంచు నీడజము లుద్ధోషించుచో దిక్కులం
 గమలంబు ల్వికసించె సాధుజనక్షక్తింబు ల్వలెకా హృద్యతం
 గముదంబు ల్ముకుళించె దుర్జనులయత్తు లోబ్బె నిశ్చీకతకా. 137

సీ. పలవలఁబారె దివ్వెలు దవ్వసాగిన
 కరముల నంతంత గరము ముడిచి
 తెలతెలవారె దిక్కులు చూడఁజూడంగ
 నిరులమొత్తమ్ములఁ దడిమివైచి
 కలకల లాఁడె జక్కనలు మక్కున మీఱి
 విరహసంతాపంబు వెడల నడచి
 మలమల లాఁడె వెన్నెలపుల్ల లాఁకఱు
 వాతిచెంగిటికూడు వాని పోవ

గీ. శోభితు లశోభు లాదు రశోభు లధిక
 శోభు లాదురు దుఃఖితుల్ సుఖితు లాదు
 రాత్త్రసుఖులును దుఃఖితు లాదు రమణు!
 కాలమహిమంబు వర్ణింపఁ గలరె యేరు.

138

చ. కలువలతేఁడు డిందుపడెఁ గాంతివిహీనము లయ్యె నెల్లరి
 క్కులు వలతేఁడు జేయుపనిఁ గానక చేవిలు నమ్ము లొక్కడం
 దొలఁగఁగవైచె దీపములు ద్రుంగ నినుండుదయింపఁ దేజముల్
 గలప్రభు వుల్లసిల్ల నిలఁ గాంతురె యన్యులు వైభవోన్నతిన్. 139

సీ. నను నిద్రవేళ నేలినదేవుడేపవ
 లేలేడు ననుచుఁ బొండ్రించువారు
 వింటిమి గద నేటివేకువఁ దొలుదొల్ల
 మేలివార్త యటంచు మెచ్చువారు

తొలినాట నరక జేసి నిలవినకార్యముల్
 క్రమ్మరక జేయంగఁ గడంగువారు
 కాంగింటిలో నున్నకాంతను విడ లేక
 విడచి కేళిగృహంబు వెడలువారు

గీ. రేపకడ మోడ్చి విచ్చి నిర్విద్రురక్త
 నేత్రయుగళముఁ జేతుల నిమిరకొనుచు
 నావులించుచు శయ్యపై నటమటించు
 వారు నై రెల్లవారుఁ బ్రభాతవేళ

140

కా. ఆబాలామణి పుట్టినట్టిదినమం దాబాలగోపాలముం
 బూబంటుల్ దగఁబూని చిమ్ముచును గోపుల్ వేయువా రింపుగా
 బాబామొత్తము నెక్కి చిత్రగతులం బాటించువారుకొ రస
 ప్రాబల్యంబునఁ బాడువారు నయి రప్పారుల్ దృఢోత్సాహు లై.

క. అందంగ రానికొతుక

మందుచు నెడ్వర్దు సిరికి నధికతరముగా
 విందు లొనరించె విడుల
 కుం దగువారలకుఁ జెలులకుఁ సరసులకుఁ.

142

సీ. ఆజార్జిపొత్తిక నమర రష్యాచక్ర

సర్తపే రాదిని వరలు చుండ

జనయిత్రినామంబు నొనగూర్చి గురుముఖ్య
 ముఖ్యబంధువు లెల్ల సఖ్యగరిమ

సలితంబుగ నలఙ్గాండినావిట్టోరి
యా యనుపే రిడి రవుడు మఱియు
మేలివసంతర్తువేళ జనించుట
గుసుమకోమలదేహాలసిత యాట

గీ. సుగుణసౌరభ్యవాసిత యగుటయ్యు దగ్గ

నారసి వసంతకుసుమమం చాఖ్య యొసంగి
రహపా యబ్బాల కనురూప మైననామ
మిడినవారలవైదగ్ధ్య మెన్ననరిది.

143

ఆ. గడియ కొక్కకరణిఁ గౌతుక మొనఁగూర్చె
దల్లి కయ్యపత్యదర్శనంబు
కూతురూపు గడియకొత్తది యా నొకొ
మాతమాపు గడియ మారు నొక్కొ.

144

సీ. కరములు పాదముల్ గదలంగఁ బలుమారు
నూకొనునపు డొకయొరపు నెరపు
బోర్కొడి పిచ్చుటఁ బొత్తుల నుత్తాన
కాయని యొకసౌరుమీఱుఁ
బాలు ద్రావెడువేళఁ బలుగప్పుఁ జాబుకంబు
గంపించునపు డొకసాంపు బెంపుఁ
గనుబొమల్ వాతెర యొనరంగ విరచుచు
నేడుచుచో నొకయింపునింపు

గీ. ను గ్గిడెనువేళ దాచులు బుగ్గిమీట
ఘటఘటనంబుతో నొకకొమరుఁ జూపు
నట్టిముద్దులుగుల్మెడుపట్టి నహహ !
కన్నయెలనాగ దే భాగ్యగతిమగాదె. 145

ఉ. ముంగురు లింపు మీరుచును మోమునఁ దుంపెసలారఁ గాంచి
స్తాంగులిపల్లవాగ్రముల నత్తిలి నజ్జనయిత్రి వేడ్కతో
జంగున బాలుబుగ్గలను జారుగతి నిమిరంగ నంతలోఁ
బొంగుచు నవ్వునాశెకుపు ముద్దుఁగొనుం గద పుణ్యమెట్టితో. 146

క. ఒడయల కొడయఁడ నైనా
పిడికిటఁ నీపుడమి నెల్లఁ బెట్టెద నంచుం
బడిబడినిఁ జిన్నిముద్దుల
పడఁతుక పిడికిళ్ళ నపుడు బట్టఁగ సాఁగెన్. 147

క. ఏకాలంబున నెడ్య
డైకడ కేగినను జిత్త మెడయక తనయా
లోకనకాశూహలముం
జేకొనుట న్దురల మరలఁ జెందుం గృహమున్. 148

చ. తనయం జేతుల నెత్తి ముద్దుఁ గొని యంతఁ డించి యింకొక్కము
ద్దు నొసంగంగదె తల్లి యంచు మరలం దోడ్తోడ నే ముద్దుఁ గై
కొని యేతెంచుచు మళ్ళిమళ్ళి పదవిం గూర్చిన్ విలోకించుచుం
జని యొక్కించుక కర్ణపుండరపి నిచ్చన్ నచ్చు నాతం డొగిన్.

శా. నానాదోహదసంస్క్రియాపరిసన్నైపుశ్యసంయుక్తి మ
ద్యానాంతస్సుటనల్లికల్ నలె ననంధ్యశ్రీ విరాజిల్ల గా
నానాటం బరిపుష్టి జెందె బిసినీనాళోల్లసద్బాలికా
నూనాంగంబులు చూడఁ జూడఁ జననీయుక్తోపచారంబులక. 150

మ. అసితాబ్జేక్షణబాహునల్లరుల దుర్యం బైనమాసంబునం
గసుగందంగఁ జికిత్సకుం డిడినటీకా లుల్లసెల్లెం గడుక
బిసకాండంబుల హంసచంచునిమాతుల్ వె ల్గొందుచందంబునక
బొసఁగం దీవలఁ గంటకక్షతము లొప్పుల్ మీఱుతీ రొప్పుఁ గక.

మ. అహహా! యాశిశుజన్మనర్వమున నన్యోన్యోపహాతంబులక
బహుబాధల్ బడువారు భూమిపతులం బాటింప కిచ్చాగతిక
విూరింపం గఁ గడంగువారుఁ గరముక నిప్పచ్చరంబుల్ హఠా
న్నిహతుల్ హెచ్చుఁ గ నేగువారు నగుచు నిర్విణ్ణు లై రెల్లరుక.

మ. సకలోర్వీతల మేలఁ జాలినభవిష్యద్రాశ్ఠి జన్మింపఁ గాఁ
బ్రకటం బొప్పుఁగ నిట్టిక్షోభ ముదయింపక సాఁగె ముమ్మమ్మ గా
నకలంకాత్ములు తేజవిల్లుటకు మున్నా నిట్టియిక్కట్లు పా
వకునిం గ్రమ్మ వె ధూమజాలములు పై పై జ్వాలకు స్మమ్మ గాక.

ఉ. ఉన్నియతోడ బుప్పముల నొప్పు దలిర్పఁ గఁ జేసి తల్లి యా
కన్నె కలంకరింప నది గాంచి యకృత్రిమనిత్యదీప్తిసం
పన్నిధి యావసంతకుసుమంబునకుం గుసుమంబు లేల యం
చు న్నెలఁతల్ తదీయముఖచుంబనముం బొనరింతు నవ్వచుక.

క. తన కిం పగుభూషణముం

జనకుం డీడఁ దనకు నిం పొసంగెడుతోడవుం

జనని యిడు నయ్యపత్త్య

మృతకుక్ష వాత్సల్యగరిమ ముచ్చటఁ బెనుపక్ష.

155

శా. సంతోషంబున నొక్కనాఁ డొకమతాచార్యుండు ప్రస్తావనక

సంతానం బొనఁగూడినందులకుఁ బుంసంతాన మే యైన నిం

కిం తై యుండును సంతసం బనుచుఁ బ్రసన్నుడౌటోఁ బల్కు ధీ

మంతుం డాతఁ డశేషసాధుజనసమాన్యోక్తిచే నిట్లునుక.

156

క. అయ్య మీరిటు తానతి

యియ్యం గాఁ దగు నె దూర మెఱిగినవా రా

దయ్యం బొసఁగినసంతతి

వెయ్యారులు ధనము గాదెవే టొకఁ డేలా.

157

ఉ. ఎట్టికులప్రతిష్ఠలు వహింపఁగ నున్న దొ యెట్టి కీర్తికై

పుట్టె నొ యెట్టివైభవముఁ బొందు నొ యెట్టిగుణాధ్య యానొ యీ

పట్టి వెలంది యందు వెడవాటుగఁ జూడఁగ నచ్చు నయ్య మీ

యట్టి రటుంచుఁ బల్కె సుతయం దతఁ డెంతటివత్సలుం డొకో. 158

న. ఇట్లు కైకొసింట్లను పురంబున నయ్యలజ్ఞాండ్రి నావిహ్నిరియా కుమారి

కామణికి మానవంచకంబు సుఖంబునం జరుగ నొక్కనాఁ డాదంప

తులు హృద్యం బగుపురంబున నివసించువేడుక బొడమ నసంతకుసు

మాలంకృతు లై నిర్గమించి యింగ్లండుదేశంబున దక్షిణసముద్రతీరం

బున కలంకారం దైన సిద్ధాంత నాఁ బరఁగు వీటుం బ్రవేశించి యుం

డిరంత.

159

ఆ. అన్వసంతకుసుమ మామోదమును బెంపఁ

దత్తైకకృత్తిఁ దవలి యందు

వారిచిత్తభృంగ వరయుగళ మ్మొక్క

క్షణముఁ బాసి యుండఁ జాల దయ్యె.

160

సీ. తండ్రియాజ్ఞాభూ ధవుఁడు నిరర్గళ

కృత్తిమై రాజ్యంబు నేలు చుండ

నతనిపరోక్షంబు నందుఁ బీతమునకుఁ

దనముగ్గు రన్నలు నొనరియుండ

వారికి సంతతి వరలె నేనియు నది

యేలిక యకటకుఁ జాలి యుండ

దైవయోగంబునఁ దనకునుఁ గొమరులు

బుట్టినవారలు పొసఁగి యుండ

గీ. నార యెడ్వర్దు తనకూతు నావులకును

జూపు నింగ్గండురాణి యంచును ముదమున

నిన్నిసౌపానములు దాటి యున్నతపద

మొందు నని యెంచు నే దైవయోగ మెటులూ.

161

ఆ. వేడి యింత సోకి వాడు సూపక యుండఁ

బలువురికరములను నలఁగ కుండఁ

గరుణలి యును దాఁకి పరువంబు జెడ కుండ

నెఁగఁగ నన్వసంతకుసుమ మెలమి.

162

క. ఒకయుపమాత గవాక్ష

మృకడ నలగ్నాద్రినా సముత్సుకమున నె
త్తికొని వినోదంబునకై
యొకప్రాద్దన సంఘరించు చుండంగ నంతకా.

163

శా. బాలుం డొక్కరుం డొక్కపక్షి చదలం బారం గడబ్బాటుగా

నాలోకించి తుపాకివ్రేటు గురి నేయం దప్పి విక్టోరియా
ఫాలప్రాంతము నొత్తి పోయినక్రియం బారం దహకస్మికా
భీలత్వంబున ఘోర్లు మం చటజనుల్ భీతిల్లి హక్కుమ్మడికా. 164

గీ. అట్టియాపద యాసన్న మై తొలగట

నామె చిరజీవిని యనంగ ననువు పడియె
నాపదలం బట్టి పడగంటు నాయు వనుచు
నెల్లవారలుం బల్కుట కల్ల యకా నె.

165

క. అవ్వేటకాని గొండలు

చివ్వున నెడ్వర్దుచెంత జేర్చంగ నతడుకా
దవ్వుల కేగంగ వలె గా
కివ్విధమున జేయ వచ్చు నే యని విడచెకా.

166

ఉ. ప్రాణసమాన యైన తనపట్టికి జీవితముకా హరింప నా

హాని యొనర్చు గాం గడంగునంతటిబాలికు నొవ్వ నాడంగ
నైన దలంప కూరక యె యన్నియంతటిసాధు వుండు నే
యానరవర్యసచ్చరిత మాతని కే తగు గాక యెంచ గా.

167

The Nellore Progressive Union.

L. P. HALL, NELLORE. 43
FREE READING ROOM & LIBRARIES.

క. ఈకరణి నతడు పూర్వ నెల్లూరు వర్తమాన సమాజము.

స్థోకుం డై తనదువివరణభవనలచే

లోకుల నెల్లం దనకు

లోకునఁ గాఁ జేసె నపు డనుధతిమీఱు.

168

క. అయ్యెడ్వ ర్దొకయపుడు

నయ్యళి యొనర్చ గ్రామబాహ్యస్థలియం

దొయ్యనఁ జరించి మరలం

జయ్యన హిమసి క్తసిచయచయుం డై వచ్చె.

169

చ. పరగఁగ బుద్ధికర్మ నెడఁబాయ దటందురు గా దె యాత డ

పురుసున వచ్చి వేగఁ దడిబట్టలు వీడక ము న్నె ముంగిట

నరపుడవుంబాలంతి యలబాలను లాలన జేయు చుండఁ గాఁ

గరములఁ బట్టి యెత్తికొని కాఁగిటఁ జేర్చుచు ముద్దు సేయుచు.

క. తడ పీగతిఁ దడిపుట్టము

విడునక వాత్సల్యరసము వెల్లిఁ గొనం గా

బుడుతలేమి సున్నయతనికిఁ

బొడమెత్త శైత్యాతిరేకమున వేకి మెయి.

171

ఉ. వెజ్జలు వచ్చి మందులును వేళ్ళకపాయము లెన్ని యిచ్చిన

న జ్ఞధికంబు గాఁ దొడఁగె నాడులు దొట్రిలె నాడునాటికి

నెజ్జపయిం దివానిశముఁ జేర్చినయంగము స్రుక్కె నన్నముం

బజ్జ విడం బ్రసక్తియాను బాసె నికేమన గంటు తేనికి.

172

చ. పడఁతుక దుఃఖవారినిధిపా లొనరించి యు ముద్దుపట్టికిం
బడయక యుండఁ జేసి పిశ్చపాలనసౌఖ్యము గన్నతల్లికిం
గఁకువున వెల్లిఁ జేసిగుణగంభ్యలసంఖ్యకు లోటుఁ జేసిపై
నుడున నశక్య మాదశను నోట వచింపఁగ నెట్టు గా నగున్. 173.

ఉ. అక్కట! యన్యదేశమున నామెరియిస చూడఁ జుట్టమున్
మ్రొక్కఁ గ దైవముం గనక రోజెడు నప్పసిపాప నయ్యెడం
జక్కటిఁ దీసికొంచు నతిసాంద్రవినిర్గళితాశ్రుధారయై
పెక్కుతెరంగులన్ విభునిఁ బేర్పొని పొక్కఁగ సాఁగ నెంతయున్

ఉ. హా సుగుణాధ్య! నన్ను విడనాడి తె హా పరజార్జిపుత్త్ర! నేఁ
జేసిననేర మేమి యిటు జేయఁ గ హా కులదీపకా! ననుం
బాసి చనం గ నౌ నె చిఱుపాపఁ గరంబులఁ బట్టి డగ్గరం
దీసుక ప్రేమ నిష్ఠములఁ దేల్చెడువా రింక నెవ్వ రయ్యయో. 175.

క. ఇటు వనరుచు నాసతి చెం
గటిహితు లోదార్పఁ గొంత గాంచె బ్రకృతి నం
తటిలోన లియోపాల్ల
చ్చటికిం జనుదెంచి యపుడు నైదోడునకున్. 176.

గీ. సాంత్యవాదములను దుఃఖశాంతిఁ జేసి
యామె నత్తింట నుంచుట యర్హ మనుచు
మేనఁగోడలితో రాజధాని యైన
పుడమి తొడవగులండనుపురముఁ జేర్చె. 177

ఉ. ఎన్నఁగఁ గోరుచుట్టుపయి నే పడె రోకఁటిదెబ్బ యన్నయ
ట్లన్న యుఁ జెల్లెలుక శిశువు నన్నగరంబును జెందునాఁడె యా
పన్నత నొందె రాజ్యపదపాలుఁడు మూడవజాన్తి యక్కటా !
యన్ని ను వెన్నికట్టముల నందఁ దగె న్నెల లేడు దాటఁగన్. 178

ఐ. ఇట్లలద్దాండ్రినా విట్కోరియా బాలికకుం దండ్రీ తాతలు నామమా
త్రశేమ తాటం జేసి మాతులుం డయిన లియోఘాట్టు తన చెల్లెలిం
గోడలిం ధ్లేర్మంటు నాఁ బరఁగుతనవీటికి నప్పు డప్పుడు గొంపో
వుచుం దనవిత్రంబు నం దించించుక వారలకుం బుచ్చుచుఁ దన కా
ర్యంబు లందు మువ్వంతుగా వారి యోగక్షేమంబు లరయుట యె
ప్రథానంబు జేసికొని జాగరూకుం డై యుండె నంత. 179

ఉ. మెండు గ భూరిసంపదల మేటి యనం దనరారి చూడఁగ
న్పండువ యాసిరిం దనరి బ్రన్న్వి కువంశపురాజధాని యిం
గ్గండున కెన్నఁ గాఁ దగినలాంఛన మై విలసిల్లు నెంత యుక్
లండనునామధేయమున లక్ష్మీ ననించెడుతెల్లదమ్మి నాన్. 180

సీ. ఆపురంబున నుండు గోపురంబులు లక్ష్మీ
కాపురం బున్నట్టు లేపుజూపు
నావీట దనరువనీవాటములు పూల
చే వాటమగు నొప్పుచేత నొప్పు
నాపట్టణంబునఁ జూపట్టుఁగడిమికిఁ
జేపట్టు గా మించునేన లెలమి
నానగరంబునఁ గానఁగ రాఁ దొకఁ
డైన గరా నెంత యారసినను

గీ. కన్నుదోయికి దృశ్యంబు గాదుగాన
 వేలుపులపోలు మిక్కిలి మేలి దనుచు
 గవినరులు బల్కు చుండు వాక్పాశి మెరయ
 దీన లేనట్టిసాబగు లెం దేనిఁ గల వె.

181

కా. పాకారం బతిచిత్ర మప్పరిని స్థైర్యం బూన కిచ్చాగతిం
 గైకొం చొప్పి శతఘ్ని కాశతవినిర్గచ్ఛన్మహాగోళదీ
 పాకారంబున వైరులం జదుపఁ దా నై యోధముఖ్యుం డనం
 డీకో జాలు ననేకయంత్రములవేడిం బైపయిం జిమ్ముచుకా.

182

క. దారవలోహమయపాక
 కారంబు సచేతనంబు కరణిం దానే
 దోరింపం జాలం గా
 వైరుల నణఁచుటకు వేటె వలయు నె జోదుల్.

183

ఉ. అచ్చట వాడుచుండెద రసంతము లైనసువర్ణముద్రికల్
 బచ్చుల కిచ్చి పుచ్చుకొను పట్లను భృత్యులవేతనంబులకా
 వెచ్చుముఁ దెచ్చువేళలను మెడిని రాగి నొనర్చునాణెముల్
 మచ్చున కైన లేవు విడిమట్టు గదా నగరంబు లచ్చికెకా.

184

సీ. బలవద్బలీశ్వరబలసమాకృష్ట మా
 బండ్లగుం పొకయోరఁ బరచు చుండ
 వానికన్నను జవవంతము లానశ్వ
 శకటంబు పొక వంక జరుగు చుండ

వానికివానికిఁబై నేగురయమునఁ

ద్రొక్కుడుబండ్లొక్కయిక్కఁ బోవ

వాని వానిని వాని సంబించి పరచెడు

పావబండ్లు నొకయెడం బాలుచుచుండ

గీ. నప్పరీమణి చక్రమయంబు గాఁ గ

యంత్రశాలవిధంబున హరువు మీఱఁ

బెక్కురనముల బధిరతెదిక్కు మాచు

మాటిమాటికిఁ గడలికి మారుమోయు.

185

క. అరిజనులకు దుస్తరము మ

కరముఖజంతునిలయము నగాధము కృతకే

తరము ను నావికపైనిక

భరితము నగుపరిఖ దనరుఁ బట్టణమునకుఁ.

186

ఉ. ఎల్లపురీవరంబులకు నేలిక యిప్పరి యంచుఁ జక్కఁ గాఁ

దెల్లము సేయ నెన్నుదుటఁ దీర్చినమేల్ శశికాంతపట్ట మై

తెల్లనియాకృతిం దనరి ధేమ్ముసమాఖ్యనదీలరామము

తల్లిల్లతరంగరంగ మయి పొల్పు వహించును దక్కినంబునఁ.

187

ఉ. ఓడలబారుల న్నది మహోన్నతిఁ జూపుల కింపు నింపఁ గా

మేడలబారు లొడ్డునకు మేలివిధూషణ మైయెసంగఁ గాఁ

జూడఁగ వింతవారలకుఁ జోద్యము గా విభజింప రాక య

య్యోడలు నిర్ణయింపఁబడు సుచ్చితపీచివిలోలితంబు లై.

188

మ. అచట స్నేటిగృహస్థు లుచ్చతర మాహార్యశిషైఁ గేతువుల్
రచియింపంగ దదంతరాశమున జంత్రంపుంబావల్ మింటిపైఁ
బచరించుం గద హవ్యవాహుఁడు పురీ వాస్తవ్యసంసారి యై
ప్రచురంబై తగఁ దాను గొన్ని పడగల్ భాస్వద్గతి నిల్పె నాన్.

గీ. వేవెలుంగులవేలుపు వీటిభటుల
తేజమున కోరిల్లిన తెఱఁగు దోపఁ
బహుసమయములఁ గన రాక పట్టవగఁటఁ
దొంగిచూచుచు నల్లనఁ దొలఁగి చనును.

190

కా. కాంతుల్ గాంతలఁ గూడి భేముతదీపి కంజాతవాతమ్ము త
త్ప్రాంతోద్యానలతానికుంజముల మందప్రక్రియం బ్రాచుచున్
త్రాంతిం దీర్చ సుధాయమానవిలసత్సల్లాపు లైయందు ఘ
స్రాంతంబందుఁ జరించు చుందురు గృహీతాన్యోన్యసాస్త్రు లై.

చ. అట వినువాకపోల్కె శుచి యై రుచిరాంబుసమృద్ధ యైనయ
త్తటిని యొకానొక స్థివము దట్టముగాఁ గురియంగ నీరు మి
క్కుటముగ గడ్డ కట్టి పథికుల్ పదచారమునం జరింపఁ గాఁ
బటికపుకుట్టిమంబుక్రియ భాసిలు నిద్దపు కాంతులొప్పుఁగన్.

192

గీ. చావొకటి మరలఁగఁ జేయుశక్తి లేదు
లండనుపురీవరంబున నుండువారి
కనెడునపకీర్తి యును దెల్ల నాచుఁ దోచె
నన్యవస్తువు లింకఁ దెల్ల నాట యరు దె

193

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినం బుడమి యీనినచాడ్పునఁ బౌరమానవుల్
పెక్కుగృహంబులకొ విపణి వీధులఁ బంచల రచ్చపట్టులం
గ్రక్కిరియం గ నుండి పరికింపఁ గ విస్తృత మైనపీట నొ
క్కొక్కెడఁ బట్టు చాలక యె యందురు నాపల ధేమ్మునిమ్మగకొ.

సీ. ఏదేశవాసుల నెఱుంగఁ దలంచిన

నాపట్టణంబున నరయ వలయు

నేచిత్రశిల్పంబు లీక్షిత మనికొన్న

నాపట్టణంబున నరయ వలయు

నెట్టిదుర్లభవస్తు వెంచి చూచెద మన్న

నాపట్టణంబున నరయవలయు

నెట్టివిన్నాణముల్ పట్టి యెంచెద మన్న

నాపట్టణంబున నరయవలయు

గీ. నచటిసాబగుల నింపుగా నరయవాడు

మదిని వైరాగ్యవృత్తిచే మరలుఁ గాక

యెన్నటికి నైనఁ దృప్తిజనింపఁ గలదె

పదులు నూలులు వేలు ను బలుకు లేల.

195

శా. ఆలంకర్షురరాజ్యపీఠమున ముఖ్యామాత్యు లుకొ నైగముల్

శీలశ్రేష్ఠులుఁ గూడి నాలుగవజార్ది న్నిల్వఁ గా నాతఁడుం

బాలించె నృహిమండలంబు బగలు నృద్ధించి సామంతభూ

పాలుకొ దా మరిగావు లై కొలచి కప్పంబుల్ పదుల్ కొట్టిడకొ

గీ. అతఁడు దండ్రుకి నీడు గా నవని నేల

నెల్లవారికి ముదము సంధిల్లెఁ గాని

జారచోరులకును సత్యదూరులకును

కూళలకు నింత సుఖము చేకూర దయ్యె.

197

ఆ. పతివియోగదుఃఖివతి యైనతనతల్లి

నూరడింప నచ్చి యున్నతనదు

తండ్రుఁ బోలుపెద్దతండ్రు యా యార్కును

కూతు రవ్వసంతకుసుమ మరసి.

198

చ. జనకుఁ డటంచుఁ జేతులను జూచి పయిం బడ యార్కుఁడేడు న

త్తనయను ముద్దుఁ బెట్టుకొని దగ్గరఁ దీయుచుఁ దండ్రుఁ బోలె దా

ననుపమవత్సలత్వమున నామెకు నిష్టము లైనవస్తువుల్

బనిపడి తెచ్చి యిచ్చి తనపట్టివలెం గను చుండు నిచ్చలుకా. 199

ఉ. తక్కిన యట్టిపెద్దపినతండ్రు లనాదరణంబు నేయఁ గా

నక్కొమిరెం దయం బెనుచు చమ్మెరిలూయిస యిండు కిండు కే

రొక్కము న్యాయసాంఘికనరుల్ దమ కియ్యఁ గఁ జాలిచాలమిం

బొక్కుచు నెట్టకేని దినముల్ వెడలించుచు నుండె నీక్రియకా.

సీ. కాలుసేతులు మోపి నేలఁబ్రాచుచు నుండ

నొత్తై నేమో యని తత్తల్లు

విద్వేముల్ సేయుచు దద్దరిల్లి పడంగ

నొచ్చె నేమో యని నొచ్చుకొనుచు

నగ మౌప్పు దప్పుటడుగు లిడి శూలంగఁ

బడు నేమొకో యని పట్టి యెత్తు

గునుకుపర్వన వచ్చి తనపైనిఁ బడు చుండ

నలసె నేమో యని యక్కు జేర్చు

గీ. బువ్వ దినువేళ నించుక పొరక వార

నెదఁ గరంబునఁ జమురుచు బెదరి చూచు

బిడ్డతోఁ బుట్టి పెరిగెడుపేను మిట్లు

కన్నవారలచిత్తముల్ గలత పరచు.

201

ప. అంత నొక్కదినంబున నొకదాది లీలావిహారార్థంబు గాఁ ద్రివర్ష
ప్రాయంబునం గలయెడ్వర్షతనూజ నొక్క జననాశ్వంబులం బూ
న్చినపుష్పరథంబుపై నునిచి ధారాళవాతసంచారమ్యంబు లగు తా
వులం ద్రిప్పు చుండ నొకసారమేయంబు పయపాపంబులం దాఁక నది
బెదరి సారథి కనకం బై తూలిన నబ్బాలిక చక్రద్వయాంతరాళంబు
నం బడిన నొక్కసైనికుండు తదీయచేలాంచలంబుఁ బట్టి యాకర్షించి
తనకరంబుల నెత్తి యట్టియాపదం దొలంగించె నిద్దేశంబుల కెల్ల సుఖ
పరిపాలనంబుఁ జేయు నేలికసాని నంతకపాస్తంబునలన నాకర్షించి
యిచ్చినయాధర్మశీలుని శీలంబుఁ గొనియాడ నశక్యం బై యుండుం
దదనంతరంబు.

202

మ. పలువన్నెల్ గలపానడల్ దొడుగుచుం బల్వన్నెలొకుప్పసం
బులు పెక్కుల్ సవరించుచు న్నునుకచంబుల్ వేణి గా దిద్దుచుక
వలకొప్పుక రచియించుచుక వెనుకకుక వక్రంబు లై వేలఁగాఁ
గలయ న్విప్పుచు వేళ కొక్కొకయలంకారం విడుం బుత్తికిక.

క. హితపథ్యాహారమ్ము ని

యతకాలపునిద్దరయును నర్హులపొందుక

మిత మగునాటలవేడుక

జతనంబునఁ దల్లి నొమకు జరుపుచు నుండెక.

204

చ. తొడవుల కెల్లఁ బోతొడవు తోరపువిద్య యె పూరుషాళికిం

బడఁతుల కద్ది నేరుచుట మంచి దటంచును బాల కన్దు క

ట్టడిమెయి విద్య నేర్పుటకు డాక్టరుడేవిను దత్సహాయఁ గా

నడరఁ గ బేరనెనెలెహిజ నకవారసాని నొనర్చి రొజ్జలక. 205

క. ఆబాలామణి వారియాజ్ఞలకు లో నై వారిశిక్షాగతి

పొబల్యంబు స్వబుద్ధిశక్తిఁ బెరఁచెఁ పం జెచ్చెరక మారుత

పొబల్యం బొనఁగూడి నానఁ బెరఁచెఁ వారిధిం బోలె వి

ద్యాబాహుళ్యము సంతరించఁ దొడఁగెక స్వల్పప్రయత్నంబునక.

ఉ. విత్తునఁ జక్కఁగా నడఁగి వృక్షము నీ రొనఁగూడునంత మో

సెత్తినభంగి బాలమది నిమ్మగ నెక్కిని యున్న సత్యసం

పత్తి దయానుస్పత్తి యును బాడి యు సస్థురుబోధనంబుచే

సత్తునఁ బూని వైపయిని సాఁగ దొడఁగెఁ గ్రమక్రమంబునక. 207

క. శంకర విను వివరించెద

నంకురదళ నున్న యట్టి యచ్చెలి గుణముల్

పొంకంబు గఁ బ్రకటించుట

కంకంబులు గాఁ గఁగొన్ని యభినవచేష్టల్.

208

క. ఆయెడ్వర్డుసుత యుపా

ధ్యాయి తనకు విద్య గఱపుననసరమందుం

జేయక చేయక యొకనాఁ

డేయెఱుంగమి నో యొనర్చె నించుకతప్పక.

209

ఉ. ఆయెడ దై నయోగమున నాత్మజనర్తన మరయన్మెరీ

లూయిస వచ్చి యీయబల లోబడి యుండు నె విద్య చింతనలో

సేయు నె మీకు మార్కొగము సేయదు గా యన నామె నయ్యుపా

ధ్యాయుఁజూచి నేడవినయ మ్మొనరించె నొకండు నావుండుక.

చ. కరమున గుర్విమై నిమిరి కన్నియ యిట్ల నుఁ గాదు కాదు వి

స్మరణముఁ జెంది తమ్మ యిసుమా రొనరించితిఁ దప్ప లేను వి

స్మరణముఁ జెంద ను మ్మెరుక మానినకార్య మటంచు సత్యసం

గరమతిఁ బల్కు వార లతికాతుక మందిరి బాలచేష్టకుక.

211

ఉ. ఆయము మీతినట్టిన్యయ మప్పులు సేయుట నింద్య మం చుపా

ధ్యాయులు బాలికామణికి నప్పట నప్పట బాల్య మాది గాఁ

బాయక చెప్ప చుండి నిరపాయము గా నడపించు చుంటచే

నాయమ యిష్టవస్తుసముపార్జనతుష్టికి నుండు దవ్వలక.

212

ఉ. అంగట నున్న ఖేలనపదార్థముపై మది గల్గి నేడు నీ

కుం గొఱ యయ్యె రొక్క మొనఁగూడినయప్పుడు సేను వచ్చి దీ

నిం గొని పోదు నాకు నయి నిల్పు మటంచును జేరి వేడి య

య్యంగన తత్ప్రకారము నొకప్పు డొనర్చును సత్యకీర్తియై.

213

క. ఇచ్చమెయిం బాలామణి

వెచ్చం బొనరించుకొనఁ గ విత్తము మితిగా

నచ్చటినయసాంఘికజను

లిచ్చుచు నుండెదరు కాలభృతి నపు డవుడుక.

214

గీ. ఒజ్జసానితోడ నొకనాఁట నంగటం

దన కభీష్టవస్తుతతిని విలిచి

చెలియ కొక్క పేటి విలుచుచోఁ దగ్గుర్వి

నసువు లేమిఁ దెల్పి పొసఁగ మాన్పె.

215

క. మనమున మఱువక యాసతి

తనచేతకొ రొక్కమున్న తటి మరలం గాఁ

జని యొకనాఁ డప్పేటికఁ

గొని యమ్మిత్రమున కిచ్చెఁ గూర్చి దలిర్పక.

216

ఉ. అమ్మ యుఁ దాను బండిపయి నాపణవీధికి నేగి యచ్చటం

బొమ్మల గాంచి యందు నొకపుత్తళికం గొని భేలనార్థమై

యి మ్మనఁ జేత నున్నధన మెల్ల వ్యయం బయి పోయె నొక్కప

క్షమునఁ గాని రాదు గదకన్నెరొ నీభరణమ్ము నావుడుక. 217

క. నదనమున విన్నదన మపు

డుదయింపఁ గఁ జింత జేసి యొక్కించుక యా

నుదతీమణి వెర వొదవఁ గఁ

బదవడి తనజనని కిట్లు బల్కె వెరచుచుక.

218

క. పదియేనుదినము లన్యుల

కిది యమ్ముక యుంచి తేని నేఁ గొని పోదుం

బిదప నని నణిజుఁ బ్రాప్తం

చెద నననలై యని తల్లి జెప్పఁ గ నంతక.

219

చ. శకటము డిగ్గి యవ్వణిజుసన్నిధి కేగి యఘోక్తరీతి బా

లిక నుండునం గ నాతఁ డమలీమసతేజము గల్గినట్టిరా

జకులకిశోరి యా టెఱింగి సమ్మతి సేయఁ గ సమ్మదించి త

ల్లికి నెఱిగించి యిర్వురును లీల గృహంబున కేగి రయ్యెడక. 220

శా. మాసాంతంబున భోగభాగమును సంప్రాపించి వేవేగ ము

ల్లాసం బొప్పఁ గఁ బ్రాప్తికిని బాలారత్న మేతెంచి వి

న్యాసప్రక్రియ నున్నపుత్రికకు నర్పం బైనమూల్యంబు వి

శ్వాసం బొప్పఁగ నిచ్చి మళ్ళె విలసత్పంచాలికాహస్తయై. 221

న. అట్లు మరలి నిజనివాసంబున కరుగుచు మధ్యేమార్గంబున. 222

సీ. దారిద్ర్యదేవతా తనువీలాసస్ఫూర్తి

కాటవట్టయిన దేహంబువాని

ఘనతరత్నద్బల గాఢసమాశ్లేష

విషశీకృతాత్మఁ డై వెలయువాని

కృతానిరంతర కేళీనాయిత

మంజుప్రతీక సంపత్తివాని

నత్యంతదీనతా నృత్యకళారూఢి

రంగాయమాణ వక్త్రంబువాని

గీ. పరిముహూరసనాగ్ర విప్రసరసిచ్ఛ
 మానసంచలదోష్ఠ యుగ్మంబువానిఁ
 నేమొకోచెప్పటకు నిచ్చయించువానిఁ
 గనియె నొక్కని గురుకృపాకలిత యగుచు.

223

చ. కని దటి కేగి యెవ్వడవు గాఢకృశీభవదంగకుండ వై
 యునికికి హేతు వేమి నను నోపనిచూపులఁ జూచుచుండఁ గాఁ
 బని యది యేమి యెద్ది యొకొ పల్కుఁ దలంచినవానిఁ బోలుచుం
 గనఁబడెదేమి సంశయముఁ గైకొన కింత యుఁదెల్పు నావుఁడుకొ.

గీ. చిట్టితల్లిరొ నీకడఁ జెప్ప కుండ
 దాచి యే మాదు నీముఖతామరసముఁ
 గాంచునంత నె నిను వేడు మంచు నన్ను
 బలిమిచేద్రోచె నాఁకఁటిబాధ మిగుల.

225

మ. అనఁ గా నెద్ది యుఁ బల్కు నోపక యె విత్తాభావచింతాకులూ
 నన యై యుంట యెఱింగి యాతఁడు ను దండం బమ్మ నేఁబోయివ.
 తును నాదుర్విధి దప్పి పోదు గద యిందు న్నీవు చింతింప నే
 మనుచుం దా మరలెం బటచ్చరముచే నశ్రుధమం బొత్తుచుకొ

క. ఆకంట నీరు విడుచుట
 నాకంటం దొట్టుపడుట సరయుచుఁ గరుణా
 వ్యాకులితస్వాంతముతో
 నాకొండక నిమిష మాగు మని నగ పాదకొ.

227

ఉ. ఆపణపీఠి కాతతరయం బమర స్మరలం గ నేగి యుక్
నాపయిఁ బ్రేమతో మరల నాల్గుదినమ్ములు బొమ్మ నుంచఁగా
నోపు దె యంచు నన్వణిజు నొద్దిక వేడఁ గ మందహాససం
దీపితుఁడౌచు మూల్యమును దీసెద నే మరలంగ నావుడుక. 228

క. దయ నొసంగిన దీనంబు
న్నియ మొక్కించుక లభించు నీకు నటంచుం
గ్రయధనము బుత్తికావిని
మయమునఁగొనివేగ నరిగె మరలఁ గ నటకుక. 229

కా. దీనక నీతుధఁ దీర్చుకొమ్మనుచుఁ దద్దీనావళిపాలనా
ధీనప్రీతి వసంతపుష్ప మపు డద్దీనాత్మ హస్తంబునం
దీనారంబు నొసంగ నాతఁడు నమందీభూతసంమోదముం
బూసెం గన్నుల నైన నంతటిధనమ్ము న్మున్ను వీక్షింపమిక. 230

ఉ. ఎద్ది యొ పల్కుఁ గాఁ దివురు నే పటి యూరక నుండు నాత్మతో
నద్దిర యింతసౌ మ్మనుచు నచ్చెరు వండును మోదవాఙ్మల
గ్రద్దన మున్గి తేరు మఱి ప్రత్యయ మేగతిఁ జూపువాడ ని
మ్ముద్దియ కంచుఁ జింతిలును భోరన మాన్పడు నాతఁ డంతలోక.

ప. ఈతెరంగున నలభిచరవసులాభ సంభూతవై వశ్యసమాకులితచేతస్కుం
డై కొంత దడ వెం దేని యుం బోయినచిత్తంబు గలవాడుం బోలె
నుండి యెట్టకేలకుం బ్రతిపన్నచైతన్యం డై గద్దదకంఠంబుతో ని
ట్లనియె. 232

క. అమ్మా యీపుడమికి డై

ఁమ్ము మహారాజ్ఞఁ జేసి వైభవ మిడినక

సమ్మతి నీచేసెడుధ

ర్మమ్మున కయ్యది యు నీడు గాదు గడమ్మా.

233

చ. అని మఱి యెద్ది యో పలుక నాయిత మాట యెఱింగి బాల యా

తనిఁ గని యాత్మసంస్తుతివిధానపరాజ్ఞుభి యాచు ని ట్లనెం

గొని తిను మెద్ది యేని యిఁక గొబ్బున నాఁడటఁ గుండు చుంటి వే

చను మని యందు నిల్వక వెస న్నిజమందిరసీమకుం జనెక. 234

ఉ. తల్లికి నీసమస్తము యథాస్థితి గా నెఱిగించి యమ్మ నే

మల్లము గట్టి నేయుటకు నోపక నాకరమందుఁ గల్గసా

మ్రొల్ల నొసంగి యుంటి నిది యె గ్గొకొ ల గ్గొకొ తెల్పు మన్న నా

తల్లిరొ నీవు నేసినది త ప్పన నో రెటు లాడు నే యనక. 235

క. అమ్మా నాచేతం గల

సొమ్ము నొసంగి వచ్చునపుడు శుభదాశీర్వా

దమ్ముల నిడి యాదీనుడు

క్రమ్మరఁ బఁతొపిఁతాంతరంగుండగుచుక.

236

ఉ. నీమది నెట్లు దోచు జననీ యలవీద వచించినట్టివ

త్తేమిటిఁకెక్క యంచు వచియింతు వొ నావుడుఁ గాదు కాదు బా

తామఱి లెస్స గా మదిఁ దలంచి వచించెద రేని బాలకుల్

ధీమహితాత్ము లర్థులు ను దెల్పెడువాక్కులు పోవు 8 త్తలె. 237

ఆ. అతనిపల్కు చిత్ర మై తోచుచున్నది
 యేది యెట్టు లా నొ యెఱుంగ వశ మె
 రాణి వొదు వేని రాజగుణంబుల
 పట్టుగొమ్మ నగుచుఁ బ్రబలు మమ్మ. 238

క. ఈరీతి బీద లెంద టొ
 ధారుణి నేలునపు డుండ్రు తత్తదుచితము
 ఖ్యాతాధన మొనరింపక
 కారుణ్యము నెఱవ కుంట గాదు సుమమ్మా. 239

ఉ. నావుడు నేను రాణి నయినక విధియుక్తినిఁ గాక యుండినం
 బావనధర్మశీలము నభంగురసూన్యతవాదముం బుధా
 నేన యు దుర్విధావనవిశేషసమాదరణంబు నెప్పు డుక
 నే విడ కుందు నాకు నిది నిశ్చలితవ్రత మమ్మ నమ్మ మా. 240

వ. ఇ ట్లలగ్దాండినావిష్టోరియాకుమారికామణి వాక్రుచ్చు పలుకులకు నం
 తస్సంభూతప్రభూతసమ్మద యయ్య నవ్వ ట్టోరియామెరీలాయినా
 రమణీరత్నంబు కూతునకు వికళనత్వంబు శంకించి సంతోషచిహ్నం
 బుల వెలిబుచ్చక యంతరతదీప యగు ఘటియుఁ బోలె నుండిగోష్ఠ్యం
 తరంబుఁ బ్రస్తాపించు చుండె నంత. 241

సీ. అరజాముప్రాగ్ధాన నంబచెంగట మంచి
 దుగ్ధముల్ ఫలములు దోసె మెసపు
 ధృతమనోరథు లాట ద్రుత మనోగత లాచు
 నిర్వరు వయాళి కేగి పిదప

నీడఁ ద్రొక్కెడువేళ నెఱిఁ బాఠ మావృత్తి
 సలిపి యాటల వేడ్క జరిపి బాల
 పొ) ద్దింత వ్రాలంగ భోజనకృత్యంబుఁ
 గావించి గురునితోఁ గఱచి విద్య

ఆ . చల్లపొద్దువేళఁ దల్లి యు బిడ్డయు
 నధిగతోరుచక్రయాన లాచు
 నాప్తదర్శనమున కైన వయ్యాళికి
 నైన నేగుచుండు రనుదినంబు.

242

ఉ . చల్లనివేళ నొక్కకలశంబును జేఁగొని బాల గంధసం
 పల్లలితంబు లాచు సుమభారవిన్ద్రము లైననృక్షముల్
 పల్లులు నల్లికొన్న ననవాటి కొ కించుకనేపు నీరముల్
 జల్లు నొకప్పు డంగమునఁ జక్కనిస్వేదకణంబు లూరఁగన్.

243

నీ. నీరంబు చెలు వగునీరంబుతీవల
 నింపుకేళాకూళి నింపు చుండు
 రోజాలవెంట శిరోజాలి చలియింప
 మడమలచేఁ ద్రొక్కి మడవ లెత్తుఁ
 జనఁటిఁదోయంపుసాం పనఁటిబోదుల గ్రమ్మి
 పారఁ గా వేడ్క లింపార నించు
 గన్నేరులకుఁ దీరుగ న్నేరువున నీరి
 దొనకు నొక్కింత సం దొనరఁ జేయుఁ

గీ. బ్రౌద్ధగుంకం గ జనయిత్రియొద్ద నిష్ట
భోజన మొనర్చి దాది యుఁ బొత్తుకత్తె
తెలమి గూడం గ నాటల మెలగి రేయి
యామ మరుగం గ నిదురించు నంబచెంత. 244

క. మేరీలూయిసచెంతం
బార నెనులెహీజ ననుపాధ్యాయకడం
గారాబముతో బాలిక
వారలశిక్షావిధమున వర్తిలు చుండెన్. 245

ఉ. ఆయరవిందపత్రివిమలాయతనేత్రకుఁ బంచవత్సర
ప్రాయము వచ్చునప్పు డలపారలమెం టను పేరుగల్గునై
యాయికసభ్యు లెల్లఁ బ్రతిహాయన మర్వదివేలరూప్యముల్
దేయము లంచు విద్వేకయి తీ ర్పినరించిరి రాజ్యపద్ధతిన్. 246

క. డాక్టరుడేవినుశిక్షల
విష్టోర్యాబాల స్వమతవిద్యల నెన్నొ
యాత్మల భాషల నెన్నొ క
రెట్టగఁ దా నభ్యసించెఁ బృథుతరబుద్ధిన్. 247

సీ. విరోపుఖండమం దాది యాలాటిను
భాషలోఁ బాండిత్యపటిమఁ గాంచె
సాహిత్యము ను భర్తృశాస్త్రముల్ గణితశా
స్త్రములు ను నిజదేశచరితములు ను

న్యూతివిద్య యును సంగీతనర్తనకళ

లాలేఖ్యచాపవిద్యానికా ఢి

పృథ్వికాస్త్రంబుఁ బ్రకృతిశాస్త్రము ను గ్రీకు

భాష యిటాలియాభాష మరియు

గీ. జర్మనీప్రాన్సుదేశభాషలు ను నాటు

వత్సరంబులలోన నవ్యత్న రమ్య

వక్త్రమునఁ దేఱిపదుపులు వారిజమునఁ

బోలె నహమహమికతోడఁ బొసఁగఁ జొచ్చె.

248

క. నెలనెలకు గుర్వి తన్మా

తులుఁడు లియోఘాల్డునకును దోరఁపువిద్యా

విలసనముఁ దెలియఁ జేయఁగ

నలరెందద్యృద్ధి కాలఁ డబ్బరపడుచున్.

249

ఉ. ఇష్టులు తండ్రి తాత దివి కేగిన కాలమునందు బాల క

స్పృష్టము లయ్యెదుఃఖములు బాల్యంపుపేర్చిని నట్టు లుండఁ గా

నష్టమవర్షమం దిడుమ లందఁ గ బాత్రతఁ గాంచె నక్కటా!

కష్టము తండ్రిఁ బోలెఁ దను గాంచెడుయార్కు విడెన్ మహీస్థలిన్.

ఏ. అప్పడు.

251

ఉ. కన్నతఁ డెట్టివాఁ డొ యెఱుఁగం గలవున్నెము లే ద యాతనిం.

గన్నతఁ డెట్టి డయ్యె నను గాఢతరం బగుపేమ మీఱఁ గా

గన్నతఁ డిట్టు లయ్యెఁ గృపఁ గాంచదు దైవము న న్నుటంచు న

క్రన్వియయెంతయుం బొగులఁ గాదొడఁగె న్నఖిలూరడించఁగన్.

ఆబాలామణి పెద్దతండ్రి యగునయ్యార్కు ప్రభు న్నిత్యముం
బూబంతుల్ రచియించి యిచ్చి ముదముం బొందించుచో స్వర్గయా
త్రాబద్ధోద్యముఁ దైననాఁ డిడినవిభ్రాజన్ముఖుఁ బడె
తేబత్తెంబును బోలె నాత్మ కొసఁగె న్నిర్వాణసంధానమున్. 253

విల్లియముభార్య యకాపెద
తల్లి యెడిలెయిడ్డరాణి తనగర్భజ యా
పిల్లనలె మఱిదికూతుం
బల్లవితపేమియ యాచుఁ బరఁగం జూచున్. 254

• ఆయెడిలెడ్డురాణి తనయాత్మజ లిద్దఱు శైశవయునం
దాయువుఁ బాయుటన్ నగవు నాగుచుఁ జిత్తమునందుఁ జెల్లెలా
నాయము మీఱ నీసుత యె నాసుత సు మ్మని యాత్ర యామెరీ
లూయిసఁచెంత కంచె నవిలోలతఁ గమ్మను వాసి పేమిత్తోన్. 255

• ధవళసరోజనేత్ర దుగ దచ్చి యు నేడులపాయ మొండఁ గా
భువనము నేలు చున్నయలమూడవజార్జి పరిత్యజించె మా
నవపదవాస మాపిదప నాల్గవవిల్లియ మొందె రాజ్యమా
నవపదవాస మద్దిరకనం దగు లచ్చివిలాస మేరికిన్. 256

• అంత కంతకుఁ దనకు రాజ్యపద మిట్లు
దరియఁ జొచ్చుట యబ్బాల తలఁచ దయ్యె
జనని మొద లగుబాంధవజనము లైన
మడువ కుండిరి మది గర్వపడునటంచు. 257

వ. ఒక్కనాడు రాజప్రస్థాన మహామహంబు జరుగు చుండఁ దాత్కా
లికరాజ్ఞి యగు నెడిలెయిడుప్రభి కృతకపుత్రిక యగునయ్యలజ్ఞాం
ద్రీనావిక్టోరియాదారికం దన కురువునం జేర్చికొని వాతాయనమార్గం
బున నుండి యుత్సవదిదృశ్యాతాతాతాతజనంబు లబ్బాలం జూడ
నిచ్చగించుటం దదింగితం బెఱింగి పూబంతిఁ బోలెఁ దనకరద్వయంబున
నెత్తి వారికన్నులకుం బెనుపండువ యొనర్చె నిప్పగిది మఱియు న
నేకభంగుల లాలించు చుండె.

258

క. ఘనరాజ్యపదము నొందఁగ

నను వగుపుత్రిక లణంగి రట్టిపదంబుం

గొన నున్న మఱిదికూతుం

దనసుతక్రియ నరయు నాపె తగ దే పొగడె.

259

మ. అనపత్యత్వము వార్ధకంబు దనకుం బ్రాప్తంబు లై యుంటచేఁ

దనయంతంబున రాజ్యభారమును జెందం బాల విక్టోరియా

కనుపొప్రాయము రానిచోఁ బ్రతినిధిఁ వ్యక్తంబు గా నిల్చి కా

సనముం జార్జిసుతుండు వ్రాసి యునిచెఁ సంఘాతగర్భస్థలిఁ.

ఉ. భావిదశాగమంబు దెలుపం దగు నించుక యంచుఁ దల్లితో

భావనఁ జేసి గుర్వి పటపత్రిమునం దొకవంశవృక్షముం

దా విలిఖించి పుస్తకమునం దగ నుంచినఁ బాఠవేళయం

దానరగాత్రి చూచి తనయన్వయరీతి నెఱింగి యిట్లును.

261

రాజ్ఞికి గుర్తి వంశపృక్షపత్రమునిచ్చుట. 64.

ఉ. ఎన్నఁడు మున్నుఁ జూడ నిది యేమికతంబున నమ్మ యోగురూ.
కన్నెఱొ దీని జూడఁ దగుకాలము గాదు గడమ్మ మున్ను నా
కెన్నఁ గ రాజ్యపీఠము సమీపగతం బని తోచె దీనిచే
త న్నులినాక్షి యకా నవు నుదారగుణంబుల నొందు మయ్యెడఁక.

చ. శిరమునఁ దాల్తు నీ విపుడు చెప్పినయాజ్ఞ నటంచు హస్తముం
గరమున వైచి నిశ్చయము గా నిది నమ్ముము కొంద అర్ఘకుల్
గరము నహించు చుండెదరు గర్వము వైభవ మబ్బె నంచు భూ
భరము నహించుచోఁ గలుగుభాధ లెఱుంగ రటంచు కండియుఁక.

ఉ. మంచిగుణంబు లెన్నఁడు ను మానను మానను మాన నమ్ము మా
యంచు వచింప గుర్వి యను నామెకు నాయెడిలెయ్యసంతతిం
గాంచినరాజపుత్రీకులు గానఁ గ్రమంబున భూపతిత్వ మొ
ప్పించును విల్లియంప్రభు వభీష్టతనూజలయందు నావుఁడుక. 264

మ. అహహా! తాపకవాక్యరీతియగు నే నర్హం బగుం గా దె య
మ్మహిళారత్నము నమ్మ వత్సలతచే మన్నించు చున్నందు కి
మ్మహి నాతమ్ముఁడె యేలె నేని నది యుఁక మద్భాగ్యమం చెఱు దు
ర్వహభూభార గురుశ్రమంబునకు దూరం బొట యుం గల్గెడుక.

గీ. అనుచు ద్వాదశవాన్సికి యైనయపుడు
బలుకునంతటిగుణములు గలుగునింతి
తనకు నీమ గ మైత్రికి ననువుపడఁ గఁ
గలసిమెలఁగ దె లక్ష్మీ యక్కాంతతోడ.

చ. అట నట వాణిజస్థలము లచ్చట నచ్చట శిల్పకాల ల
 చ్చట చట సుప్రసిద్ధతర సంవసధంబులు నాత్మపుత్తి కా
 దటఁ బరికింపఁ జేయుచు ముదంబున నమ్మెరిలూయిసాఖ్య ప
 ర్యటన మొనర్చె దజ్జనప దాంతికసంస్థితవేల్పుదేశముకా. 267

మ. యువరాజ్ఞీమణి వచ్చె నంచు నతిగాఢోత్కంఠ లై మేలియు
 త్వవముల్ జేసెడువారు జాటుపదపద్యంబు ల్గుమప్పించువా
 రవనీపాలన మీమె నేయుఁ జిర మం చాశీప్రయోగంబుతోఁ
 బొనడం జొచ్చెడువారు నై రట నట దూభమిజను ల్సూరెలకా.

ఆ. వైటుదీవి నుండి వారలు తూరుపు
 తీర మరసి యరుగుదేరువేశ
 నోడకంబ మొరఁగి యొ క్కింత పెటపెట
 యనఁగఁ గర్ణధారుఁ డరసి యంత. 269

ఉ. కూపకపాతశంకఁ గొని కూయిడుచుం దదధస్థ మైన య
 ప్పాపఁ గరంబులం బొదివి పాయఁ గ దవ్వు గఁ దీసె నంతలో
 నే పడెఁ గంబ ముప్పు జను లెల్లను గొల్లు మనం గ నామె క
 య్యాపదఁ బాప నావికునియాకృతి దైవము వచ్చె నే మొకొ. 270

ఆ. ఎన్న నలవి గానియిడుమను సాండర్పు
 తెప్పపాటులోనఁ దప్పఁ జేయ
 నావు రనుచు గుండె లదర నేడ్చుచు బాల
 యాతనికిఁ గృతజ్ఞ యాచు మ్రొక్కె. 271

ఉ. కల్లనిజంబు లేర్పగుపఁ గష్టసుఖంబుల నందఁ జేయ ను
తృల్లవిశాలనేత్రములఁ బొల్పు గ దైవము జూడ యోగ్యు నా
పల్లవ మేల యంటు నని ప్రస్తుతు లచ్చటివారు నేయఁ గాఁ
దల్లియుఁ గూతురుం దమదుతావునకుం జని రాత్తసౌఖ్యలై. 272

ఉ. హైమవతీద్వగంచల సమంచితహాన బలాపకృష్ట చే
తోమృతకూపవిస్తృత కృపామృతనేక నిరస్యమాన భ
క్తామితసంస్పృతీప్రకు పితామయజాల మహాభిషగ్వరా
తామరసోద్భవాది వినుతప్రణితోరు చరిత్ర సేవధి. 273

క. అభ్రాపగానిరంతర
ద్రభేతర ఫేనధి విధానపటియ
శ్మభ్రాంశుకోటికోటి
రభ్రాజిత శీర్షభాగ రమణీయతరా. 274

కవిరాజవిరాజితము.

శివ శివదాయకనిర్మలనామక సేవకబృందనివేశితవా
సవ సవసంహరణాతతవిక్రమ సత్వసమంచిత మానవబాం
ధవ ధవశాంశువిభూషితమస్తక దిర్భనమాత్రనిరస్తమనో
భవ భవనాశతపాటవిపాటన పాటపయుక్తవిపాతకరా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమన్మంత్రి పెగడ వంశపయ్యపారావార రాకాసుధాకరరాజు
 విరుదాంకిత భుజంగరా యామాత్యపాత్ర పారితస గోత్ర పవిత్ర
 దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయనరపుత్ర శ్రీమార్కండేయనర
 ప్రసాదజనిత సరస్వాష్టవధానాది విచిత్ర కవితాభారేయ
 బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ
 ప్రణీతం బయినవసంతకుసుమ మను
 మహా ప్రబంధంబునందుఁ
 బ్రథమాశ్వాసము.
 శీ. శీ. శీ.

శ్రీరస్తు.
 శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.
 వ స ం త కు సు మ ము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మద్వాద్వికజలద
 శ్యామలగళరుచివిభాసు రామలదేహో
 ద్దామరుచితులితరాకా
 సోమవిపులధామ సోమ సుగుణస్తోమా.

గీ. అసధరింపుము విక్టోరియానధూటి

గఱచి యున్నట్టివిదైలు మెఱుంగు వెట్టై
 గుణములకు నట్లు మేనికిఁ గొమరు వెట్టై
 సప్తదశనత్సరంబులజన్వనంబు.

సీ. కమ్మచ్చుఁ బట్టినకనకరవుతీసల

వలెఁ బెన్నెరులు నిడువంపు లయ్యెఁ
 గార్కొని క్రొవ్వారుఖంజరీటుంబుల
 సొబగునఁ గన్నులు సోగ లయ్యె

నధిగతకోరకితావస్థయానల్లి

చాడున దేహసౌఖ్యము దనరె

దర్పణవిస్ఫుతచంద్రమరీచి కైవడి

మేనియం చొకవితమెఱుంగు దోచె

గీ. నడలకునశిక్షితోదితననలూస

గౌరవం బుప్పతిల్లె నక్కలికిమిన్న

కప్రయత్నోపనత మైనయిట్టితోడవు

చెప్పుఁ జూపఁ గఁజాలక చెల్వు నించె.

3

క. మంజులగాత్రికి జన్మ

న్యంజిత మై వెలసి విగతహానోపాదా

నాంజనము నేత్రయుగళిం

గంజమునం దేటికొదమ కైవడి నొప్పుక.

4

ఆ. పసితనాన మించి వెనఁ గ్రిందు మీఁదును

గనక లేనిగొప్ప నెనసికొనుచు

వ్రేలు మోయుకొలదిఁ గృశించె రెవ్వార

లనఁ గృశించె నంత నంత నడుము.

5

ఉ. కుచ్చెలపాడం దొడిగి కుప్పసముల్ బిగియించి యంఘ్రులక.

ముచ్చె లమర్చి ముద్దొలుకుమోమున జాలరు వైచి వేళులం

గచ్చులు గ్రమ్మి నిద్దపుసికం గునుమంబులఁ గూర్చి యున్నచో

నచ్చెలువం గలీబమరునంగజముల్కి గ నెంతు రెల్లరుక.

6

శా. ఆలీలం దనరాని మన్మథుని రాజ్యశ్రీ యొ యిండ్లాండుల
 క్షీలావణ్యనవానతార మొకొ బ్రాహ్మమానుషీభావ మో
 బాలాకారసుశీలసంపద యొ చెప్పం జూపఁ గా నీమెయం
 దేలోపంబు నొకండుఁ గానఁబడ దం చెంచం దగ్గఁ వేడ్కతోక. 7

ఉ. అల్పవిభూష లాసుదతియంగమరీచిపరామాతంబు లై
 పొల్పు నహింప నయ్యె శశిపూర్ణమరీచినిరస్తతారకా
 కల్పము లొచు సత్యము గఁ గొముదియా సతిమేనికాంతి త
 త్కల్పితమోదముం జనులకన్గవవెన్నెలపుల్లు లొందుటక. 8

నీ. కఱకుకొవ్విరిముల్కి గాఁ బోలుఁ గా కున్న
 మృదుతీక్ష్ణరీతిచేఁ బొదలు నెట్లు
 కాయమొందినమాయ గాఁ బోలుఁ గా కున్నఁ
 జూచువారలమదుల్ దోచు నెట్లు
 కఱగువెన్నెలముద్ద గాఁ బోలుఁ గా కున్న
 మిఱుమిట్లుగొలుపుచు మెఱయు నెట్లు
 కమ్మబంగరుబొమ్మ గాఁ బోలుఁ గా కున్న
 సమ్మోదమును వెద జల్లు నెట్లు

గీ. అనుచు నయ్యుంతి వయ్యాళి కరుంగువేళ
 గుసగుసలఁ బోదు రచ్చటికొమరుపాయ
 ముమరులోకులు తత్సతి కమరలోక
 తరుణి తర మని వివరింపఁ దరమె యహహ.

ఉ. అయ్యోడ బాలికామణివయస్యలు తజ్జనయిత్రిచెంతకున్
 నెయ్య మెలర్చ నచ్చి యతినిర్మలవాక్పటిమంబు మీఱఁ గా
 నొయ్యన నామె నేకతము నుండఁ గ వేడి ముఖాంబుజంబులం
 దియ్యనిమందహాసరుచి తేటలు గుల్క వచించి రీగతిన్. 10

ఉ. నీవు నెఱుంగ రానికరణీయము గల్గు నె యైన మైత్రి యీ
 త్రోవకుఁ ద్రోసె మమ్ము నెఱితోవిను మింతవెడంగుపల్కు నీ
 తో విసరింతు మిట్ట మనతొయ్యలిమేన జనించెఁ గ్రొవ్విరిం
 దావియుఁ బోలె జన్వనము దగ్గఱవారు ప్రమోద మందఁగన్. 11

క. ఇలలో వసంతకుసుమము
 దలఁపఁ గ నల పొందుఁ గా దె తారుణ్యమునన్
 నలరాజు గుఱికిఁ దార్చిన
 బలితం బగుములికి యనఁ గ నల దే దానిన్. 12

చ. కలకల లాడుచుం జెలిమికత్తెలచెంగట వైర్వరస్పత్తితోఁ
 బలుకుచు నుండు ము న్నిపుడు వాతెరచెంగటివాక్య మంతలో
 నిలపుచు సంశయాకులితనేత్రము లించుక నంచి యే మొకో
 తలఁపఁ దొడంగు నన్వయసుతప్స గదా యది బాల నేమ నన్. 13

మ. తనలోఁ దా నె యొకింత నవ్వుకొని యంతం బర్హుప్రదాభరం
 బున లోలోపల సందియంబును గొనున్ మున్ బెడ్డికిం దార్చి యుం
 చినయాబొమ్మలపెండ్లి నేయుతలఁపుల్ జిత్తంబునం గల్గి యుం
 గొనుఁ దా నొల్లమి స్వోపయామవిధికోర్కుల్ దెల్ల మాశంకచేన్. .

చ. తనసరిచేడియల్ బ్రియులఁ దద్దయుఁ గూడి చరించు చుండఁ గాఁ
గమకనితెప్ప వేయక యెగాదిగఁ జూచి యొకింత సేపు నె
మ్మనమున నెద్ది యో తలఁచు మాడ్కిఁగనంబడు బాల నూత్నయా
వనమున నుండుమానిసులవాంఛలు లక్షణమాత్రగమ్యముల్. 15

శా. కానక మావచనప్రపంచము నుపేక్షం గీటునం బుచ్చ కే
కానం గాఁ దగు బుద్ధియావనకులాకారాదులం దుల్యుఁ డౌ
వానిక సద్వరు నొక్కనిక మనసులో వాంఛక వడిం దెల్పుఁ గాఁ
బూనం జాలరు సాహసంబునఁగులపోద్భూతలౌబాలికల్. 16

క. అన మీరు పాణిసఖు లౌ
టను దెల్పితి రింత యుక్ వెడంగునుడు వనం
జను నే నాసుతభార
మ్మనయము మీయది య కా దె యాప్తతకలిమిక్. 17

చ. తలఁచ వరు న్వరప్రతిభుఁ దా పరియింపఁ గఁ జాలి యుండె మీ
చెలి మతిశీలవిద్యలఁ బ్రసిద్ధతఁ గాంచిన దౌట నాపయిం
గలఁడు మదగ్రజుం డఖిలకార్యధురంధరుఁ డౌచు వానికిం
దెలిపెద యుష్మదుక్తిసరణిం దగువారలఁ బుచ్చి యుం చొగిక్. 18

క. మేరీలూయిస యప్పుడు
వారలఁ దగురీతి ననిచి పరమాప్తుండుక్
ధీరుఁడు ధీమంతుఁడు నౌ
బారకస్తాకూరుఁ బిలచి పలికె ని దెల్లక్. 19

మహాస్థర.

అనుజన్మం బోలె నన్నీ రరయుదురు గదా ప్రాప్తకారుణ్య తౌచున్
ఘనకార్యారంభచింతా కలనచతుఃమం గాన యుష్మత్సమానుక
మనవిష్టోర్యానధూటీ మణికమగుణసం బంధ మొప్పుకొ లియోఘా
ల్లు నుమీ రేకేధన్యో లుపవిశదమతు ల్పాని చింతింపుఁ డన్నక.

ఆ. అట్లు కాక యనుచు నాతఁడు స్వేర్పంఁబు
పురవరంబునకును దరలి యపు డె
యనుజపల్కు తెల్ల నాలియోఘాల్లున
కెఱుంగఁ జెప్ప నాతఁ డిట్లు లనియె.

21

ఉ. మిత్రమ యింత యేల నిను మీఱినవాడ నె మంగళార్థసం
ధాత్రేధికారమందు సతతంబును మత్స్వసకుండలంపఁ ద
త్పుత్రికి నైన నీయెడలఁ బూనెద నించుక నే సహాయతా
మాత్రము గాన నెంచకుము మామకవాక్యము నే ధ్రువంబుగఁ.

సీ. ప్రద్యోతమానవై శద్యధీసంపన్ని

షడ్వాయమానస ద్విద్యవాడు

ధైర్యసత్యాదార్య శౌర్యాదిసగ్గుణ

ధుర్యతాబంధుర చర్యవాడు

చుక్కలదొర నెక్కసక్క మా డెడుమోము

తెక్కు మిక్కిలి యుఁ బెక్కువాడు

కి మృనఁ గూడక సమ్మద మిడు గార

న మొప్పునాభిజా త్యమ్మువాడు

అ. లాతి గానివాఁ డలక్ష్యాద్రినాపాల

కీడు గానివాఁడు మూఁడునెలల

దక్కుగుణములందుఁ దత్తుల్యుఁ డగువాఁడు

పూని చెప్పఁ జెట్ట లేనివాఁడు.

23

ఆ. అస్మదగ్రజన్మఁ డైనట్టికోబర్లు

సుతులలో ద్వితీయుఁ డతివినముఁ

డధికగుణులచెంత నాల్పర్లు నా నొప్పు

నతఁడు బాలఁ గూర్చ నర్హుఁ డగును.

24

ఉ. అతఁ డుదయించునాఁ డుదయ మందినయీతల పంతో కంతకుక

సతతము వానితోఁ బెఱుగ సాగుచు నుండుట వానివిద్యకై

జతనము లేన్ని యేని యును సల్పుచుఁ బాయక సర్వభంగులం

చతివకుఁ దుల్యరూపుఁ డగునట్టులఁ జేయుచు నుంటి నాదటక. 25

క. ఇప్పుని బాలపితృవ్యుల

కొప్పిదముం గాద కాక యుండిన నాకుం

దప్ప దని తోచు దైవము

ప్రీతుల నెఱుగుదు మె యెట్టిరీతి నొ తలచక

26

ఉ. కావున నింతవట్టు మదిఁ గల్గినయట్టితలంపుఁ జెప్పితిక

భావుక కార్యసంఘటనపాటవధుర్యతచే గరిష్ఠ మా

తావకచిత్తస్పృత్తి కెటు దాఁచుచు నుండె వినంగఁ గోరదక

నావుఁడు సం స్థితంబు విదనంబునఁ దోచు గ నాతఁ డి ట్లనుక. 27

ఉ. నాయెడ మైత్రి గల్గుకతనక విను గోరెడు గాక నీయభి
 ప్రియము నన్యధాకృతికి బాల్పడు నే యది యట్లె యాఁ గదా
 తోయజసూతి యిర్వటినిఁ దుల్యనయకులరూపశీలురం
 జేయుట యారయం గ నిది సిద్ధమ కాఁ బొడకట్టు చుండెడుకొ.

చ. కలదు గదా పరస్పరము కాంక్ష జనించి వధూవరుల్ మదుల్
 గలయ ననూనరాగమునఁ గ్రాబుట యుకొ మనవారిలో నిరా
 కులపథమట్లు దీని నొనఁగూర్చెడుయుక్తి లభించె నేని మం
 గళ మగు సర్వ మిప్పనికిఁ గల్గ దొకించుక యంతరాయముకొ. 29

ఉ. ఒండొరుమ్మవు లొండొరుల నొందినఁ జాలుఁ దదుత్తరార్థము
 ల్బండుఁ దమంత నే విమలభాసువ రీచులు సాఁగి సాఁగ కా
 ఖండలదిబ్బుఖంబునను గానఁబడం గుముదాకరంబులకొ
 మెండుకొన నిష్కాసము జనించుట సిద్ధము కా దె మిత్రమా. 30

ప. అనినం దదనంతరంబ యాలియోఫాల్డు దనయగ్రజం దైన కోబ
 ర్కున కీన్పత్రాంతంబు సవిస్తరంబు గా వినం జేసి రహస్యం బన్యగ
 తంబు గా కుండ నియమించుకొని యాతనిం ప్రథమాపత్యం బైనయె
 ర్చెప్తుతోడను ద్వితీయతనూజం డగు నాల్పర్తుతోడను బంధు దిద్దు
 త్నామిషంబునం గెన్పింబును నగరంబున కరుగం బనిచె నంత. 31

మ. కుతుకం బొప్పుఁ గ నర్హవాహనములం గోబర్లతేఁ డాసుత
 ద్వితయం బప్పుడు వెంట రా నెడ నెడ నిష్కాంతితై నిల్చుచు
 నితతగ్రామసరస్పరిద్దిఁపనీవేశంతసంపిక్షణో
 దితవిస్తారమనస్కు లై మతుల మోదింపం జనెం గ్రక్కునకొ. 32

మ. చని యామువ్వురుఁ గాంచి రగ్రమున సుతాహంబు సంధిల్ల భూ
 పనితారత్నవిభూషణాయితలన ద్వస్తావనశ్రీకైకముకొ
 పనవాటిచరవాతపోతవిచల ద్వాసంతికానీకము
 న్నినదాహ్లాదకముఁ బూరిప్రవేకమును గెన్పింపన్సమాఖ్యాకముకొ.

ఉ. ముచ్చటఁ దెల్పుచుం జనులు మూఁగి బడిం బడిఁ దమ్ముఁ జూడఁగా
 నచ్చట వాహనంబు డిగి యుతిపురమ్మున కేగి వేడ్కతోఁ
 దెచ్చినయట్టిమేలియును దీభనచర్థము లాదరంబుతో
 నిచ్చెను మేనగోడ లత్యాద్యగతిం జనుదెంచి యందుకొకొ. 34

క. త్రేమానుయోగకలనలు
 ప్రేమావిర్భావ విస్తరితవామ్మలు ను
 ద్దామసుఖదుఃఖిగోష్ఠులు
 నామెరియిసకు జరిగె నగ్రజుతోడకొ. 35

మ. అలయొడ్వర్డుమహీకునాత్మజకు నయ్యాల్పబ్ధకుం గ్రొత్తమా
 పుల నభ్యస్తవిలాసనన్యకుతు కాభోగప్రచారంబు లై
 తోలుదొల్తం జెలఁగెం బరస్పరము నందు న్నాథవారంభవే
 శ లతాభూజములం బరస్పరము రోలంబార్థకంబుల్వలెకొ. 36

సీ. తమవారుగాంతు రకొ దలఁపునఁ గడకడలో
 వింత గా నరయుచుఁ గొంతసేపు
 ఇరువురిచూపులు నెదు రొ నొకొ యని
 కొంకుచుఁ గొంకుచుఁ గొంత సేపు

ఇ డె మంచిసమయముం చెదిరిచూ పొడనమి

గొబ్బున దాటుచుఁ గొంతనేపు

ఆదిక్కునస్తువు లరనెడునెపమునఁ

గొడుకక నిలుచుచుఁ గొంతనేపు

గీ. కోర్కెతో నక్రద్బిష్టులఁ గొంతనేపు

కుడ్డగతదర్పణంబులఁ గొంతనేపు

తరుణులయ్యిర్వరు ను బరస్పరము నెలమి

నాపఁజాలని తమిచేత నరసి రపుడు.

37

క. ఈక్షణము వారి యిర్వరి

యీక్షణములు జూచువారి యీక్షణము లె తా

మీక్షణము లంచు ముదమున

నీక్షణములు సన్నఁ జేసి యెన్నిరి సకియల్.

38

క. అరయచు నన్యోన్యంబుం

దరుణద్వయనయనములు ను దద్దర్శనవి

స్ఫురితము లగుచుం దత్పరి

సరజనదృష్టులు ను మోదసాంద్రము లయ్యెన్.

39

క. ఆజన్మనులకుఁ జూపుల

యోజం బ్రసభప్రసృత్తి నొండొరులందుం

బీజావాపముఁ జేసె మ

నోజం డనురాగవృద్ధ్యనోకహమునకున్.

40

శా. ఆరామామణి మాతులాత్మజునితో నాహ్లాదసంభాయివా
 గారంభింబునఁ బ్రొద్దు పుద్దుచును బాహ్యభీషిసోదాధ మై
 యారామంబున కేగి యాతతమదవ్యాక్తిగ్గీతంబులకొ
 నారీయుక్తము లొచుఁ దేంట్లు మధు వానం జూచి యగ్గించుచుకొ.

ఉ. అంకిలిమాట లాడును నిరంకుశతకొ నచియింప దాతనికొ
 నంకరచూపుఁ జూచు ననివారితదృష్టులఁ జూడ దిచ్చమైఁ
 గొంతుచుఁ దోడ నేగు నవికుంతగతిం జన నోప దీగతికొ
 శంకలు గల్గుఁగా దె మదినిందము వేటుగ నున్నవారికికొ. 42

మ. ఇటు లామేనమఱుంది యింతియు ను దా మెన్నంగ రానట్టియ
 పుటియాకూరిమిసాక్షి మన్మథుఁ డె తప్పకొ వేటు లే కుండఁ గాఁ
 బుటముబ్బించక చక్కఁగా నిజమనోంభోజంబులం డాచి రిం
 తటిలో ముప్పదివాసరంబు లరిగెకొ హ్రస్వంబు లై తోఁచుచుకొ.

క. తత్రత్యు లలరఁ గఁ బితా
 పుత్రత్రితయంబు రాజపూజావిధికిం
 బాత్ర మైవాసరదశ
 కత్రయ ముప్పరమునందుఁ గడపె వేడ్కకొ. 44

శా. తోయంపుంజను లాత్మ బెంగఁ గొన వైదోడుం దదీయాత్మజం
 బాయం జాలక యెట్టకేలకును సంపాప్తప్రయాణోద్యమం
 డై యింగ్లాండుసమాఖ్యిరాష్ట్రమున మే లై దర్శనీయంబు లె
 నాయాదేశము లెల్లఁ జూచుచు నపత్యద్వంద్వసంయుక్తుడై. 45

క. అట నటఁ గోబ్రహ్మవిభుం

డటనశ్రమ మారఁ దక్షదాలోకసము

త్కటమోద మందుచు న్నిజ

పుటభేదనమునకు సౌఖ్యమునఁ జనుడెంచెన్.

46

చ. ప్రియుఁ డటు లేగు టాది గ విభీతమృగీదృశ యంత కంతకా

శయ మొకవితగాఁ బొగుల సాగుచు లొంగక యెన్న రానివి

స్థయ మొదవించుచుండట నిమర్శ మొనర్చి యుఁదన్నిమిత్తని

శ్చయ మొనరింపఁ గొంతనడిఁ జాలక యుండెను బాల గావునన్.

ఉ. ముక్కు మొగం బెఱుంగని యపూర్వపుమానిసి బంధు నంచుఁ దా

నొక్కఁడు గొన్నినా శ్శిచటనుండి తనంతట నేగఁ దాను నా

చక్కటివార్త యుం దలఁపఁ జాలు నొ లే దొకొ యట్టివానికై

యొక్కరణిం దపించెద న టేనిను నే మన మూఢచిత్తమా.

48

ఉ. పుట్టిననాటఁ గోలె క్షణము న్నను పిడక సర్వభంగి నేఁ

బెట్టినతోవల న్నడతు వే యటు బుండి యు నిప్పు డొక్కరా

పట్టినె గూడి నాకు నశనర్తివి గాక చరించు చుండ నీ

కెట్టివివేక మింత నెగు లేటికిఁ జెందెను మూఢచిత్తమా.

49

చ. అని యిటు లెన్నుచుం దమక మాపఁ గఁ జాలక లోనిచింత లో

నన యడఁగించుచున్ హితజనంబున కైనను దెబ్బలేక నె

ట్టినఁ బరకార్యచింతలయెడన్ నడపించుచు ధైర్యమూడి య

వ్వనరుహషేత్ర యుం గలతఁబాఱుమనంబును నిల్పె నేర్వనన్.

50

ఉ. నత్సర మ్మిట్ట లేగ మునిపానకవారిచంద్రసంఖ్యసం
నత్సరమందుఁ బంచమపుమాసమునం దిరుభారనాఁడు త
ద్వత్సకు నాటుమాడఁలగు నర్థము లేగియ భూభూతి జ
నోత్సన మయ్యె నాదిమదిసోస్సముం డల మీటుచీచేక. 51

సీ. సంగీతభంగీతరంగీభనన్నతై
రంగీకృతోరుగేహంగణంబు
ధాటికనచ్చిత్రకాటికరంభిత
ఘోటికలాపశృంగాటకంబు
కాంతాననీరుట్లతాంతానభీనమా
క్రాంతానరోధనిశాంతకంబు
పారానతచ్చదాకారావహధూప
ధారానలీధాంతసారపథము

గీ. భూరిపటహాదినాదవిస్తారదూర
నిరసితోపాంతవారాశినిస్వనంబు
నఖిలజనకర్ణనయనమోదావహంబు
నయ్యెఁ దజ్జననాహమహామహంబు. 52

క. వెల్లి యగుమోదరసమునఁ
దల్లి యలర నవుడు ముద్దుతనయకు నొసఁగె
విల్లియ మీరువదినూలుల
ముల్లియ వెల వెట్టిగానములవరపేటిక. 53

ఉ. లండనువీట నల్లు సకలస్యహారనివేశము ల్పభా
మండలశిల్పిపాతకసమాజము లెల్లను మూయఁ బంచి మే
ల్పండున యాట విందు రసబంధుర మై తగ రా జొనర్చె ను
చ్చండత రాజబాలిక కసంఖ్యము గా నరుదెంచెగానుకల్. 54

ఁ. ఇట్లు మృహోత్సవంబు నిఖిలజనమనోహర దసంధాయకం బయి చెలం
గ నాపయిమాసంబగు జూనున విశతిదిననిశానసానంబున చూడఁగను
తాచార్యప్రధానుం డగుకాంటరుజేరీ సమాఖ్యుండు ను కానింఘాము
నాఁ బరంగు నొక్కప్రభుముఖ్యుండు ను బ్రసుప్తజనం బయి తా
త్కాలికసరోజాకరంబు ననుకరించు చున్న కెన్సింగ్టును నగరంబుఁ
బ్రవేశించి రాజభవనద్వారంబుకడ ఘంటానివాదంబుఁ జేసి యుఁ గ
వాటంబుం దట్టి యుఁ దపానసానస్తనయిత్తు స్తనితాను కారిగంభీర
భాషణంబుల హెచ్చరించి యెట్టకేలకుం జేటీవిృత ప్రధాన ద్వారం
బైనపూర్వార్థింగణంబునకుం జని రాజకార్యావశ్యకత్వంబున రాక
యెఱింగించి బాలామణిం దత్పరిచారికచే విగతనిద్రం గావించిన. 55

చ. అరవిరికొప్పు పృథ్వుమున నాడఁ గ రేయి ధరించినట్టియం
బరము లొకింత క్రొంచిటును వాయు హతాశ్రుతిబుద్ధ యాట సుం
దరతరళాక్షియుగ్మ మెఱి తామర రేకులఁ గేరడింప న
ద్వారకొలఁపుంగుమారిక యుఁ దొందఱపాటున నేగుదెంచినక. 56

గీ. చూచి లక్ష్మీవిలాససం సూచిలక్ష
ణముల నొప్పాటుత ద్వదనంబు సపది
వికసితాంభోరుహమునకు విందునేయ
నలరి పల్కిరి ప్రస్తుత స్థంజకముగ.

ఈ. రాజపరావనీధ్ర శిఖరంబునఁ గాలనిబద్ధుఁ డౌచు స
 త్రేజము వాసి వ్రాలెఁ బరి దీపితసర్వవిగంతరాశ మై
 రాజిలుభానుమూర్తి తిమి రంబుల నెల్ల నడంగఁ ద్రొక్కి యు
 ర్విజనమానసంబు లల రిందుదుఁ బూర్వనగంబు నెక్కెనుక. 58

క. కుముదాకర మివ్వేళం
 బ్రహ్మదమును బాసి నిద్దుర నుల్కిల్లెక
 సముదితవికాసవిలస
 త్కమల యగుచు నెల్లయెడలఁ గమలినీ యొప్పుక. 59

క. పరిణామజీర్ణ మగుచుం
 జరమదశం జెందె రాత్రి సమయం బి దె వా
 సరలక్ష్మి యలరు నిఁక ని
 ద్దురఁ జెందంగఁ దగు నె నీకుఁ దోయజనదనా. 60

వ. ఇక్కరణి వక్కాణించు నెడ నక్కాంతామణి నిజమానసంబు నిరు
 పాయలు గాఁ జేసి యొక్కటం .దద్వచనంబు లాలింపుచు నొక్క
 ట నిట్లని విత్కించె. 61

ఉ. ఈనిశవేళ పీర లిటకేగుట యేమి ప్రస్తు నైననక
 బూనిక రాజకార్యభరముక వినుపింపఁ గ లేపు టేమి యా
 మై నిటు ప్రస్తుతార్థమును బల్కక యీ పెరత్రోవ యేమి యె
 ద్దాని విసం గ నుంటి నొకదా మది తల్లడ మందె నీయెడక. 62

శా. వినకొ దుస్సహవాక్యసూచనములుకొ హర్షోక్తిసంసూచనల్
 దీనం దోచుచు నుండె రెండుతెఱుగుల్ దీనత్వ మిం చేటికిం
 గానై యున్నది మానదేటికిఁ గుత్కం బంచుఁ దత్తద్వచో
 ధీనస్వాంతత నుండె నయ్యతివ యాధీమంతులుకొ వెండియుకొ. 63

శా. ఓరాజన్యకులూపతంస సుగుణౌ ఘోదారసంస్తుత్య నికొ
 జేరెకొ రాజ్యరమావధూటి యుచిత స్నిగ్ధాసురాగంబునకొ
 శ్రీరాజ్ఞీసమభిఖ్య యుకొ సఖిక్రియం జేరెకొ నినుకొ లక్ష్మీతో
 నీరేజప్రియమూర్తి నాత్మరుచి నిర్నిద్రోరుళోభల్ వలెకొ. 64

చ. అనవిని గుండె జల్లు మన నక్కట యీగతి దుశ్రవోక్తులకొ
 వినఁ గల నే సమస్తపృథివీ పరిపాలనధూర్వహుండు మ
 జ్ఞనకునియగ్రజం డనలసస్థితి నుండఁ గ రాణి యంచు న
 న్నునఁ దగు నే భవాదృశులు వ్యత్యయవాక్కుల కోడరే యనకొ.

ఉ. లండమపట్టణంబున కలంకృతి విండ్సరురాజగేహమం
 దుండి యె రాక మాకు నిపు డుర్వికి తేడగు విల్లియంసమా
 ఖ్యుండు మహీనివాసమున నొల్లమిఁ జూపెను నేటిరాతిరికొ
 రెండవగంటవేళ ధరణీభర మెల్లను మోసె నీపయికొ. 65

క. ఈ డెవ్వ రితని కనఁగా
 నే డేడులు భూతలంబు నేలీ హితమతికొ
 నేడు దివి కేగె నాతం
 డేడుగడవ నీవు దక్క నితరులు గల రే.

ప్రిస్సెసు విక్టోరియా రాజ్ఞి. 85.

ఉ. నావుడు బాలికామణి యనంతవిషాదనిమగ్నచిత్తమై
దైవము నీకు నింతదయ దప్పె నె నాపయిఁ బొరుషోద్ధతుల్
భూవహనక్షముల్ జనక మఖ్యులు నన్నెడఁ బాసి రీభరం
జేవిధి నోర్చుదాన నను నెవ్వరు జాతురు గారవంబునక. 68

ఉ. సర్వధురీణు లౌజనకు జ్యాయసులుం జనకుండు నల్వరుం
బూర్వుల సన్నిధానమును బొందుచు బాలిక నైననాపయిక్
ధుర్వహభూమిభారమును దోసిరి దీనిభరింప నెట్లు గా
నోర్వఁ గఁ జాలుదాన నిరి కుబ్బుట కేవలమాధ్య మే కదా. 69

కా. వేలుక లక్షలు కొటులుండు జనులుర్విక వారివాచాశతం
బాలింపక సదసద్వివేకములు సేయక ధర్మమార్గమునం
బాలింపం దగును త్తరంబులను దీర్చు గాసహస్రాస్యఁ దై
మేలొను త్తరవాదిగా నలయు భూమిపాలనం బల్పమే. 70

అ. ఆడుదానఁ బ్రియనయస్యలతోఁ గూడి
యాడుదానఁ గాని ప్రాప్తఁ గాను
నేల నేల నన్ను నేల తా నియమించె
దైవ మొక్కయింత దలఁప దొక్కొ. 71

చ. అనునుడివెంబడిక సముది తాశ్రుభరంబు గళాంతరంబునం
ద నిలిపి గద్గదస్వర సమాకులితాక్షర యాచు దైర్యముం
గొని గురువర్యుడైన మను కూలతఁ బూని సహాయుఁ డొచు నీ
ఘనభరముక వెహించునది గా ననుఁ గూర్చి నుతించు నావుడుక.

ఉ. జూనువు లుర్వి మోపి కర సారసయు గ్గము దోయిలించుచున్
 ధ్యానపరాయణుం డగుచు నాతఁడు సర్వజగన్నిదానమా
 మానసమండలంబు నన మానవినిర్జితమాగ్ధస్పృత్తి యై
 మానసరాజ్ఞి యేలుట కమందకృపామతిఁ దోఁడు సేయుమా. 73

గీ. అనునెడఁ దదీయబింబంబులనఁగ నతని
 వెంబడి నె దేవునికి నందనంబుఁ జేసి
 లేచి తత్రత్యులు ను దోయి లించి యున్న
 హస్తములు వేలు సేయక యామె కనిరి. 74

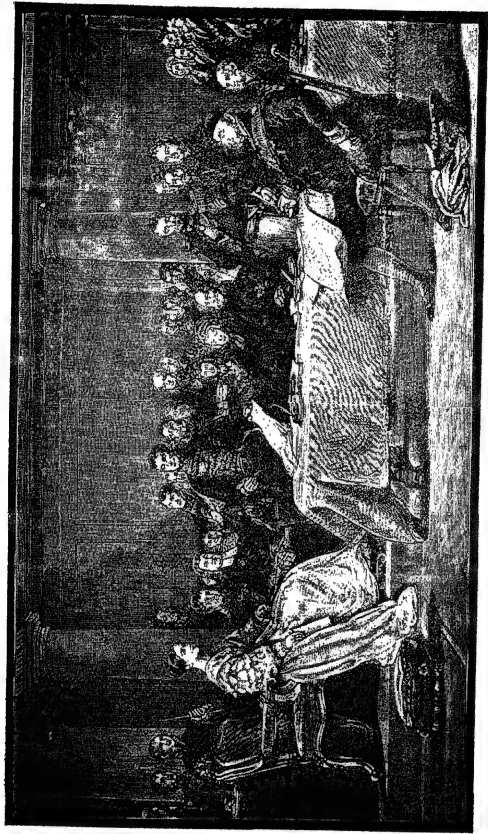
శా. నీకై దేవుని మేము వేడికొనుట ల్నిశ్చయముం గోరుటన్
 మాకున్ మే లానఁగూర్చి నీవు మముఁ బెంపం గోర్కచే గాకనీ
 కోకల్యాణి మహాపకారకృతి గా దుర్విజము ల్నిల్చి త
 త్రాకట్యంబున కుద్యమించుట ఫలేపాహేతుకం బే కదా. 75

మ. అనినన్ ధీరమనస్కు యై కలదు దయ్యం బంచు సర్వసహా
 ననరీతి ని్వడి యర్హగౌరవముతో వారిం దగం బుచ్చి యిం
 దనుహంపం బగుకార్య మియ్యది యటం చాత్మ నిరూపించి లే
 ఖను వ్రాసె స్వపితృన్యభామినికి శోకవ్యాకులత్వం బఱన్. 76

న. అదియెట్లంటేని. 77

శా. ఓతల్లి యెడిలెయ్యరాణి నిను నే నోదార్పఁ గా నెంచుచుం
 బైపువ్యాదరదూర నాట విగళద్బాష్పాక్షి నై వ్రాయుచో
 నేతాదృగ్దశ నీవు వీడుమనఁ గా నెట్లొను సర్వజ్ఞ వా
 నీతో గట్టిగ నైనఁ జెప్పటకుఁగా నే నెంతదానం జూమి. 78

రాణీగారి మొదటిసభ, కన్పింట్టను పాఠము. 11 ఉదయము, 21 జూను 1837. 87.

శా. నీకు న్నాపయఁ గల్గునత్సలతచే నేఁ బూనితిం జెప్పఁ గా
 నేకాలంబున నెట్టిదుఃఖము సుఖం బేమానవుం డెట్లు గా
 నేకర్మంబునఁ జెందఁ గా నగు నొ య క్లే సాఁగెడుం దీనికై
 శోకం బందఁ గ నేల మాన్పుటకు నీకుం డైనఁ దా నీకుఁడే. 79

గీ. కాన నామాట యొకపెద్ద గాఁ గ నెంచి
 నందురుట వీడు మని చెతు వందనంబు
 లనుచు లిఖియించి యాలేఖ మునకుఁ బయిని
 నెడిలెయిదురాణిగారి కం చింతి వ్రాసె. 80

ఉ. వ్రాసినఁ బూర్వరాజ్ఞి కని వ్రాయఁ దగుం బయినామ మంచు విం
 దాసఖి యొర్తు వల్కు విని యామెకుఁ గల్గినమార్పు మున్ను గాఁ
 జేసెడుదాన నే యనుచుఁ జేసితిఁ గాక యెఱుంగ కుంటఁ గా
 దాసతి తా నెఱుంగ దొకొ యంతటిలోపల బేల నాదు నే. 81

క. అని పల్కి పుచ్చె నక్షే
 వనితారత్న ము పితృన్యవనితకుఁ గమ్మక
 ఘనము లగుతద్గుణంబులు
 కొనియాడం దగ వె కొటికొటివిధములక. 82

ప. తదనంతరం బానారీలతామంబు నిజజననీసన్నిధిం దత్కాలోచితంబు
 లగునూహాపోహసమర్థకవాచోయ్యుక్తులం బ్రోద్దుఁ గడపు చుండునంత.

మ. ముద మొప్పార నమాత్యముఖ్యుఁ డగుమెల్పొరన్నమాఖ్యుండు తొ
 మ్మిదియకాగంటలవేళ నచ్చటికి నెమ్మి న్వచ్చి నేఁ డిప్పరిం
 బదునొక్కండఁగంట నాంతరసభాప్రారంభ మాఁ గాన సుం
 సదలంకారమ వొచు సభ్యజనవిజ్ఞప్తి జెవిం గూర్చ నా. 84

క. మఱి యుం దానకహృద్ధత

మెఱిగింపుచుఁ బ్రకృతిజనుల సృవయమ్ములకుం

గఱపుం దీర్పచు నీదగు

నెఱిగెనముం దెలుప నలయు నేఁ డని పలుకక.

85

శా. చింతావ్యాకులచిత్తసూచకము లొచ్చేలందులం దాల్చి యా

కాంతారత్నము ముఖ్యమంత్రుదిత మాకాలంబునకొ నచ్చె వ

ర్హాంతాంభోజినిఁ బోలె నిండుకొలు వాస్యాంభోరుహస్మిగ్ధమై

యెంతే రాజిలె నామెచే నవదినాధీశోరుదీప్తి బలెక.

86

సీ. అపుడుదాలించినచింతాకల్పకల్పన

నిం తింత యనరానిచింతఁ జిల్కు

సుప్రసన్నముఖాంబుజప్రణయంబున

హేతుశూన్యం బగుప్రీతిఁ జిల్కు

సర్వోర్వరాచక్రధూర్వహప్రభుతచే

వెడవెడపాటుతో వెరగుఁ జిల్కు

చిటుతనాఁ డెనలేనిసిరిఁ బూను చుంటచే

గురుతరం బైన యబ్బురముఁ జిల్కు

గీ. ననితరూపము నిన్నటిదనుక నొక్క

కరణిఁ గనుఁగొన్నవారి కక్కజము గాఁ గ

బహుళతరభావసంక్లిష్టభావ మిట్లు

చేసెఁ గద నేడు దైవముచేత యరిది.

87

ఉ. అప్పుడు వింజ మాకిడినయల్లు గ సభ్యులయందు నొక్కడున్
గుప్పున నూర్పు నైన నిడఁ గూడక యుండెఁ దదీయ సేత్రముల్
తెప్పలు మోడ్ప కే యతిముటి న్నవరాజతనూసమావృతం
దప్పు గ నన్యకార్యవిరతస్థితి నుండె మహాత్పలాకృతిన్. 88

మ. వనరాశిప్రథమానధీరు లగు కంబర్లండుసస్సెక్కు నాఁ
జనువారల్ పినతండ్రు లిర్వు రెదు రై సంభాష్యతం జూపఁ గా
వినయానమ్రముఖాబ్జ యోచు సభకు నివ్వచ్చేసి రాజార్హపీ
ఠిని గూర్చుండి నచించెఁ జైత్రకలకంఠీజైత్రవాక్యంబులన్. 89

శా. ఓసాధూ త్తములార మామకపితృవృత్తం డేనునర్నంబులన్
వాసిన్ రాష్ట్రము నేలీ భూమితలముం బాయం దదుచ్చార్జితో
నీసర్వావనిభార మొక్కమొగిఁ గా నీచిన్న పాయంబునన్
మోసెన్ నాపయి దీని నేతెఱుగునం బూనన్ సమర్థాత్మనో. 90

ఉ. ఇంతకుఁ దెచ్చినట్టివిధి యేమటి యుండు నె దీనిఁ బూనఁ గా
నింతబలంబు నా కొసఁగఁ డే సకలానుభవంబు గల్గుధీ
మంతులు శాస్త్రసృష్టలు ను మాన్యవయస్కులు నైనవార లే
పొంతఁ జరింతు రట్టిగుణపూర్ణపథంబును నాకుఁ జూపఁడే. 91

ఉ. నామది ధర్మమార్గపరిణాపావిశేషవిచారముం బ్రజా
క్షేమవిధానయోగపరిచింత యుం దోడ్పడి చుల్కుఁ జేయ వే
యిమాహనీయభార మని యెంచుచు నాస వహింతుఁ గాక యు
ద్దామభరంబు నేఁ దలఁచి తద్ద యుం గ్రుంగక యుండ నేర్తు నే. 92

ఉ. వావిరి బార్లమెంటుసభవారివినిశ్చలబుద్ధిసంపదక
భావుకయుక్త మాప్రకృతిభక్తి యు రక్తి భవత్కృతంబు లా
దీనన లెన్ను డేని యు మది న్ముఱ పొందక విశ్వసించెదం
గావుత నెల్లవారల సుఖంబును శక్తికొలందిఁ బెంచెదక. 93.

శా. యోగక్షేమములం గనుంగొనఁ గఁ గ న్నుంతుం బ్రజాసంఘముం
దాగస్కారుల సత్యనర్తనుల నర్హప్రక్రియం ద్రిప్పుదుం
బ్రాగల్భ్యంబును జూపుదాన నిది ముమ్మారు న్వచింతుం జూడి
వాగాటోపము గాదు సత్య మనుచు న్వాక్రుచ్చిన న్నభ్యులుక. 94

ఉ. ఆనరపాలికామణికి పాస్తయుగంబులు మాళి నంటఁ గా
జూనువు లువ్వ ముద్దుఁ గొన సాఁగిలి మొక్కి రనుక్రమంబు గా
నానతవైరిపరమకుటాంచితపాదసరోజయుగ్మ వై
యీనిఖిలక్షమాతలము నేలెద వీ యని తెల్పచాడ్పునక. 95

క. ఆసంఘమువా రీగతి
బాసల నొననరించి రాజభక్తిఁదెలుపుచుం
బో సాఁగి రొక్క రొక్క రె
మోసం బొసఁగకు మటంచు మ్రొక్కుచు దేవుక. 96

చ. తనపితండ్రు లప్పడినధర్మముచే శపథోక్తిపూర్వవం
దనము లానర్ప రాజ్ఞి యుఁ బదంపడి ప్రత్యభివందనక్రియా
వినమితశీర్ష యాచు మది బెగ్గిలి మ్రొ బులక ల్వహించె వం
దనములు పందనీయు లిడినం జలియింపక యుండ శక్య మే. 97

శ్రీ విక్టోరియా రాజి. రాజ్యప్రాప్త్యనమునాటి యుదయము. 91.

ఉ. అజననంబు గా ననుపమాతృతస్సద్గుణరాజిసంపదకౌ

రాజముఖీలలామ మయి రాజిలుచు న్న సరాజ్యసంపదకౌ

రాజలలామ మై యిపుడు రాజిలి సర్వకళావిభూతిచేఁ

దేజము మించు తే వెలుగుతీరు నహించెను నిందుతేజతోన్. 98

క. శ్రీహిత ముజ్జగించుచు

నాపినతండులను గౌరవాదరభరముల్

దీపింప ముద్దుఁ గొని జన

నీపరిసరమునకు నేగె నిశ్చలమతి మై. 99

వ. ఇ ట్లాదినంబు నవీనరాజీలాభ సంతృప్తజనం బై యపూర్వప్రక్రియం
జరిగిన మఱునాఁడు సకలమానవమానస సంత్యాయమానం బైన రా
జ్యప్రాప్త్యుత్సవంబు నరీవృత్తమానకిన్న రీ పరీపాటీ దూరీకరణప
టునారీజనసమాక్రాంత చత్వరంబు ను చటులతరనటనపటుఘో
టక ఖురపుటపటలీఘట్టిత కుట్టిమ పటపటాత్కారసముజ్జ్వలిత
ఘంటాపథంబు ను నుత్సవదిదృశ్యసమాయాత మనుజ హస్తతాళస్వా
నప్రతిస్వన దుత్తాలచంద్రశాలాశతంబు ను మహారాజ్ఞీ సమాగమ స
మయాసమగౌరవ ప్రద్యోతక శతఘ్నికా శత తాంకారనిర్ఘోషబధిరీ
కృత దిగంతాంతజంతుసంతానంబు ను నతికాతుకితవితత జనవిస్తార్య
మాణ జయజయారావ సమాక్రాంతనినదాంతరంబు ను సంజ్ఞామాత్ర
ప్రకటికృత పరస్పరాభిప్రాయవిశేషంబు న నిఖిలగేహోపాంత నిర్ది
తసాంద్రతర పతాకాసమాస విభూననసంభూతప్రభూత చటచటా
రావ సంపూరిత వ్యోమాంగణంబు ను నైప్రవర్తిల్లు చుండె. 100

క. అయ్యెడ భూతలరజముల్

వెయ్యాటులు నడచునట్టిపేధి నయారే

చయ్యనఁ బై కెగయఁగ లే

నయ్యె న్బహుసాంద్రమానవారోధమునకా.

101

శా. ఉర్వీమండనలండనాఖ్యపురమం దుత్తుంగసాధస్థలా

ఖర్వాగారవిత్తెకాదు లరయు గా నిష్టకామృచ్ఛిలా

దార్వాదిప్రతిపత్తి లేక యతిచిత్రం బైనశిల్పక్రియా

నిర్వాహంబున మానవ్రజముచే నిర్మించి రో నాఁ దగకా. 102

మ. విలియంభూపతి యుర్విఁ బాయుట యు నవిష్కొరియాబాలకు

న్విలసద్రాజ్యరమాఫదం బిడుట యు న్విఖ్యాత మానట్టి గాఁ

దెలియం జాటఁ గఁ జేసి యెల్ల యెడఁ దద్దేశోచితప్రక్రియం

గలయాచారము లాచరించిరి మహీకాంతప్రధానాదికుల్. 103

ప. తదనంతరంబున.

104

క. అట్టియెడకా ధైర్యంబున

దొట్టినకన్నీరుఁ దొలఁగఁ దోయించు నెడఁదం

బట్టికొని తల్లి యుండెడు

పట్టునకుకా రాణి యేగఁ బట్టువేగమునకా.

105

ఉ. ఏగి సరోజదీర్ఘ మగునీక్షణయుగమునందు నశ్రువుల్

దోఁగఁచుఁ జెక్కుటద్దములఁ దొట్టుచుఁ గ్రొందకు కిన్నుడింపఁ గా

నేగతి నాగుదాన జవనీ మహిభార మచింతితంబు గాఁ

దీగపయికా మహాఫలముతీరున మోసెను జిన్ననాడనకా. 106

ఉ. అమ్మగువం గనుంగొని తదంబ వచించు దురాపరాజ్యభో
గమ్ము లభింప మోదమును గాంచెడుపట్ల దురంతతాపముల్
గ్రమ్మినపోల్కై నిప్పుగిది గన్నుల నశ్రుజలంబు నించె దే
మమ్ము యదైర్య మిట్లు తగు నమ్మ శుభంబగునమ్మ నావుడుకొ.

సీ. శరరాజ్యపీఠమం దుపవిశింపఁ గ నేమి
భుజపీఠి మేదినిఁ బూన వలయు
నిష్టభోజనములఁ దుష్టిఁ బొందఁ గ నేమి
జనులయాఁకలి వ్రేలుకొనఁ గ వలయు
భృత్యోపచారాదికృత్య మొందఁ గ నేమి
పెరివారికృత్యము ల్మొనప వలయు
భూరిభోగంబులఁ బొల్పొందఁ గా నేమి
పరులయిక్కట్లకు వగువ వలయు

గీ. నితరమానవు లెంచ నాత్మైకదేహు
లఖిలలోకైకవిగ్రహు లవనిపతులు
కానభూపాలనం బతికష్టరత్య
మిదినుఖం బని యెంచుట యెఱుక లేమి.

108

గీ. రెండుకన్నులు మోడ్చుచు నిండునిద్రఁ
జెంద వలనదు బహుకార్యచింతనమునఁ
గడుపు నిండారునంతటికుడుపు సారదు
రాజ్యసంపద యన సుఖభోజ్య మగు నె.

109

ఉ. కల్ల నిజంబు నేర్పరచుకార్యమునం బ్రతివాదిచిత్తమం
దల్లనఁ జొచ్చి వానిహృదయం బతివైపుణి మీఱఁ గాంచుచుం
దెల్లము నేసి నాయమునఁ దీర్చెడుతేఁ డఖిలేష్వుఁ డా నె యో
చెల్ల తదన్యమానవుఁడు స్నిగ్ధత నెల్లడఁ జూప వచ్చుఁగా. 110

ఉ. నా మెరిలాయిసాఖ్య హసనంబున నొప్పెడుకన్నుదోయిచే
నామెను జూచి యింతదెగు లందఁ గ నేటికి నిట్టిచింత యే
నీమహానీయగౌరవము నిల్పెడు నీశ్వరుఁ డుం గృపాప్తిచే
నోమెడు నంచ ముద్దుఁ గొనె నొప్పగుచెక్కిలి వ్రేళ్ళ నంటుచున్.

మ. నరపాలత్వము నీగతిం గొనినయానారీశిరోరత్నమున్
నరపాలుం డన వచ్చు నో మఱి యు నెన్నన్సర్వభూపాలకే
ఖరరత్నం బన వచ్చు నో యటుపయిం గాన్పించ దర్హాఖ్య గో
చర మైన నృతి యెంతనామమునకుం జాలు నివ్వతర్కింపఁగన్. 112

ఆ. పాజ్యరాజ్య మిట్లు పట్టబంధమహంబు
కొఱత గాఁ గఁ జెంది కొమరురాణి
క్రొత్తమనసుఁ బెట్టికొని రాచకర్ణంపు
చింతనంబు నాఁ డె చేయఁ గడఁగె. 113

శా. ఏకాంతంబున కేగి యాపిదప సర్వేశుం దయానంతుఁ డా
నేకాంతస్థితచిత్త యై పొగడె ని న్నే నమ్మితి నిత్య మం
చాకాంతామణి సర్వభారము ను నీ కర్పించితిం బ్రోవు మం
చేకాంతల్యరిబోల్పుఁ గాఁ దగుదురయ్యెణిలసన్నేత్రకున్. 114

విల్లింగ్టనుమంత్రి. మరణదండనను రాజ్ఞికినివేదించుట. 95.

శా. విల్లింబస్సమభిఖ్యమృత్రివరుఁ డవ్విట్టోరియారాజ్యసం
 పల్లాభం బొనఁ గూడునంతకు సమీపం బైనకాలంబునం
 డెల్లం జౌనపరాధ మొక్కభటుఁ డథిం జేయఁ దచ్చీర్షముకా
 డొల్లం జేయ లిఖించి శాసనము విట్టోర్యాగ్రమం దుంచినకా. 115

క. తనకరసరసిజమున శా

సనము మహారాజ్ఞి బూని చదువుచుఁ గరుణం
 గనుఁగొనల జలము చిప్పీలఁ
 గనుఁగొని ప్రెగ్గడను గళితగళకలరవ యై. 116

సీ. ఈకార్య ముడుపుట కెద్ది యేని యు నొక్క
 తల్పత్రంబుఁ గాన వేమృత్రివర్య
 కాన రా దీతఁడు సేనను విడి మూఁడు
 దడవలు వోయెను భర్మరాజ్ఞి
 మరలం గఁదలపోసి మంచిచర్య యొకండు
 చక్కఁగాఁ జెప్ప వే సచివముఖ్య
 పైనికత్వం బెట్లుజరపిన నోడేవి
 సద్వ్రతకానుం డని సాక్షు లంద్రు

గీ. అనిన వందన మనుచుశాసనమునందు

పైచితి మటంచు లిఖియించి సంతకంబుఁ
 జేసి సచివుని కిచ్చె నాచిన్నరాణి
 వయసునకు మీఁతొఁ దద్గుణ వైభవంబు. 117

మ. అలనాఁ డోడ నుదారదారుపతనవ్యాపత్తి సాండర్పు ని
 శ్చలుఁ డై మాన్పుట నెంచి వానిఁ దనయాస్థానంబునం దెచ్చి సం
 కలితోద్యోగునిఁ జేసి పిల్లతరముం గాపాడు చుండె న్నహిం
 గల రే యింతకృతజ్ఞు లంచు నటఁ బెక్కుం డాత్మలక్ష మెచ్చఁగన్.

అ. ఎల్లవారు నామెయ్యెల్బడిలోపలఁ
 దల్లిచెంత నున్న పిల్లలక్రియఁ
 బవలు రేయి మోదభరితు లై ర క్లౌటఁ
 బ్రజలనంగ వారు బరఁగి రేమొ.

119

క. నెమ్మి చివు రెత్తు చుండఁ గ
 నమ్మగువలమిన్న కప్పు డాల్పర్థు తగం
 గమ్మవిలుకానియానతిఁ
 గమ్మ యిటుల వాసి పంపె గౌరవరీతిన్.

120

ఉ. ఓహృదయప్రియా! సముచితోచ్చయముం గరుణించెనీకునీ
 సాహసధైర్యముఖ్యగుణ సంపదకై ముద మంది యీశ్వరుం
 డీహితనిధి కెంతయును హెచ్చినవేడ్క నొకింత వ్రాయఁ గా
 నీహ జనించె దీనికయి యిందుక కాలము వెచ్చపెట్టుమా.

121

ఉ. యూరపుఖండమందలిస ముచ్చితదేశపురాణి వాట ని
 ధూరుణిలక్షకోటిజనతాసుఖ మెల్లభవత్కరంబునం
 జేరెను గాన వానిఁ బరిశీలనఁ జేసెడునట్టిశక్తి యున్.
 ధీరత యు న్నిరంతరముదేవుఁడు నీకు నొసంగుఁ గావుతన్.

122

చ. అస మసమంబు గాఁ బ్రజల నాదృతి మీఱఁ గ దీర్ఘకాలముం
బస దనరార సౌఖ్యపరిపాలన మీ వొనరింప వారు వి
శ్వసనము రాజభక్తి యును బ్రత్యుపకారముఁ గాఁ గఁ జూప నిం
పెనఁగఁగ నుండు నంచు మది నిచ్చ వహించుచు నుంటి నెంతయున్.

ఆ. బాసునగరి నుండ్రు మేనమామతనూజు

లని తలంచు చుండు మప్పు డప్పు

డుల్లమందు నిడుము తొల్లింటిప్రణయంబు

ననుచుఁ గోరి యుంటి నర్హ మగుట.

124

ఉ. నీపయి నిల్చె మామదులు నిశ్చయ మింకను బెక్కు వ్రాయుచు

స్త్రీపని కంతరాయ మిడ నేరను గానఁ గలంబు నింతతో

నాపెద నిట్లు సేవకుఁడు నాప్రవిధేయుఁడు నాలుబ ర్హటం

చాపినరాణికిం బనిచె నంపినయాప్రియలేఖఁ జూచుచున్. 125

చ. పలుమఱుఁ గంట నద్ద నగు బాష్పము లుప్పతిలం గ నొత్తుఁబె

పులకలు గ్రమ్ము మేనిపయిఁబుట్టముఁ జేర్చును జెంత నెవ్వరే

గల రని దిక్కు లారయును గద్గదవాక్కుల దేవు వేడు ని

శ్చలమతి నయ్యెడం గుసుమసాయకుఁడు న్నడివేసె మీసముల్.

ఆ. అప్పు డపుడు పరిణయంబునకై మేన

మామ కమ్మ వ్రాయ నామె యెంచి

పంచవింశవర్ష పర్యంతమును నల

చనుచు మారుకమ్మ ననుచుదుండె.

127

క. పదిలముగ రాజ్య మేలెడు
 నదనున సాంఘికసదస్య లారాణికి ము
 ప్పదియెనిమిదిలక్షలయే
 బదివేల నొక్క మిడిరి ప్రతివర్షంబుకా. 128

ఉ. ఎట్టిది యైన మంత్ర యొకయించుక చీటినిఁ దెచ్చి ముందటం
 బెట్టినఁ జక్కఁ గాఁ జదివి మేలు గ నాయ మటంచుఁ జిత్తముం
 బట్టిన వ్రాలు నించు నొకపాటిది గా మదిఁ దోచె నేనియుం
 బుట్టను బెట్టెఁ గాని మఱి ముట్టదు హేతుసహస్రకల్పనకా. 129

ప. ఇట్లు జరుగు చుండ నొక్కనాఁడు. 130

చ. సచివుఁడు రాజకార్యహితశాసన మొక్కటి వ్రాసి తెచ్చి యం
 దుచితమహోరరీకృతికి యుక్తులు నెప్పఁ గ రాణి యి ట్లనుం
 బ్రచురపరీక్ష నేయుచు విపక్షసపక్షము లెన్ని చూచున
 ట్టిచదురు లభ్యసించితిని డెంద మభీష్టపరంబు గాదు గా. 131

ఉ. అంతటఁ బోక యాతఁ డను బ్రౌఢిమ మిఱుఁ గ నొక్కి చెప్పుచుకా
 సంతక మిం దవశ్యమును సల్పనిచోఁ జెడు నన్న రాజ్ఞి యుం
 బంతము వట్టి చూచి యవిమర్శసహంబు నిరాకరించుట
 త్యంత మనశ్యకృత్య మని యయ్యది త్రోసెను వ్రాలు నించకే. 132

క. ఈరాణి సచివతకు దశ
 భూరమణామాత్యత యను బోలదు కష్టం
 బొరా యనుకొను నట మె
 లోర్బరకొసమభిష్యమంత్రి పుంగవుఁడంతకా. 133

సీ. ఆదేవి మేల్కొంచి యర్థరాత్రంబున
రాచకర్జములసారంబు నెంచు
నెంచి వ్రెగ్గడలచే నిదమిథ్థ మనిపించి
యది యాచరించుట కాజ్ఞ నేయుం
జేసిన యాత్మీయకాసనం బన్యధా
భావ మందక యుండఁ బారఁ జూచుం
జూచి యించుక భేదసూచనఁ గల్గినఁ
గ్రమ్మర నొడ్డోలగమునఁ దెచ్చు

గీ. దెచ్చి గుణదోషముల నెల్లఁ దీర్పునేసి
కడఁగి యవ్యాహతక్రియ నడపుచుండు
నార యింతటిచాతుర్యమభ్యసినప
నెవ్వరికిఁ గల్గు నని జను లెంచు చుండ.

134

ఉ. పుట్టి యె యభ్యసించె నొకొ పుట్టుక నేర్చె నొ రాజ్యశంక్రమమ్
దిట్టిరి యైనిరాకులతఁ దీర్చుచు నుండె నయాఁచె యంచుబుల్
మట్టుగ నేలుచుం జిరము మాన్యతఁ గాంచినచక్రవర్తులుం
గుట్టు చెడంగ డీబ్బడఁగఁ గోమలి యేలుచునుండె నేర్పునక. 135

చ. తమతోలిభూమినాయకులు దాల్చినయట్టికిరీట మాత్తభా
ర మగుటఁ జక్కఁగా నది యె క్రమ్మర దిద్దుచు నుంటచేత నా
నుమకుఁ బ్రభుత్వ మబ్బినను నాతతపట్టనిబంధ మొక్కవ
ర్ణము కడముట్టునంతకును సాగక యుండెను దైవచోదనక. 136

క. పదియొనిమిదిశతములము

ప్పదియొనిమిది యైనయేట పరలెడుజూని

ర్వదియొనిమిదనదినంబున

సదమలరాజ్యాభిషేకసంస్కృతి యయ్యెన్.

137

క. ఆనాట నేమి చెప్పదు

నానాటం గల్గుమానవౌఘంబు నిజ

స్థానముల కెల్ల బీగము

లానె మహోత్సవదిదృక్ష నరెగడువేడ్కన్.

138

సీ. పొసాదవలభికాప్రాంతసంస్థాపిత

కలశంబులను లతల్ కెలయు చుంట

నత్తరుపన్నీరు లగరుగంధంబులు

రొంపి యై తావులు నింపు చుంట

నాకాలమునఁ గల్గునలరుల జివురులఁ

బొరదేహము లెల్లఁ బ్రబ్ధి యుంట

ననమభూతచరంబు లగుభూరిఫలములు

విపణివీధులయందు వెలయు చుంట

గీ. దారుశేపంబు జేసి యుద్యాన మెల్ల

వలస వచ్చిన దొకొ యుత్సవంబుఁ జూడ

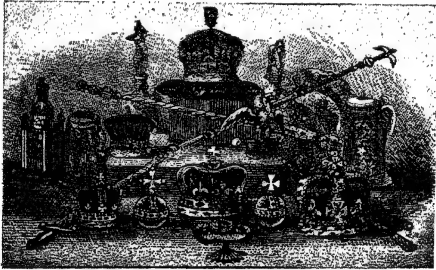
నపుడు వనలక్ష్మి వీటికి ననఁగ నొప్పెఁ

దక్కువారలు వచ్చుట లెక్క యేల.

139

రాజగిరి సింహాసనపుకర్చి. 101.

కీరీటాభరణములు. 101.

ఉ. పువ్వులబంతు లాడుచునుఁ బొల్పు గఁబాడెడువార లొక్కెడం
గ్రొవ్వెదలాడ నాట్యములు గుల్కుచుఁ జేసెడువార లొక్కచో
నవ్వుమొగంబులం బ్రియజనంబులఁ బల్కెడువార లొక్కట
న్నిష్ఠటిలం గ నవ్వర మనీదృశవాచ్యతఁ బొల్పె నత్తటిక. 140

మ. ప్రజ లెల్లం బటపత్త్రీచక్రములు మారాజ్ఞీశిరోరత్నమున్
విజయాఖ్యాతు లొసంగి యేలుత సదావిశ్వేకుఁ డంచుం జల
ధ్వజచేలాంచలధూతరేణుచయవిస్ఫుటైర్మరంబుల్ దగ
న్నిజగేహంతికమందు రధ్యకడలక నిల్పించి రుత్కంఠచేక 141

చ. కిరణము లేటవాలు పడి గేహములం గిటికీలతోవలక
ధరణికి సోకి మ్రుగ్గుల విసంబును జూప దినాధినాథుఁ డం
బరశిఖరంబుపైకి నెగఁబ్రాచుటకుద్యతుఁ డైనవేళ నా
గరపరిచారకుండు పదిగంటలు వేసెను ఖంగుఖంగునక. 142

క. పృథ్విముల స్వీయమానస
దృక్షము లగునీడలిందు డెఱునరు లెలమిన్
విక్షోభ ముడుపఁ గోరి త్న
ణక్షణమున్ నిలచి యల్లనం జనువేళన్. 143

గీ. అమృహోత్సవ మితరలోకమ్ములకును
దెలియఁ జేయుద మనునట్టితలఁపున నన
వింశతిశతష్మికలు దెసల్ ప్రిలు నాదు
లొప్పుగ నగాదులను జేసి రొక్క మొగిని. 144

ఉ. రాజలలామ యై యెసఁగురాణి శిరంబునఁ దాల్చు నేగును
 త్రేజితరత్నపుంజపరిదీపిత మామకుటుంబుఁ గావునం
 దేజము దప్పు సూర్యుఁ డని దిద్ది రొకొ ప్రతిసీర మింట నా
 రాజగృహాంగణంబుకడ రాజపతాక నమర్చి రయ్యెడక. 145

ప. ఇట్లు. 146

మ. ముహూరుద్భూతము లైనలక్షణములం బోలం గవీక్షించుచుం
 గృహరాజంబయి రాజగేహమగుబక్తింఘాముఁ దా వెల్పుడె
 న్మహిపాలాగ్రణి రాణి యంచుడమలోనక మానవుల్ బల్కుచున్
 బహుభీభూతము గాఁ గ మూఁగి రఁటు సామంతాదిదీనాంతముక.

ఉ. పొచ్చెము లేనిమేనఁ దగుభూషణవస్త్రము లొప్పు రాణిరా
 లచ్చి నవావతార మొ యిలాసతి యోయన రాచత్రోవకుం
 దచ్చిగురాలు గల్గి మహినాధునకుం దగినట్టితేరీపై
 వచ్చె ననేకరాజపరివారితపార్శ్వ యుగాగ్రపృథ్వియై 148

సీ. దర్శనీయుల నింపుడైవార నీక్షించె
 దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేత
 మానార్హ లగువారి మన్నించి పల్కెను
 దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేత
 నభివాదములకుఁ బ్రత్యభివాద మొనరించె
 దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేత
 బుడమి తేఁడు లొసంగునుడుగరల్ జేకొనె
 దీర్ఘదీర్ఘంబగు దృష్టిచేత

విక్టోరియా రాజ్ఞి. పట్టాభిషేకసమయము. 102.

రాణి పోతన్నమ్మ మతము నిలుపుటకై ప్రమాణము చేయుట. 103.

గీ. నందఱికి నన్నిరూపుల నమరు చుండఁ
జూచునైపుణ్య మద్దేవిసాము గాఁగ
ధాత్రిఁ గలమానవుల నొకత్రాఁటిమీఁడు
నడపు నే యని సంశయపడఁ గ నేల.

149

మ. ఊరు హేషాపరిజృంభమాణ మగుచుకొ యుగ్యాప్తకంబుద్ధతిం
బరవం జూడఁ గ నంతవాగెల బిగం బట్టం దగకొ వెఱుమికొ
ప్తురు నా నొప్పెడుదేశశంబు విజయస్వానంబు లొప్పార భా
సురతం జెందెను తేరు పానులు విరుల్ వోద్యంబు గాఁ జల్లఁగాకొ.

క. జయ జయ యనుపటునిస్వన
మయ మైశబ్దాంతరంబు మార్పడె రాజా
లయము నొద్దలు గ జేవా
లయము దనుక భూరిమనుజులక్షలు గ్రమ్మకొ.

151

శా. సౌధాగ్రంబుల నున్నవారలకు పీఠామోద మొప్పార రా
డ్విధికొ రక్తసితాసితాదిపటసంపీతాత్మ లెంతేని సం
బాధంబొప్పుఁ గ నేగువోఁ గనఁదగెం బట్టాభిషేకోత్సవ
ప్రాధాన్యంబు గఁ జిత్రకంబళములం గ్రమ్మించి నట్లప్పురికొ.

152

క. ఆగుడికిఁ గౌతుకమ్మన
నేగి మహోత్సవముఁ జూడ నిచ్చ గలజనుం
డాగమనపత్తిమనకై
యీఁగ వలసె రౌఢ్యముద్రలిన్నూ తెలమికొ.

153

గీ. అందు డిగి దేవి దేనతావందనంబు

లాచరించుచు నతనిభృతాత్మ యాచు

మున్న భృత్యులు రచించి యున్నమేలి

విష్వరవరంబునం దుపవిష్ట యయ్యె.

154

ఉ. కార్యవిధానవేది యతిగౌరవభాజన మైనతత్కులా

చార్యవరుండు సేయఁ దగుసన్నిధు లెల్లనుఁ జేసి యయ్యెడఁ

సూర్యమరీచులం దెగడుచొక్కపురత్తు శతంబులం బ్రభా

ధుర్యతగల్గుమాళిఁ బలుతోరము గా నిడె రాణియాదలక.

155

క. పదునొకలక్షలపై ము

ప్పుదివే లొస్వములవెలను బడసె రతనముల్

పదునాలుగువందలు న

ర్వదిమాఁడుం గల్గు నందు వజ్రము లెన్నె.

156

ఉ. ఆమకుటప్రభల్ గలిసి యత్కులకు స్మిరుమిట్లు గ్రమ్మఁ గా

నామెను జూడఁ గా వెరచి యందలిమానవు లెల్ల నంతలో

నే మొ సుధాప్త మాగుడికి నెన్నఁగ రానియనేకవర్ణముల్

బామినరీతి దోచె నని భ్రాంతమనస్కుతఁ గాంచి రయ్యెడఁ.

సి. ఈమెకుఁ దగుమాళి యీమె మాళికిఁ దగు

ననుచు నానందంబు నందువారు

అలయలజ్ఞాంఢినా యగు నొవే టొకతె యొ

యనుచు సందియమున నరయువారు

రాజ్య శిరముపై ప్రధానమంత్రిచార్యుడు కిరీటము నుంచుట. 104.

రాణింబ్రోవుత దేసదేవుడు. 105.

దేహకాంతి కిరీటదీప్తియు నేకమై
వెలుగు చుండె నటంచు దలంచువారు
మెరిలూయిసాఖ్యకు మేలికాన్పు లభించె
ననుచు వేమరుఁ గొనియాడువారు

గీ. నింతసిరి యబ్బుటకుఁ గా దె యింతిచిన్ని
ప్రాయమప్పుడె సద్గుణభాసమాస
యయ్యె నని యెంచువారలు నైరి రాజ్ఞి
యకాదలను మాళి ధరియించ నచటివారు. 158

ఉ. భూరికిరీటరత్నరుచి బొల్పు పహించినయాస్య మొప్పుఁ గా
నారమణీలలామఁ గన నయ్యె మనోహరలీలఁ జెంగటం
దారక బుల్లసిల్లుహిమధామనితోఁ బరిదిప్యమాన మా
శారదరాత్రిపాల్పుఁ గొనఁ జాలి జనాక్షిచకోరపర్వ మై. 159

శా. రాణిం బ్రోవుత దేవదేవుఁ డితసాంద్రప్రేమ నంచుంజనుల్
శ్రేణుల్ దీరిచి నిల్చి పల్కువిజయాశీర్వాదనాదంబు లుం
బాణుల్ దట్టురవంబు లొక్కమొగి నభ్రం బంటఁ గా లేచియా
యేణిలోచన వచ్చి రాజశకటం బెక్కెన్ శుభశ్రీక యై 160

ఉ. వీడల కందుఁ గోరినయభీష్టములకై సమకూర్చి యామె స
మ్మాద మెలర్చుఁ బౌరజనముల్ గొనియాడుచు మాటిమాటికిన్
సాదరదృష్టిఁ గ్రొత్త లయి యారయుచుండఁ గ రాజలక్ష్మసం
భేదవిశేషవేద్యనిజవేశ్మముఁ జెంచెను మందయానయై. 161

క. అనుగతసజ్జనముఖ్యుల

ననుపమసంప్రీతి ననిచి యంతిపురమునం

జని యాభూపతిరత్నము

జనని గూడికొని మిగుల సంతస మందెన్.

162

ఉ. తండ్రులనాడు మున్ను తనతాతతరంబున నెల్లవారు నె

ట్లం ద్రిపు డంతకన్న సుఖయుక్తులఁ గా నొనరించె రాణి యె

వ్వంద్రు ను జౌర్యవృత్తిపయి వాంఛ పహింపరు దుష్ప్రవర్తనల్

గాండ్రతనంబుఁ జేకొనరు కల్లలనం గలలయ్యె నయ్యెడన్.

163

చ. మతినుతు లైనయవ్వుగలమంత్రులు శాసన మొండు దెచ్చిన

మృతి యొనరింపఁ గోరుచు సమాజమునం దిడ నయ్యెడం జన

ప్రతినిధిసంఘవాదులు నిరాకరణం బొనరింప వారలున్

వెతపడి యొక్క రొక్కరు గ వీడఁ దొలంగిరి మృత్తిభావముల్.

ఆ. మేటిమంత్రి యైనమేల్బోరను ప్రధాన

పదము విడువ నెదుటిపక్షమందు

ముఖ్యనాథుఁ డె చుమొనయుసర్ రాబర్బు

పీలుదొరకు నిడిరి ప్రెగడతనము.

165

ఉ. పారలమెంటులోన స్థితిపాలనకర్తలు నృద్ధికారు లం

చారయ రెండుపక్షముల నై తొలిరీతులు ద్రిప్పఁ గూడ దన్

కారణవాదులుం దగినకాలమునం దగుమార్పు లొప్పు న

స్వార్థులు నొంభొరుల్ బెరసి వాదము నేతురు రాచకర్ణముల్.

క. అందు జనప్రతినిధిసభ

యం దధికము గాఁగ సంఖ్య నందనివారల్
పొందుదు రమాత్యపదమును
గ్రందు గ నుభయులకు వాడు గల్గుచు నుండున్.

167

క. అ ట్టయ్య దేశసౌఖ్యము

గట్టిగఁ జేయఁ గఁ దలంపు గలవా రగుదున్
నెట్టుకొని వాద మాడెడు
పట్టున నేకీభవింతు పలుమరు వారల్.

168

క. ఈరీతి గ నధికారము

జేరినపక్షంబువారిచెలువలు తఱుచై
గౌరవమునకై రాట్పరి
వారంబునఁ జేరు చుండు వాడుకకలిమిన్.

169

సీ. తద్గతినుండబ్రథానప్రథానత్వ

శాలిసర్ రాబర్టుపీలభిఖ్యఁ

డప్పరివారంబు దప్పించి నూతన

పరివార మేర్పరుపం గ వలయు

నని యట్టికాంతల నవల ద్రోయుతెలంపుఁ

గల్గి శ్రీరాజ్ఞికిఁ గన్తు ప్రాసె

నందుల కద్దేవి యంగీకరింపమి

వా దామెతో ముత్రివరులు జేసె

ఆ. వితథయత్ను లైరి పీరిత్రిష్వలఁ బడ
 నంతచేల యా నె యధికధిషణ
 ధిషణతుల్య యైనదేవి యనన్యసా
 మాన్యగుణసమృద్ధిమాన్య గా డె.

170

వ. ఇతైఱంగునం బ్రవర్తించిన వృత్తాంతంబుం దనపురాతనసచివముఖ్యుం
 డగుమెల్పొరన్ ప్రభువున కామహారాజ్ఞీమణి యిట్లని లేఖపత్త్రంబు
 లిఖించి పుచ్చె.

171

చ. మతి చెడి వేగపాటున శమంబును దూరముఁ జేసి యిట్లు వ్రా
 సెతి నని యెంచఁ గా నలదు చెన్నుగ మామకమంతు) లెల్ల నా
 హితపరివారముం దొలఁగ నెంచి రోకప్పుడు నాదునేవక
 ప్రతతినిఁ ద్రోయ నెంతు రని భావమునం బొడకట్టు చుండెడికొ.

క. సైరంధ్రు లాదిగాఁ గల

వారిం దొలఁగింప నెత్తు బాలిక నలె న

స్మిరీతిగ నాడింపం

గోరిక యుదయించె నేమొకో వీరలకుకొ.

173

ఆ. వీరిమదికి నింతపీఱిడి ననుచును

దోచు చుండె నేమొ తోచుఁ గాక

యేను వీరి కిప్పు డింగ్లండురాణి నకొ

మాట నెఱుకపరతు నాటి యుండ.

174

మ. అనుచుం జీటి లిఖించి పుచ్చి మదిలో నదేవి చింతించు ని
ట్లని దుర్భాన్యము లైనయట్టిగురుకార్యంబుల్ తటస్థించునో
ననురూపంబుగఁ జింత నేయుచు నుపాయం బిచ్చు సామర్థ్యముం
జనువుం గల్గినయొక్కమానిసి యవశ్యం బుండ నొకఁడెంగటకా. 175

ఉ. బుద్ధిబలంబు గల్గి యధిపుం గుఱి నేయక స్వామికార్యసం
సిద్ధి దలంపఁ బోక చాడఁ జేతురు కొందఱు కొంద టీకసం
పద్ధితకారు లయ్యు మతిమంతులు గామిఁ గ్రియావిధానపుం
బద్ధతిఁ దప్పఁ ద్రొక్కుచు విపద్ధశ ముంతురు భూమిపాలకుకా. 176

చ. ఉభయవిధంబు లేక తన కొవ్వనివాఁడు ను గాక ప్రాణి
న్నిభుండయి రాచకార్యములు నిశ్చలయోగమునకా రచించుచుకా
విభునిసమృద్ధి యే తనదుసృద్ధి యటంచుఁ దలంచునట్టివాఁ
డభిమతకార్యసిద్ధులకు నాకర మాఁ గద తేని కన్నుఁగకా. 177

ఉ. ఇన్ని గుణంబుల న్నిగుల నెన్నికఁ గాంచి యు తేనిచెంగటం
బన్నినభీతిఁ గార్యములపట్టిన నొక్కి వచ్చింపఁ జాలమిం
బన్నము గల్గఁ జింతిలకుఁ బాల్పడు చుందురు కొందఱు టక్కటా
తిన్ననికార్య మింతటికిఁ దెచ్చితి మంచును భిన్న చిత్తులై. 178

ఉ. కావునఁ బ్రాణింధుఁడును గామితసిద్ధుల నెల్లఁ గూర్చు గా
దైవము మంత్రవేళలఁ బ్రధానుఁడు నాధి నడంచు వెజ్జు మేల్
త్రోవల నెంచి చూపఁ గ గురుండు ను నిష్ఠసఖుండు నొకఁడా
భావుకశీలయుక్తుఁ డగుభర్త యె కాంతల కెల్లభంగులకా. 179

గీ. అట్టిపతి యెల్లవిధముల కాధ్యుఁ డౌటఁ
 గోరఁదగియుండె నాకు నిక్కువ మటన్న
 తలఁపు జనియించి రాజ్ఞికిఁ దద్వివాహ
 యత్నమాంద్యము నొ క్కింత యవల ద్రోసి.

180

మ. తలపుం దెల్పి యుఁ దెల్పనట్టిగతి నత్తనవ్వంగి తాఁజిన్నమా
 తులుపేరక లిఖించువత్తికలయందుక వేడ్క నాల్పర్తుకొ
 శలవిద్యాద్యభివృద్ధి సేమమును బ్రస్తావించుచుక మంత్రివ
 ర్యులతోఁ గల్గినతొట్రుపాటున సహాయోత్కంఠ యుక్తవాసినక.

క. తగుసమయం బిది యనుచుక
 మగుడం దనయగ్రజానికుమారుల లండక
 నగరీమణికిం బుచ్చెక
 మగువలతలమిన్న మేనమామయునంతక.

182

గీ. అదియుఁ దొమ్మిది మూఁడు నెన్నిది యు నొకటి
 యేటఁ బదియవనెల నంత నాట జరిగె
 దొలుత వచ్చినకంటె నేఁ డలకుమారు
 యౌవనము వత్సరత్రయ మధిక మయ్యె.

183

సీ. మరునితూణంబుల మాడ్కినంగము లెల్ల
 మిక్కిలి మెఱుంగుతోఁ బిక్కిటిల్లె
 గఱకుటమ్ము లతండు మెఱుంగువెట్టెడుసాన
 గతి భుజాంతర మతివితత మయ్యె

రాణి నారాధర్ ఆల్బర్ట్ ప్రభువు. 110.

22 వండ్ల యీడుగల బిక్టోరియా రాణి. 111.

జెక్కులచెంగటఁ జిక్కునిమెఱుఁ గెక్కి

గఱగఱమీసంబు కఱకు మీఱె

మోముదమ్మికి వింతగోము చెట్టించుచు

ఫాలతలంబు విశాల మయ్యెఁ

అ. గౌను సన్న మయ్యెఁ గన్నన విరివి యు

నోళ్ళ మెఱ్ఱి నయ్యె నొడలు తెలుపు

మనసు మెత్త నయ్యె ఘన మయ్యె శక్తి యుఁ

వొంటియతఁ డటంచుఁ దోచ దయ్యె.

184

అ. జన్మనిధి మైనసౌందర్యమునకును

గనకగోళమునకు గంధము క్రియ

జవ్వనంబు మేలిసారు గల్గఁ గఁ జేసి

కలికిమిన్న కయ్యె నలపుమందు.

185

శా. ఆలొణ్యము వేఱ చెప్ప నిక నేలా ధీర యారాణికిఁ

వాలాయంబు గఁ బంచవింశ మగునబ్బం బే వివాహక్రియా

కాలం బంచు నొనర్చినట్టియలదీక్షం బారఁ గాఁ ద్రోలఁ ద

ద్వేలాతీతవిలాసపీక్షణసముద్వృత్తానురాగోద్ధతుల్.

186

ఉ. ప్రాకటరూపయావనవి భానురుఁ డై గుణసూన్యఁ డైనఁ గిం

పాకఫలంబుఁ బోలె మదిఁ బట్టు నెయవ్వరుఁ డెక్కుమారికిఁ

లోకవిలోకనీయ మగురూపును జవ్వనమున్ లసద్గుణా

స్తోకత గల్గి యుంటు మది జొచ్చె రసాలఫలంబుకై వడిన్.

187

క. సహవర్తనసహభాషణ

సహవాససహాశనాది చర్యలఁ జెలికి

న్ముహూరుజ్జృంభితరాగము

పిహితముగా కాత్మ బులుపు బెట్టె నిగులన్.

188

చ. పదియవలేదిదాఁక బలుపట్టును వీడక యుండె నామె యి

ర్వదియయిదేట నయ్యెద వివాహ మటన్ప్రతేంబు కాంతుఁడుం

బద మట నుంచు టాది గొని పల్పన యాచుఁ గ్రమక్రమంబునన్

మొదటికి వీడె నాల్గదినముల్ గడవం బటుశక్తి నాపినన్.

189

ఉ. నిం డగుయవ్వనంబు గలనేర్పరు లొక్కడ నుండు రంటయా

ఖండలసంపదున్నతులఁగ్రాలుదు రంట స్వతంత్రు లంటకన్

పండువ యైనరూపు గలవా రంట ధైర్యము కొల్ల నేతకుం

బండితుఁడైనమారుఁ డసమర్థుఁ డె చీక్షలు సాఁగ నిచ్చునే.

190

ఉ. ఉల్లము వెల్లడింతు నొకొ యూరక యుండు నొ యూర కంటినా

యల్లరఁజేయు చుండెఁ గుసుమాస్త్రుఁడు తెల్లముఁ జేతు నేనియాం

బెల్లుగ నెల్లవారు నను బేల యనం గమకింతు రంచు బె

న్మల్లడిఁ గొన్నచిత్తమున మానిని కొండొక సంశయించుచున్.

చ. అయిదవనాట నాళ్ళెప్పుడయంబును దెల్లముఁ జేసి యామనో

దయితునియంతరంగ మమితప్రమదాంబుధి నోలలాడఁ బై

పయిఁ బుటముబ్బుఁ జేసెఁ గలభాషిణి యీశుభవార్త యప్పరిన్

రయమ్మన వ్యాప్త మయ్యె సలిలంబునఁ బైలకణంబుచాడ్పునన్.

గీ. అచటియాచార మఖిలజనాదృతంబు
సరుండు కన్నెను వరియించువరుసఁ గలుగ
దాని నయ్యెడ న్యత్యయ మూనఁ జేసె
రాణి కాతనిపైఁ గలరాగపటిమ. 193

గీ. బంధువుల కెల్ల నట్టిసంబంధ మధిక
హర్షదంబు ను వరునికిఁ దర్పదంబు
నగుటఁ దత్తత్ప్రసూచకవ్యాపృతులను
బలికి రాతఁడు వారు ను బహువిధముగ. 194

క. శ్రీరాణియు బారకౌన్టా
క్తారునకుం దనదుపిన్నమాతులునకు గం
భీరమృదుమధురభాషల
గారవమున సంతసంపుకమ్మలు వా)సెన్. 195

ప. అది యె ట్లన్న నస్మత్ప్రియమిత్రుఁ డైనట్టాక్తారుగారికి నింగ్లండు
రాణి యగు నలక్ష్మణాంజినా విక్టోరియా పదన పూర్వకంబు గాఁ జే
యు విజ్ఞాపన మే మన మంతాతులనూనుండగు నాల్పర్థునామకసుం
దరుండు నైజగుణంబుల మనీయమానసంబుం గట్టి స్వామ్యత్తంబు జేసి
కొనియె. సీశుభదినారంభంబున మాయుర్వరికి నన్యోన్య రాగద్యోత
కంబుల గు దృఢనిశ్చయంబు లయ్యె. నాతండు న న్నమందానంద
వార్ధి నోల లాడించు నని గాఢం బగు నమ్మకం బొదవె నప్పగిది
నాతనిం బ్రమదామృతప్రవాహంబున నీదించుట కిందుక యు శక్తివం
చనఁ జేయుదానం గాను దీనికై మీచిత్తంబున సందేహంబు నొంద
వలదు. 196

ఉ. విన్నప మాచరించెదను వేడుకతోఁ బినమామ కిట్లు మీ
చిన్నికొమారుపై మనసుఁ జేర్చితి నేఁ దుదయంపువేళ నా
కున్నయభీష్ట మాతనికి నూకొనఁ జేసితి నాతఁడు న్ననుకొ
మన్ననఁ జేసి మోదభరమగ్నుమనస్కు నొనర్చె నియ్యెడక. 197

చ. గుణపరిపూర్ణుఁ డౌట మదిఁ గోరిక యాతనిపైనిఁ గల్గె గా
గణఁతి యొనర్చుఁ గానలవి గానిసుఖంబుల నందఁ గల్గు నే
నణుతర మైన సందియము నందను నాదగుభాగ్య మెంత గాఁ
బ్రణుతియొనర్చుదాన మదిఁ బట్టక యుండెఁ బ్రమోద మెంత యుకొ

ఉ. అగుణధుర్యుడైన దృఢ మాచు మదాత్మను విస్తరిల్లినా
రాగము మాటలం దెలుప రా దిఁక లోకమునందుఁ గల్గున
దోష్ఠగము లెల్ల నానశముఁ బొందె నంటంచుఁ దలంతు వాని కిం
పొగతి సంచరింతు నని పార్షముతోడఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసెడక. 199

కా. నాకుం దొల్లిఁటికొంతకాల మది స్వప్నప్రాయ మైతోఁచె ను
న్తోకుం డాతఁడు నాకు నబ్బె నని యిచ్చో మానసం బెంత యుం
గా కుండెక స్వవశంబు మోదమున నిక్కం బెద్ది యుకొ వ్రాయఁగా
లే కుంటిక వెడఁగింతి యంచు నను గేలిం బెట్టఁ గాఁబోకుడీ. 200

గీ. ఇట్టికుభలేఖ వాక్యము లెంచి చూడ
రాణి కాల్పర్ష్యపైఁ గలరాగపటిమ
యడుగక యు నుడుగక యు వ్యాఖ్యాత మయ్యె
నడఁగి యుండు నె పుడమి రాగాంకురంబు.

క. హృదయాలవాలమందు

స్నోదలం గప్పబడి యుట్టి మొలకయి బయటై

పొదిలుచు సాగం దొడగె

స్మదవతియనురాగవల్లి నాట న్నాటక.

202

క. తనకు హితుం డగుస్తాక్కా

రునకుక లిఖించె నవ్వరుండు ను నా కీ

దినముఖమున విక్టోర్యా

వనితారత్నంబు తనదువలపుం దెల్పెక.

203

ఉ. చూపె ననుగ్రహంబు పరసుందరి నాపయి సేటి కిందదు

ద్వీపితభూరిరాగమునఁ దేరితి నంచును సంభ్రమంబుచే

నీపని యిట్లు లయ్యె నని యించుక దైనను నమ్మి యుండఁ గా

నోపక యుంటిభీతి యొకొ యుత్సుకభావ మొకలై నామదిక 204

క. చిత్తము సంభ్రమమున స్వా

యత్తము గా కుండె సమ్మదావేశం బే

నిత్రటి వ్రాయఁ గ లే నని

తత్తరపడి సంగ్రహముగఁ దా లిఖించెక

205

శా. అన్యోన్యోపనిబధర క్తమతు లై యక్కంత యక్కంతుండుక

ధన్యాకారుల మైతి మంచుఁ దలఁపం దత్పాణియోగంబు రా

జన్మప్రక్రియఁ బార్థమెంటున సభాస్తానోరరీకారస

మృన్మత్యంబును బొందఁ గొండొకవిలంబం బొందె న ట్లుండఁ గక

మ. దరియం జేరఁ గ రానివా రగుచు నుత్కంఠల్ జేలంగం బర
 స్వరసంపీక్షణభౌషణమ్ము లొదవన్ సంకల్పముల్ స్వాత్మలం
 జొర లోలోన నడంచు చాయువషరుల్ జో కైరి వేత్తొఱఁ బం
 జరబద్ధం బగుకీరయుగ్మమునకున్ సంభూతకామంబులన్. 207

చ. ఒకపనిఁ జేయ సాగి మఱి యొం డొనరించెద రొండుపల్కు నా
 లుకను వచింపఁ గాఁ దలఁచి లోలత నొండు వచింతు రట్టు లై
 యొక రొకరిన్ వాసించుటకు నొల్లక యుండిరి స్వానుభూతిచేఁ
 బ్రకటము గాఁ గ వారలు పరస్పరచేష్ట లెఱింగి యుంటచేన్.

క. జనవరీనెలలోన సభా
 జనభాజనతావిశిష్ట సద్గుణులు సభా
 జనవరులు కూడునంతకు
 దినములువారలకు దీర్ఘదీర్ఘము లయ్యెన్. 209

నీ. ఆరామమును జొచ్చియారామ నెద మెచ్చి
 నిశ్చేష్టితాంగుఁ డై నిలచి యుండు
 నయ్యాళికేతెంచి యొయ్యారెరా పెంచి
 పాదంబు ముందటఁ బడక నిలచు
 గోష్ఠి సల్పుచు మధురోష్ఠి లో నిల్పుచు
 నుక్తులు దోచుమి నూర కుండు
 బంతి మీటఁ గడంగి యింతిపై మది బొంగి
 యంత చే సాగమి నాగు నతఁడు

గీ. చెంగటిఫలంబుమీదికిఁ జెంగలించు
గృహ్యకము దృఢరజ్జుసంకృప్తిచేత
వాసయప్తినిఁ జెందెడువరుస నతని
మానసము ధైర్యమునఁ జెందు మఱులఁ బ్రకృతి.

210

సీ. కలము చేఁ బూని దస్కతుఁ జేయ కంతలోఁ
గార్వ మాలోచించు కరణి నుండు
మంత్రులమనవికి మారు త్తరం బీక
యంగీకరించినయ్యట్టు లుండు
పుస్తకంబును జేతఁ బూని పఠించుచు
నర్థ మారయురీతి నాగి యుండు
సఖులతోఁ బల్కుచుఁ జయ్యన సద్యుక్తు
లూహించుపోలిక నూర కుండు

గీ. నిటుల వేఱు గ నున్నట్టిహృదయ మయ్య
లెఱుంగ కుండఁ గ మాటుచు నిందునదన
చతురస్రత్తినిఁ గాలంబుఁ జరుపు చుండె
మరుఁగు వెట్టఁ గ లే దయ్యె మనసిజానకు.

211

క. ఇరువదిమూఁ డైననవం
బరుదినమున స్వాభిమతము మంత్రులసభలో
సరసగతిఁ దెలుపుతలఁపునఁ
దరుణీమణి యంతనాసదృశలి కేగెన్.

212

ఉ. నాయెద మైని యాదృశసునాయకరంజిత మాచు నుండె నో
నాయెద లోనఁ దాదృశసునాయకరంజిత మాచు నుండె నం
చాయెలనాగ సిగ్గున నిరారవతక్ వచ్చియించు చుండె నా
నాయువవర్యరూపున సమంచిత మావతకంబుఁ దాలిచెక్. 213

క. నాపృథ్వీశ్వరుఁ డితఁ డను
నూహను మనుజులకుఁ దెలుపు చుండె ననంగాఁ
దాపృథ్వీయంబునఁ దాలిచె
నాహితుచిత్రమున నొప్పునందపుతాళిక్. 214

గీ. ప్రథమయాసనముననున్న భామ రాష్ట్ర
ముఖ్యులౌ మంత్రివర్యులమోసలకును
వచ్చి నిజపాణిపీడనవాతక్ఁ దెలుప
నెంతలజ్ఞవహించు నొ యేల చెప్ప. 215

ఉ. తప్పు దవశ్యకార్య మని తద్దయుఁ గొంకుచు వచ్చె నేగతిం
జెప్పు నొ యంచు వేడుక నశీతిజనోత్తము లందు నుండి యా
యొప్పులకుప్పవై నయన ముంచి కనుంగొని రట్టియుత్సవం
బెప్పుడు నెట్టివారలకు నెచ్చట నైనను జూడఁ గలుగే. 216

క. అతివకు వినిశ్చయము గాఁ
బతిభూషణ మనెడుమాట ప్రకటము గఁ బతి
ప్రతిబింబాంకిత నాసతి
నతికుతుకము మీఁద గాంచి రచ్చటివారల్. 217

మ. పుడమిన్ మెల్లనఁ బాదవారిరుహముల్ మోవం గ నడ్డేవి య
య్యెడకున్ నచ్చి మనోజలక్ష్మీ యని వా రీక్షించఁ గా హస్తముల్
నడకం గాగిత మొండు విచ్చి సరగన్ వాక్రుచ్చె గంఠంబు మా
ర్పడఁ గాఁ గోకిలకాకలీకలకలా భంగారవప్రక్రియన్. 218

చ. ప్రకటనపత్రిముం జదువఁ బాల్పడెఁ గాని సదస్య తెవ్వరో
ప్రకటము గా నెఱుంగ దట పల్కెడుపల్కులు దా నెఱుంగఁ జా
లక యె నచించె వైన వికలత్వ మొ కింత యు లేక చక్కఁగా
సకలసభాసదుల్ వెఱుగు సంతసముం గనఁ బల్కె నిట్లు గన్.

క. నామేనమామతనయుం
డైమహితగుణాధ్యుఁ డైనయాల్పర్థనకున్
నామది ధ్రువము గ నొసఁగితి
ధీమహితుం డతఁడు తనమదిన్ నా కొసఁగెన్. 220

ఉ. ఈగతి సిగ్గునన్ శిరము నించుక వంచుచుఁ దన్నిషంబునన్
రాగ మెల్లర్ప హారగతనాయకరూపము జక్కఁ జూచుచున్
వేగ మె యాసభాజనులు విస్మయ మంద నచించి మెల్లఁగా
నేగుచు నుండ మంత్రి యొకఁ డిట్లనెఁ జెంగట నిల్చి నమ్రతన్.

శా. రాక్షసత్వము యీసుపత్రిక మనోరమ్యస్థితిన్ సర్వభో
కజ్ఞాతం బగునట్లు గాఁ బ్రకటనం గావింప నొక గాన న
ట్లాజ్ఞం గోరుచు నుంటి నన్న వినయవ్యాసమ్ర యై యప్సరదా
ప్రజ్ఞాశాలిని తత్కరంబున నిడెం బత్రింబు నిర్వాక్య యై. 222

క. ఆకరణిని సచివునకుఁ గ్రీ

యాకేవలము త్తర మ్మటం చొసఁగి గురు

శ్రీక మగుగృహమునకుఁ జని

యాకె దలంచెం గృతార్థ నైతి నటంచుకొ.

223

చ. అనిభృతసద్గుణప్రచుర యారమణీమణి యీసమస్తముం

దనదినచర్యపుస్తకమునకొ లిఖించె నయారె యాద్య యా

వసమున బాలికల్ సభకు వచ్చి స్వకీయవివాహవార్త వా

కొనుట విచిత్రము న్మదముఁ గూర్చ దె చూచెడువారి కయ్యెడకొ.

క. నాపతకమునం గలప్రియ

రూప మె నా కిట్టిశక్తి రూఢిగ నిడఁగా

కీపగిది నే వచింపఁగ

నోవుదు నే యనుచు నామె యూహించె మదికొ.

225

ఉ. శక్రియ నెల్లవారలకు నీప్సితముం బ్రకటించి యంత నా

నక్రకచావతంసము వివాహమహాహమమగ్యగామ్యహ

శ్చక్రము నెల్ల నొక్కమొగిఁ జయ్యనఁ ద్రిప్పి సమీపగామి యా

ప్రక్రియ నాకుఁ జేకురునుపాయము గల్గు నె యంచుఁ జింతిలకొ.

చ. పరునకుఁ గల్గె నప్పురికి వచ్చెడుతోందర దాని మించుతోం

దర సతితోడఁ బల్కుతటి దానిని మీఱినవేగపాటు నికొ

బరిణయ మాదు నంచుఁ జెలి వల్కుఁ గ దానిని మించి యుండె నె

ల్లరకును నేడు స్పష్టపడ లక్షగుణంబగువేగపాటొగికొ.

227

చి. గడియలులెక్కజూచుచిటుకాంతయుఁగాంతుఁడుజెంతనుండి యుం
బడయగ రానికామువెతపా లయి యుండిరి యుక్త మిట్లుపే)
ముడి గద యుత్తరోత్తరసముత్సుకతం గనరానికోర్కెలక
వెడఁగులఁ జేయు నెంతటి గభీరమనస్కుల నైన లోలతకా. 228

ఆ శ్వాసాంతము.

క. భద్రాధిరాజవాహన
భద్రాయితగుణజాలపాలనపర శుం
భద్రావణపాటవశుం
భద్రామాప్రీతికరణ పటుతరలీలా. 229

మాలిని. ప్రకృతిపురుషయోగాపాదికాంతార్థరూపా
ప్రకృతినిరమణాంచత్పౌరుషైక్యస్వరూపా
ప్రకటవిమలభక్తప్రాప్యమాణాప్యరూపా
సకలమునిజనాత్మాసాద్యచిన్మాత్రరూపా. 230

గద్యము.

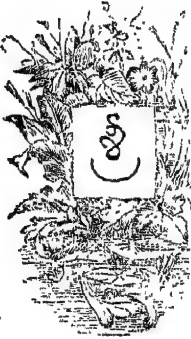
ఇది శ్రీమన్మంత్రిపైగడ వంశపయ్యపారావార రాకాసుధాకరరాజ
విరుదాంకిత భుజంగరా యామాత్యపాత్ర హరితస గోత్ర పవిత్ర
దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయనరపుత్ర శ్రీమార్కండేయవర
ప్రసాదజనిత సరసాష్టావధానాది విచిత్ర కవితాధారేయ
బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ
ప్రణీతం బయినవసంతకుసుమ మను
మహా ప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయస్వామి నేనమః.

వ స ం త కు సు మ ము.

తృతీయాశ్వాసము.

కర కరభూషణద

రీప్వీకరనిధ్యానసంవివిగ్నగిరిసుతా

చైతరబంధవిశీతపు

థాకువరాలోకజాతదరహాసముఖా.

1

గీ. అవధరింపుము వారలన్యోన్యరాగ

బద్ధచేతస్కులై యుండఁ బార్లమెంటు

సభికు లూరీకరించిరి జనవరియును

జరిగె నన్వలికిం బ్రబ్రవరి యు వచ్చె.

2

క. సవహాయవర్ణంబునఁ బి

బ్రవరిక బదియవదినంబు భాగ్యంబే మో

నవనవరీతిం బురమా

నపు లాభ్యతి నెదిరి కన్గొనక సాగి రహా.

3

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినం బుడమి యీనినకై వడి నప్పురంబునం
గ్రిక్కిరియక ధనాధికు లకించనులుం బ్రతిపత్తితుల్యతకై
లెక్క యొనర్పఁ గావళము లేక చరింపఁ గఁ జిత్రచిత్రముల్
జెక్కినయంద మావటము చెన్ను వహించెను భూమి యయ్యెడక.

మ. పారు గి లేగుతలంపునం దనదుగీముల్ వెల్పడం గార్యపుం
ద్వరచే జయ్యన నేగుచో నిజగృహద్వారాంగణం బాదిగా
ధరణిం బాదము వెట్టఁగాఁ డెరపిఁ జెందక లేక యన్నాగరుల్
వరగం బోయెద రెట్టకేని జనసంబాధంబునం దూలుచుక.

మ. జిలు గౌత్రాతపనిం బసం దనరుమేల్ జీబు వ్విచిత్రంపున
స్నైల నిం పారచనావిశేషముల నాణెం బొప్పఁ గాఁ దాల్చి మైఁ
బలుచందమ్ములసామ్ములం దొడగి చెప్పం జాల కున్నట్టి యు
త్కలికం గాంచిరి పారు లెల్ల రమణీకత్యాణకాలంబునక.

చ. పుడమిపయిక గృహంబులను బువ్వల చేరులఁ బూలబంతులం
గడు నలరించి యవ్వరుసగా గగనాంగణసీమ నెంతయుక
సిడములబారు లెత్తి కయినేసిరి పారజనంబు లప్పు డ
ప్పడఁతుకపెండ్లి భూచరనభశ్చరతుష్టిద మంచుఁ డెల్పుచుక.

క. ఆతరివీటికిఁ గలకై
సేత న్నర్ణింప నేల చిహ్నం బగు రా
క్మేతనము నెప్పె నన్యని
కేతనములఁ గలియురాజ గృహవర్యంబుక.

మ. అపు డాపెండిలికూతు గాదినియస్యల్ సంతసం బొప్పగార
 దవసీయాంచితపీఠమం దునిచి పద్మాభామినిన్ దేవతా
 చపలూక్షీమణు లబ్జపీఠి నుపవిష్టం జేసి కై నేయున
 ట్టిపసం జేరి యలంకరించి రెలమిన్ డెందంబు లుప్పొంగె గణ. 9

ఉ. చిక్కనితావిహూనియలఁ జేర్చుటఁ దక్కులు గ్రమ్మరించఁ గార
 జక్కనిసోగపెన్నెరులసార బయల్పడఁ దంతకంకతిం
 జెక్కి యనేకమాల్యములఁ జిత్రితశిల్పవిశేషచాతురిన్
 వెక్కిస మాసిరుల్ నెరపువేణి యొనర్చె నొకర్తు బాలకున్. 10

చ. అతులితరీతిఁ గాంతిచయ మంగము సర్వము నావరించి య
 ద్భుతరుచి నింపఁ గార గడలఁ దూలుచుఁ మంజుమరీచిపుంజముల్
 వితతలతాంత గుచ్ఛములు వేడుకఁ జిమ్మెడుపొత్తైఁ దోవఁగా
 రతనపుహార మొక్కచెలి రాజ్ఞిగళంబునఁ గూర్చె బొంగుచున్. 11

క. స్వర్ణమయంబు ను మణిగణ
 పూర్ణంబు ను నైనవరవిభూషణయంగముం
 గర్ణంబులఁ దాలిచి సము
 దీర్ణప్రభతోడ నపుడు దేవి యెసంగెన్. 12

క. సరిగార బదివే ల్వల గల
 సరిగం దనరారునట్టి చక్కనిమొకమాల్
 సిరిమించువల్వల గై సే
 సిరి చెల్వలు చెల్వచెల్వ జృంభించంగెన్.

ఉ. మేలివసిండిదున్వలన మేను సమస్తముఁ గ్రమ్మనయ్యెడన్
మేలిమునుం గిడన్ నడుమ మించెడుభామినక్త్ర మంబురు
ఘోళిపరీత మాసరసిఁ దోచెడుతమ్మి యుఁ బోలె నొప్పెఁ ద
చ్చేలము పేర మంగళవిశేషిత మాసిరి యానరించె నాన్. 14

గీ. ఇట్లు మంగళనైవధ్య మింతి చాల్చి
యల్లయాల్పర్థపూర్వ సమాజ్ఞితోరు
పుణ్యదేవత యో లేకపువ్వువిల్లు
మోహలక్ష్మీ యొ యనఁ జాల మురువుఁ జూపె. 15

ఉ. పెండిలి గాక మున్న తనపుష్పి వసించెడువారిలోన నొ
క్కఁ డయి యుండి రాణియధికారములోఁ బడ నట్టివాఁడు గా
నుండుట కాలుబర్హవిభుఁ డొప్పి ప్రతిజ్ఞ యొనర్చె సర్వభూ
మండలభర్తృభతఁ యనుమాన్యతకన్నను భాగ్య ముండునే. 16

సీ. బాలనూర్యుఁడు సర్వభవనంబులకు లేత
చేతులఁ జేవురుపూత వెట్టెఁ
బద్మిని యచ్చటిప్రజలమోములతోడఁ
జక్కఁ గాఁ బటువికాసంబుఁ గాంచె
నెల్లచోఁ జీకటినిల్లవల్వలుఁ ద్రోచి
తెలివల్వలనుఁ బూనెఁ దెసలు మఱియు
నిదురమబ్బుదొలంగి నిఖిలజాతువులును
జకచకఁ గార్యదక్షత వహించె

గీ. నట్లు కళ్యాణగరిమచే నలరుకల్య
సమయమున నెల్లవారలుఁ దమకుఁ దగిన
తోడవుల ను వేడ్కమీఱంగఁ దొడఁగి చనిరి
మున్నుమున్నుగ దేశశమునకు నంత.

17

గీ. అవ్వభూపరులను దేశతాలయమున
కవుడు గురువులు బంధువు లహఃజనులు
నాదరంబునఁ గొని చని యనువు మీఱు
పీఠములఁ గూరుచుండంగఁ బెట్టి రెలమి.

18

గీ. ఏమిచిత్రమొ కోవెల కెల్లవారు
జరుగునంతట దానివైకాల్య మపుడు
వారిసమృద్ధ మోర్వఁ గ వశముగాక
తాను నెచ్చటి కేనియుఁ దరలఁ బోలు.

19

చ. పరునకు సర్వభంగులను వారక లోఁబడి యుందు నంచు న
పురిణయవేళలకొ నభువుఁ బల్కుట యుక్తవిధాన మయ్యున
క్కరణి వచింపఁ జేయుటకుఁ గా నతిసంశయలోలవృత్తు లై
గురువరు లాండోరుల్ గొణుగుకొంచు విశేర్క మొనర్చి రల్లనక.

ఉ. అక్కట యెల్లవారిఁ దనయాజ్ఞకు లోఁ బడఁ జేయురాణి తా
మక్కునతో నిజప్రకృతిమండలమానవసంనిష్ఠుఁ డా
నొక్కనియాజ్ఞలో మెలఁగు చుందునటంచు నచించు మన్నచో
నెక్కరణి న్వచించు నిదియెట్లు పొసంగు నటంచు నేర్పునక. 21

ఉ. ఆమెసమీపదేశమున కల్గిన నేగి గురుండు వల్లె నో
స్వామిని యిందు భర్తకు వశంవద నన్నలుకుం ద్యజింపఁ గా
నీమది కిష్ట మే యనిన నిశ్చలవృత్తి నచించె నెల్లచో
భామల కెట్టు లట్టుగ వివాహవిధుల్ నడుపం దగుం జూడీ. 22

గీ. తంతులో నించుక యు వీడఁ దగదు రాజ
ధర్మమం దట్టు లుండఁ గ దారధర్మ
మందుఁ దక్కుటిచానలయట్లు నేను
భర్తృవశగామినిని నొట పాడి గా డె. 23

మ. అనినక సర్వజనంబు లప్పలుకులక హర్షావృతస్వాంతు లై
విని తస్మాద్దనశాంతిధర్మరతుల నేవమారు గొండాడఁ ద
జ్ఞనకభ్రాత గుణౌఘసంవిదితుఁ డౌసస్సెక్కునామాంకితుం
డనివార్యప్రమదంబునం బొదలి కన్యాదానముం జేసె న
వ్వనితారత్నము నాలుబ ర్వమితలాభం బంచు లో నెంచఁగఁ. 24

ఉ. వీరలకుం బరస్పరము వేడుక నీశ్వరుఁ డిచ్చు నన్నయా
శీరవముల్ జయధ్వనులు చె న్నగుమంగళతూర్యరావముల్
సారగుణాఘ్య లిద్దటికి జక్కునియోగము గల్గె నంచుఁ గై
వారము నేయుమానవులవాఙ్మనదంబులు గ్రమ్మె నెల్లెడఁ. 25

మ. గురువర్యుం డొకఁ డట్లు లేచి యనె విక్టోర్యాసతీ కోర్కెచేఁ
బరిణీతుం డయినట్టిభర్త గద యాల్చి ర్హీతనిం గూడి యీ
శ్వరసందిష్టవివాహయోగమునకుఁ సంపాదముం జెందుచుం
దిర మాచిత్రముతోడ నుండెదవు గా దే రాగ మొప్పారఁ గఁ. 26

గీ. ఎల్లభంగుల లోఁ బడి యిష్టస్పృతి
గౌరవంబును ప్రేమ యుఁ గల్గి సేవఁ
జేయు చారోగ్యమున నున్న జీర్ణుఁడైన
వ్యాధి గల్గిన నొకరీతి నరయ పలయు.

27

క. మేలుగ మీ రిరుద్దురుఁ గల
కాలమునం దన్య మెల్లఁ గడ కొత్తి రహిం
దామి నాత్మార్పణసం
శీలత నుండెద వె యనినఁ జెచ్చెర సతి యుక్.

28

శా. ఆవైవాహికగేహమందుఁ గలవా రాసక్తిసంయుక్తులై
భావంబుల్ గఱఁగింపఁ జాలునిజనద్వాక్యంబులకు వీనుఁ
ద్రావం బల్కె ధ్రువంబు గా నిపు డె యాత్మక భర్త కర్పించితిక
దైవం బీతఁ డె నాక టంచు మృదుకంఠస్వాన మొప్పారఁ గక.

చ. తనమది దీర్ఘలోచనపథంబున నెల్లరుఁ జూచుచుండ నా
తనికి నొసంగె నో యనఁ గ దామరసాయతనేత్ర ప్రేయసుం
గనుఁగొనె శీర్ష మెత్తి యతికౌతుకు లై జను లెల్ల నీసతీ
జనతిలకంబువాక్యములు సత్యము లంచును విశ్వసింపఁ గక. 30

క. విధివిహితంబు గఁ బరిణయ
విధినడువఁ గ నవ్వవాహవేది విడచి య
వ్యధువు వరుఁ డిష్టబంధుల
బుధులం బ్రణమిల్లి గురువిబోధితు లగుచుక.

31

శ్రీ విక్టోరియా రాణి, ఆల్బర్ట్ ప్రభువు. 129.

ఉ. స్వందనవర్జమున్ నృపతిసంఘము లవ్వరివారుఁ గూడి యా
నందమునం గనుంగొన ననంతవిలాసముతోడ వారిద
స్పందతురంగమున్ శచియుఁ బాకవిరోధియుఁ బోలె నెక్కి రా
ణ్యునిర మేగుదెంచుతటి మాగన్ము గ్రిక్కిరిసెం బురంబునన్. 32

ప. అయ్యెడ నప్పారు లెల్ల నొక్కమ్మడిం దమనయనోత్పలంబుల వ్వ
భూవరులపయిం జల్లుచుం దదేకాయ త్తంబు లైనచిత్తంబులు మరలిం
చం జాలక యల్లనల్లనం జరుగునాశకటంబు దూరం బగుచుండం జిం
తాకులితు లగుచు నొండొరులుం దమలో నిట్లనిరి. 33

సీ. పూవుతోఁ గూడినతావి చందంబున
దీపంబుతోఁ గూడుదీప్తి పోల్చె
ఫలమునుఁ జెందినపటురుచి కై నడి
మేఘంబు నంటినమెఱుపుఁ బోలె
బంగరులో నున్న పసిమి చాడ్చున మేలి
దర్పణంబున నొప్పుతళ్ళు రీతి
మలయమారుతమునఁ గలచల్వ తెరఁగున
నవనీజమున నొప్పుచివురు నలెను

గీ. ఈసరోజాక్షి యీతని నెనసి యుండె
రాజ్యలక్ష్మీవిభూషిత రాణి తనకుఁ
దా వరించినవలపులదేవి యయ్యె
నితనిసుకృతవిశేషంబు నేమి చెప్ప.

క. తా నెల్లభూతలంబును

బూనినభూనాథ యయ్యుఁ బొలఁతి యు నితనికె

వైనయికప్పత్తి నాథునిఁ

గా నొంది నిజార్పణంబుఁ గావించె నహః.

35

ఉ. చక్కనిచాన గోరుదురు చాన లటంచు వచ్చింతు రట్లు గా

నిక్కడఁ గల్గె రాజ్యరమ యీలనామణిఁ జెందె నీమె యుకె

మక్కువ నాలుబర్హు నతిమాన్యతఁ దా వరియించెఁ గావునం

జక్కనివారిలో నితఁడు చక్కనివాఁ డని చెప్పుఁ గాఁ దగుక. 36

గీ. ఇట్లు మూఁగినజనులచే నిరకటంబు

గాఁగ శకటంబు మెల్లనఁ గదలఁ గోశ

దశకమాత్రప్రమాణ మాదారిఁ గడచి

రాణివాసంబుఁజెంది రారాచవారు.

37

వ. తదనంతరం బామాసంబున నష్టావింశ దినంబున రాజ్యశ్వశురం డైన

కోబర్హుప్రభుండు తనపుత్త్రద్వయంబు లండనుపురంబున నునిచి తత్ర

త్యబంధు మిత్రాదులం దగురీతి నామంత్రించి నిజప్రదేశంబునకుం జని

నం బిత్తుదూరంబునకుం గన్నీ రొలుకం జింతించునాల్పర్తు నమ్మహారా

జ్ఞీమణి యోదార్ప నామె కాతం డిట్లనియె.

38

చ. జనకుని నీ వెఱుంగమిని సాంధ్రతర మృగుతద్వియోగసం

జనితమహాభరం బెఱుంగఁ జాలవు నా కటు లౌ నె డేవి యా

జననము గాఁ గ బంధుజనసంఘము వీడక యుండి యుండి గొ

బ్బున విడి యుండ నామదికిఁ బుట్టక యుండు నె తాప మెమ్మెయిక .

శా. సంతోషంబునఁ బుచ్చితం దొలిదశక్ వైర్వరస్థితీక్ నాకు నే
డెంతే పేమము గల్గుమానవులయం దెన్నెప్పు డక్కంగ న
త్యంతం బెల్లరు దూర మైరి గద నాయం దుండునీప్రీతి నో
కాంతా యీగతి నుంతు వేని మరతుం గా దే మఱియాపులక్. 40

మ. అనినం దేవి యుఁ జింత సేసె మది నాకై మత్ప్రియుం డక్కటా
జననిం దండ్రుని సోదరాదుల స్వదేశంబుక్ విడెం గాన నీ
తనికై జాలి జనించె నాకు నిపు డాత్మక్ దేవుఁ డెల్లప్పుడుక్
నను నేతత్ప్రియసమ్యగాచరణచింతక్ ధన్య గాఁ జేయుతక్. 41

ఉ. శక్తికొలంది నాప్రియుని సౌఖ్యము లోపము జెంద కుండ నా
సక్తి వహింతు నంచు దినచర్య లిఖించి సతీలలామ మ
య్యక్తికి న్యత్యయం బొదవ కుండఁ గ నాత్మసుఖంబు నెంచ కే
భక్తిని యత్నముక్ సలిపె భర్తృసుఖంబునకై త్రిశుద్ధి గక్. 42

ఉ. ఏలిక యైనయట్టితన కెట్లటు గౌరవ మాత్మభర్తకుక్
మేలు గఁ గల్గ నేర్పరచె మించినరాగము తోడ వార లీ
లీల మనోవిభేదములు లేక మిగళిప్రణయప్రచారముల్
దూలక నాడునాటగురితోఁ గన గూడిరి సమృద్ధస్థితీక్. 43

సీ. ఆరాణి రథమున నరుగు చుండె ననంగ
భర్తతో ననుమాటఁ బలుక నేల
యామె యింపుగ నాట లాడు చుండె ననంగ
నాల్పర్భుతోఁ గూడ ననంగ నేల

శ్రీరాజ్ఞి గానంబు సేయు చుండె ననంగ
 ధవునితో నంచు నుడువఁ గ నేల
 రమణి చిత్రపటంబు వాయు చుండె ననంగ
 దయితుతో ననుమాటఁ దడవనేల

గీ. యామె చదువం గ నాతఁడు నతఁడు జదువ
 నామె విను చుండు నిట్టు లనోన్యన్యబద్ధ
 రాగు లై యుండి యును నామె రాజ్యవిధుల
 మేలుకాంచుచు మిక్కిలి మేలుఁ గాంచె.

44

క. రాజ్యక్రియాకలాపముఁ
 బ్రాజ్యంబు గ నెల్లయెడల రాణికిఁ దోఁడై
 పూజ్యం దాతఁ డొనర్చె న
 మజ్జాజన మెల్లఁ బొగడ మంత్రి యుం బోలెక.

45

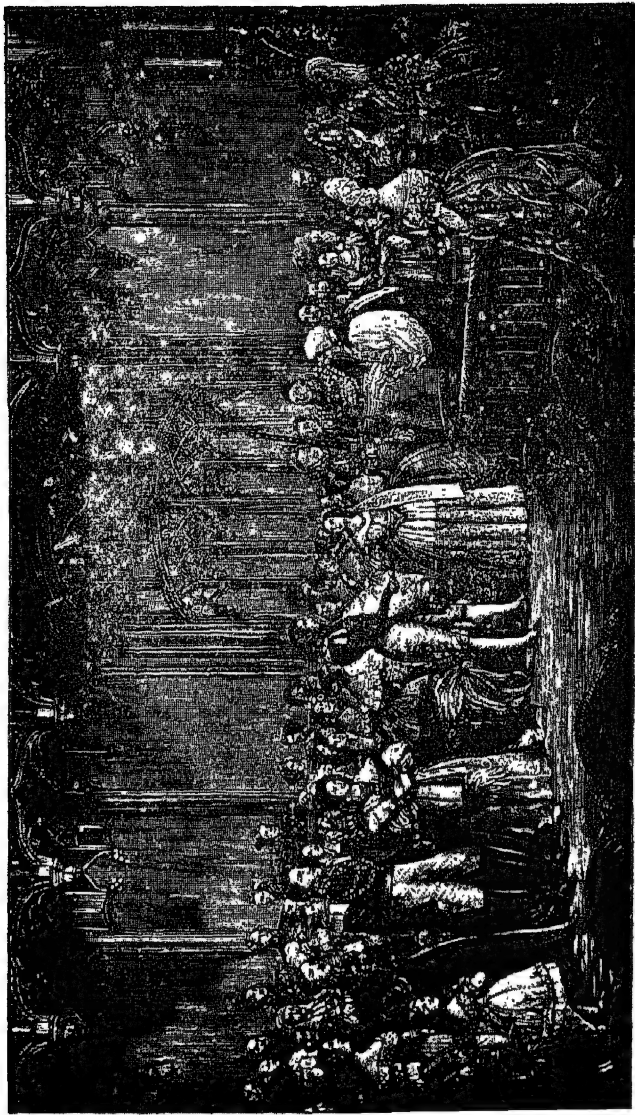
మ. ప్రకృతిజేమవిధానకృత్యము లెదం బాటించుచుకొ న్నీయకా
 ర్యకలాపాదృతి లేనివాఁ డగుటచే నాల్పర్థపై నెల్లవా
 రికిఁ బాణిగ్రహవేళకంటె నటుపైఁ బ్రేమాతి భారంబు న
 మ్మిక యుం బెంపును గల్గె నట్లగుఁ గదా మేలొగుణం బున్నచోక.

గీ. స్వాధికారానుగుణము గా నాత్మధవుని
 కఖిలరాష్ట్రస్థమనుజులకన్న మిగుల
 గౌరవం బాదరంబు ను గలుగు చుండ
 రాణి నియమించెఁ జేసిరి ప్రజలు నట్లు.

47

సెయింటుజేమ్స్ ఆలయములో రాణిగారు, ఆల్బర్ట్ ప్రభువు వివాహ వహోత్సవము. 10 ఫిబ్రవరి 1840. 132.

క. ఆయేటితోమ్మిదననెల

నాయాల్బర్వవిభుఁ డంతరంగసభికుఁడుం

జేయఁ బడిరాచకార్యము

లాయాతటి నడపు చుండు నతిదక్షుం డై

48

క. రాణి యుఁ బ్రియుండు ను నీగతిఁ

బ్రాణం బొక్కటి గ నధికరక్తత నుండె

భూణవతి యయ్యె నంతట

నేణాయతనేత్ర యాతఁ డెద సంతసిలన్.

49

ఉ. ఆలు ను భర్త యుం ననవిహారకుతూహల ముప్పతిల్లఁ గా

నాలుగురభ్యముల్ గలఘనంబగుస్యందన మెక్కి సద్భటుల్

నాలుగుదిక్కులం గొలున నాల్గనమాసపుగర్భవేశ భూ

పాలకగేహమున్ వెడలి పశ్చిమదిక్కునఁ బ్రొద్దు వ్రాలఁ గన్. 50

చ. ఒకగిరిచెంత నేగుతటి నొక్కరుఁ డచ్చపలాక్షీమైనిఁ ద

ప్పక గుఱి నేని బిట్టగు తుపాకినిఁ గాల్చఁ గ నాలకించి య

మ్ముకురనిభాస్య లేచి తనమో మటు ద్రిప్పి కనుంగొనం గ నా

యకుండు ను గొబ్బునం దిగిచి యారమణిం దనచెంతఁ జేరెచెన్. 51

గీ. అంత మానక మరలఁ గ నాదురాత్ముఁ

డాకెఁ గుఱిఁ జేసి వేలుతుపాకిఁ గాల్చె

నది యు డైవానుకూలత ననలఁ దప్పె

బట్టి రంతట నారాజభటులు వాని

52

శా. పొక్కుం దల్లి కఠోరవార్తవిని మమ్ముం గూర్చి నిక్కం బటం
 చక్కంతామణి భర్తతోడ న తదీయాగారముం జెంది త
 స్నక్కుంజేరిచి యామె సంతసిల నుద్యానంపుత్రోవక రహిణ్.
 బక్కింఘా మనురాజగేహానరముం బ్రాపించె నత్తేరునక. 53

క. కల రే యంతటిధీరలు

పెలపెలఁబారుట యె తక్క వెరునదు సతీయా
 కులత న్దురునాఁ డైనం
 డలఁకుచు రథయాత్ర విడువఁ డలఁ పూన దహి. 54

శా. అవార్తల్ బురి నెల్లవో నొకమొగిన్ వ్యాపింపఁ బొరుల్ జయా
 రాణం బొప్పఁ గ రాజదంపతులదుర్వారంబు గాఁ గ్రమ్మి తం
 త్రీవార్తల్ ముఖవార్తఁ బత్రికలుఁ బృథ్వీపాలవిశ్వాసు లై
 వేవే లంపిరి మిత్రబాంధవులకున్ వేగంబు గా వృష్టు లై 55

ప. అంత నెడవ్వు ద్దాక్కుపో ర్దనం బరగు నానృశంసుం డపరాధవిమర్శం
 బున నిర్భీకుఁ డై రాజ్యపై నగ్నియంత్రప్రయోగంబు మత్స్యతంబు
 ని యు నిట్టి క్రూరకృత్యంబునలనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచం గోరి యుద్య
 మించితి నని యు వేఱుకారణంబు లే దని యు. వక్కాణించి కా
 రాగారనిబద్ధం డై ముప్పదివర్షంబు లుండి తద్దేశ నిస్సారితంఁడై
 యాస్త్రేలియా ద్వీపంబునం జిత్రకారపుత్రిచే బహుకాలంబుం బు
 చ్చె నిక్కడ. 56

ద. అలయికి దోచె మేన రుచిరాగ్ధము లిష్టము తొట దప్పె వె
 న్నైలదొరఁ బోలు మోమునకు నిం డగు వెన్నెలతేట మించ మైఁ
 బలుచదనంబు గల్గె జనపాలన భారము గాఁ గఁ దోచె ని
 చ్చలు శయనించి యుండుటయె సౌఖ్యముగా మదిదోచెనెఱికిన్.

నీ. అతితుంగరాజ్యహీనాధిరోహిణి యయు్య
 సతి యింతయరు గెక్కఁ జాల దయ్యె
 నఖిలభూభారంబు ననలీలఁ దాల్చియుఁ
 దొడవులు దాల్చుగ బడలు చుండె
 రాజకార్యము లెల్ల నోజ సల్పెడు రాణి
 పరికర్మరచనకుఁ బ్రాలుమాలె
 నరిరాష్ట్రములు గొనఁ బరువెత్తు నద్దేవి
 యవనిపై నడు గిడ నలయు చుండె

గీ. నెంతఘనకార్యమును నిర్వహించి పలుకు
 రమణి చెలులకుఁ దగు నుత్తరం బొసంగ
 నోప దయ్యెను గురుగర్భయోగమునను
 బాటవము లేక యున్న య పృథ్వీమిన్న. 58

చ. అతివలమిన్న రాజ్యభరణాక్షమతం గొనఁ దత్త్విత్తవృత్త ల
 ప్రతిహతశక్తు లుండినను బాటి యొనర్చక యామె ప్రేయసుం
 బ్రతినిధి గా నొనర్చి రఁట రాజ్యమునేయఁ గఁ బార్లమెంటువా
 రతనిగుణంబు లింకఁ గొనియాడఁగ నేటికి వేయిభంగులన్. 59

క. పదియొనిమిదిశతములనలు

నదియనవర్ష మ్మునన్ ననంబరునెల ని

ర్వదియొకటనదినమున న

మ్ముదితకు జనియించెఁ బ్రభమపుత్రిక యంతన్.

60

క. ఆ నందన జనియించుట

నానందం బంత యింత యనరాక మదిన్

మేనుల సుహృంగించుచు

లోనఁగక వారి నతిమోలులఁ జేసెన్.

61

వ. తదనంతరం బా యేకచత్వారింశవర్షంబున శిబ్రనరిం బదియవనాఁడు

తమ పాణిగ్రహణోత్సవదినం బానర్తించుటం జేసి యా దంపతు లా

ప్రభమాపత్యంబునకు విక్టోరియా యెడిలెయిడు మేరీలూయిసా యను

నామంబు తత్తన్నామ సంస్కారంబున నొనరించి రిక్తానందంబున

నాదినంబు గడచిన మరునాఁడు.

62

క. ప్రమదారామంబునకుం

బ్రహ్మదయు భృత్యులును వెంట రాఁ జని విభుఁడుం

గమలాకరంబు మై నొక

హిమఘనమున లీల యొప్పు నేగుచు నుండెన్.

63

ఉ. అంతటిలోఁ దటాలున హిమానరణంబు విభగ్న మై తటా

కాంతరగాఢతోయమున నాతఁడు గూలఁగ నేవకుల్ నిజ

స్వాంతములందుఁ దొట్టిల సుపాయము దత్తమయోచితంబు గాఁ

జిత యొనర్చి రాణి దరిఁజేరిచె నవ్విభు వేగపాటునన్.

64

బక్ష్-ంగుహ-మహా-మున విష్ణోదయారాణి గారి ప్రభువు త్రికానాసుకరణ మహాత్మ్యము. పి.బ. 10-1841. 136.

ఆ. ఆమె యించుకంత యాలసింపక నచ్చి
విభుని మిత్తినోట వెలువరించె
నాయు వెన్ని యెన్ని యాపదలను గాని
యవలఁ ద్రోయుఁ గాదె యబ్బురముగ.

65

ఉ. దాదులు తల్లి యు నిగ్గులఁ దత్పరతం దను వీడకుండి స
మ్మాదము మీఱఁ దెల్ల నగుపాతులపై శయనింపఁ జేసి దు
గ్ధాదు లాసంగుపట్ల సమయంబును దప్పక జాగరూక లై
యేదఁగ నాఁడునాఁట మది కింపు లాసంగెను బాల చూడ్కికిఁ.

క. అల్లారిమద్దు నేయుచుఁ
దల్లియుఁ దండ్రియును సముచితప్రియకృతులకై
వల్లిని వనపాలుర నలె
నుల్లాసము మీఱఁ బెనుచు చుండిరి బాలకై.

67

ఆ. రాణి పిన్ననాడు రమ్యవస్తువు లెవ్వ
యాట లాడుకొనఁ గ ననువుపడియె
నానితోడ నివుడు బాలికామణి యును
నాడుచుండి తల్లి ననుకరించె.

68

ఉ. భూపరిపాలనోద్యమముఁ జూని యు రాణి దినంబు దప్పు కా
పాపకు బుద్ధులం గరపి పాతములం దగ బోధ నేయుచు
ద్వీపితసద్గుణంబులను దేజరిలం గ నొనర్చెఁ దల్లి వి
ద్యాపరిపూణకనిర్మల పథంబున బిడ్డలఁ బుచ్చు టబ్రమే.

69

బక్ష్షింగ్ మహామహామునీషున విష్ణోదయా రాణి గారి ప్రసాదపు త్రికానామకరణ ముద్రాప్తము. వి.బ. 10-1841. 136.

అ. ఆమె యించుకంత యాలసింపక వచ్చి
విభుని మి త్తినోట వెలువరించె
నాయు వెన్ని యెన్ని యాపదలను గాని
యవలఁ ద్రోయుఁ గాదె యబ్బురముగ.

65

ఉ. దాదులు తల్లి యు న్నిగులఁ దత్పరతం దను వీడకుండి స
మౌదము మీఱఁ దెల్ల నగుపాత్తులపై శయనింపఁ జేసి దు
గ్ధాదు లాసంగుపట్ల సమయంబును దప్పక జాగరూక లై
యేదఁగ నాఁడునాఁట మది కింపు లాసంగెను బాల చూడ్కికిఁ.

క. అల్లారిముద్దు సేయుచుఁ
దల్లియుఁ దండ్రియును సముచితప్రియకృతులకై
వల్లిని వనపాలుర వలె
సుల్లాసము మీఱఁ బెనుచు చుండిరి బాలక.

67

అ. రాణి పిన్న నాఁడు రమ్యవస్తువు లెవ్వ
యాట లాడుకొనఁ గ ననువుపడియె
వానితోడ నిపుడు బాలికామణి యును
నాడుచుండి తల్లి ననుకరించె.

68

ఉ. భూపరిపాలనోద్యమముఁ జూని యు రాణి దినంబు దప్పు కా
పావకు బుద్ధులం గరపి పాతములం దగ బోధ సేయుచు
ద్వీపితనగ్గుణంబులను దేజరిలం గ నొనర్చెఁ దల్లి వి
ద్యాపరిపూణక నిర్మల పథంబున బిడ్డలఁ బుచ్చు టబ్రమే.

69

మ. పదియేనేడలపాయ మింతి బడయం బ్రహ్మఖ్యదేశాధిపుం
 డదనం బుత్తుని విల్లియంప్రిడరికు హుక్‌ంబునం గొంచు సం
 పదమేయం బగులండనాఖ్యపురముం బ్రాపించి యం దుండఁ గా
 నొదవెం దత్తరుణీద్వయంబు మది నన్యోన్యంబు పై రాగముతో. 70

సీ. జనకాదులు ను వారిజాంపత్యమునకును
 హుక్‌ంబునంపన్నమనోజ్ఞు లైరి
 కలికియాశయము ను డెలుపునంతకు రాణి
 యుపయామనిశ్చయోద్యోగ ముడిగి
 పదఁపడి హోడశాబ్దమునఁ బ్రథానంబు
 బాల కష్టాదశవషక్‌మందుఁ
 బరిణయంబు నొనర్చెఁ బారలమెంటులలో
 నాల్గులక్షలు హరణంబు మఱియు

గీ. హీయనంబునకు ను నయంతాప్తకంబు
 రూప్యకంబుల నొనఁగంగ రూఢ మైన
 శాసనముఁ గల్గె నీరీతి సకలమనఃజ
 సన్నతం బొచుఁ గళ్యాణసరణి జరిగె.

71

ఉ. యూరపుఖండమందు మఱియొక్కతె యింతసమర్థురాలు లే
 దారయ నంచు నెంచుసతి నాతఁడు నాదగుభాగ్యవైవమీ
 తీరున భూమికై యరుగుదెంచె నటంచు విభండలంచు నా
 సారసనేత్ర వారిమదిచందము రాగము. నెంచ శక్య మే.

72

గీ. ఆమె కేకోనవింశతిహాయనముల

పాయమున సంభవించెను ప్రథమపుత్తుఁ

డతఁడు చెండవిచ్చియం బనఁ గఁ బరఁగి

జర్జనీచక్రవర్తిత జరుపు చుండె.

73

క. ఆరాణిపుత్రికయుఁ దన

దారకులకు నేమరిలక తల్లియుఁ బోలెన్

సారతరవిద్య బుద్ధియు

నేరువునం గరపుచుండు నిచ్చలు సడ్డన్.

74

క. ధాత్రీనేత్రికిబుత్రీ

పుత్రులుఁ దత్సుతులు పృథ్వి బొందుచు నిటు దౌ

హిత్రాదులు పెక్కం డై

గోత్రం బతివిదిత మయ్యె గోత్రాస్థిపై.

75

శా. ఆరాట్పుత్రిక తల్లిఁ బోలి నిఖిలవ్యాపారనైపుణ్య మే

పారన్ శ్రీ గలదాన నంచు నవలేపావేశముం జెంద కా

కారవ్యాపృతిని త్తముల్ సమము లైకాళిం బ్రవర్తించుచుం

గారాబంబున బిడ్డల న్నిపుణులం గావించుఁ గర్ణంబులన్.

76

క. దాసిం బిలువక యొకనాఁ

డాసనముం దా నె తెచ్చునంతం ద్వరతో

డాసిన చేటిం గనుఁగొని

యాసారసనేత్ర యిట్టు లనియెన్ నగుచున్.

77

గీ. రాజ్యపీఠస్థ యైనట్టిరాజ్ఞి యయ్య
 రెండుచేతులఁ బీఠముల్ రెండుఁ దెచ్చె
 నొక్కనాఁ డిట్టికర్ణముల్ పెక్కు జేయు
 నప్పుడప్పుడు మాతల్లి యది కొఱతయె. 78

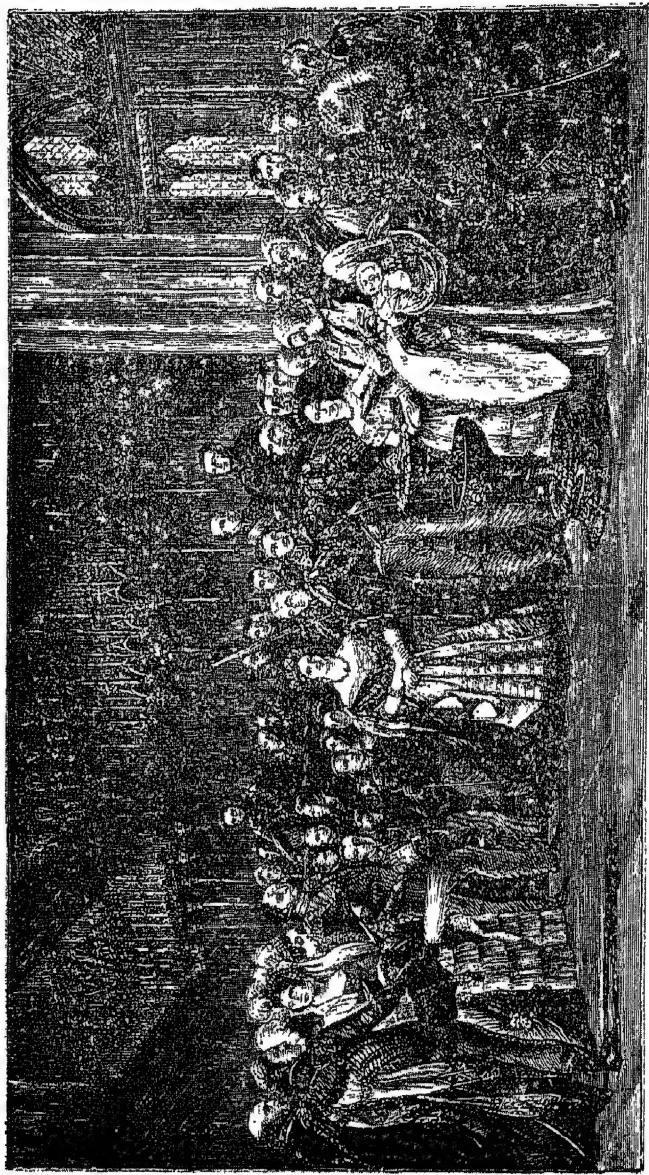
వ. ఇట్లారాచకూతురు కాలక్రమంబున శాఖోపశాఖల వెలసి వృద్ధిం
 గాంచుచుండె నంత మఱి యు. 79

క. నలువదియొకటవయ్యేటం
 గలిగెనవంబరున నుగుణగణ్యుఁడు పుత్రుం
 డలరాజ్ఞికి నదితికి మును
 బలభేదనుఁ డుదయ మొందు పరిపాటిఁ దగక. 80

అ. కలిగె నుత్తరాధికారి రాజ్యమునకు
 ననుచుఁ ప్రకృతిజనులు నంద రాని
 సంతసంబుఁ జెంద జనని యు జనకుండుఁ
 జెందునట్టిముదముఁ జెప్ప నశ మె. 81

క. పరిచారకాదిజనులకుఁ
 బరితోషద్రవ్యవషకపటిమంబున నా
 దొరబిడ్డఁడు బుట్టినదిన
 మురు వాషికాదివిస మనగ నొప్పైం దలఁపక. 82

ప్రెస్టు అఫ్ వేల్సు ప్రభువు నామకరణ మహోత్సవము. సెయింటుజార్జ్ ఆలయము. 141.

చ. నననకౌతుకంబున ఘనస్థితి నాఁ డొనరించినట్టియు
 త్వన మది యిట్టి దట్టి దని తద్దయు నగ్గనఁ జేసి చెప్పినం
 దవులుచు శ్రోత్వమానమనంబున నింతయె యంచు సర్వమున్
 విస్మృతి యొనర్చఁ జాల మిని వీడుట యుక్తము న్ననాంశమున్. 83

ఆ. తండ్రిపేరుఁ దల్లితండ్రిపేరు ను గూర్చి
 యక్కుమారకునకు ననువు మీఱ
 నాఖ్య యొసఁగి రప్పు డాలుబట్టెడ్వడ్డ
 నాగ పాపన్ మెడఁద నాఁగ లేక. 84

మ. పని మీఱం దనమేనమామను లియోఘాల్లుప్రభుం గూర్చి లే
 ఖను శ్రీరాక్షి లిఖించె నాతనయునాకారంబుఁ జూడం గ నె
 న్వనిఁ బోలం గలఁ డంచు వింత యగు సర్వప్రక్రియం దండ్రితో
 నెన యోఁ గాక యటంచు నిశ్చయము గా నీకుం బ్రశంసించెదన్.

ఉ. కొందఱు రాచబిడ్డలను గొల్పుచు భూరిముఖ స్తనంబు లన్
 మందులు వెట్టి వారి నతిమందులఁ జేయుచు సుంద్రు వార లుం
 గ్రిందు ను మీఁ దెఱుంగక చరించుచు గర్వధురంధరత్వముం
 జెందుచు దుష్కృతిప్రవణశీలురు జాల్ములు గాక యందు లే.

శా. ప్రాలేయోరుఘనాంతరాళగత మాపాషాణముంబోలుచుం
 బాలత్వంబున పృథ్వితం బగుదురభ్యాసంబు నానాఁటఁ బై
 కాలంబందు ను వెల్వరించుట కశక్యంబౌను గానన్ జనుల్
 మే లొకార్యములందు బాలురకుఁ గూర్చిం జూప నర్హం బగున్.

గీ. కాన నారాజమిధున మీక్రమ మెఱింగి
 తమయవత్సములకు ను సద్ధర్మనిరతు
 లైన పరిచారకుల నుపాధ్యాయునరుల
 నేర్పరచి సద్గుణంబులు నేర్పు చుండు.

88

శా. ఆయాల్పర్థవిభుండు రాణియు నపత్యప్రీతిచే దా ముపా
 ధ్యాయు ల్పారికిఁ జేయుబోధములు విద్య ల్వల్పి యా రీతి వా
 లాయం బొప్పు బరీక్షజేయు తొకవేళం గొన్నియంశంబు లిం
 పాయుక్తు ల్బచరింపఁ దెల్పుదురు సమ్యక్జ్ఞానసంసిద్ధికై.

89

ఉ. చెప్పఁ గ నేమి రాజ్ఞి మృదుకీలము బిడ్డలయొజ్జసానియొ
 క్కప్పుడు రుగ్ధ యాజనని కై యుపచార మొనర్చఁ గోఁ తా
 నిప్పని వీడుకొందు నన నే మెనచింతుము వీరిపాశముతో
 తత్త్వక సాక్షి మబ్బినపదంపడి ర మృని పుచ్చె నెమ్మదికై.

90

శ. పలుమరు నారాజ్ఞీమణి
 కలనడి విధివశముచేత నాపద లె న్నే
 తొలగి చనె నామెచ్చైర్యము
 నిలుకడ ధర్మానుగతి యు నేర్పుఁ దెలుపుచున్.

91

శా. కోవెల కేగి దంపతులు గొబ్బున నచ్చుచు నుండ ము న్వలెం
 ద్రోనను భృష్టుఁ డొక్కరుడు తొందరపాటున వారివైపునం
 జేనడి గాఁ దుపాకి గురినేయఁ గ దైవము కాచి యుండుటం
 బానక మంట దయ్యో నట బండి యు రివ్వున నేగె నంతలోకా.

ఉ. తామిని ధైర్యముం గలుగుదంపతు లామరునాఁడు వెంటి న
య్యాళికి నేగుచుండఁ గ గురాత్మకుఁ డంతటిఁగోఁ దుపా కినిం
దూలఁ గ మీటె నద్ది యును దోచెను దైవము రాడ్పటాళి యా
కూళను బట్టి వానికడ గుండుతుపాకి యు లాచె నుద్ధతిక. 93

స. జాన్ ప్రాన్సి స్సనునీఘాతకుం డె యతీతదినసంబున జిఘాంసుం డ
య్యె నని యాల్పర్థు తద్రూపలక్షణంబులచే నిరూపించె నంత ధర్మా
ధిసాధులూ రాజద్రోహికి నామమాత్రావ శేషుం డై యుండునట్టి
దండంబు నియమించిన నాన్పత్తాంతంబు నిజకర్ణగోచరంబు గాఁ గ
నాభూపాలికామణి కటకటం బడి యాదండనంబు మాన్చి వీవ్రపాంత
రవాస శిక్షాపాతుని జేసి టాస్కానియాకుం బుత్తెంచె నట మున్న.

క. తమతో రథయాత్ర ని
త్యము విడ కేతెంచుయోగ్యదాసిం గని యా
ప్రమదారత్నము వాఙ్మం
జిమ మొప్పారం గఁ జేరఁ జీరి వచించెక. 95

క. వయ్యాలి కేగుతటి ని
న్నయ్యరదం బెక్క సలన దంటిని మదిఁగో
నెయ్యది దోచె నొ నీకుం
జయ్యనఁ బుల్లటిలె మోముచందం బపు డే. 96

చ. నిను పల దన్న కారణము నిశ్చయ మొప్పు వచింతు నొక్కడు
ర్జనుఁడు తుపాకికిన్ మము శరణ్యము గా నొనరించి సంభ్రమ
మ్మున బెగ డందు చుండ వెనఁ బోయెను గావున నా కపాయముం
బొనతచ కుండ మానఁ డనుబుద్ధి జనించె ననంశయంబు గాక. 97

గీ. నేఁదలంచినరీతి గా నేఁడు వాఁడు

మమ్ము సమయింపఁ గాఁ గోరి మరల నొక్క

యగ్నియంత్రంబు రగిలింప నచ్చెరువు గ

దైవవశమున నది యును దప్పి చనియె.

99

ఉ. దైవము నన్ను నేగతికిఁ దార్పఁదలంచె నొ యట్లు లోను గా

కీవెత నన్యలుం బడయ నేటికి నాకియి యంచు నెంచితిం

గావున నిన్ను మానిచితిఁ గాని యనాదరపృత్తిఁ గల్గి ని

న్భాసము వేటు గాఁ గ నెడఁబాతు నె యంచు వచించె నెమ్మిత్తోక్ష.

క. ఆనాఁటిరేయిఁ గుతుకము

తో నాటక మొకటి దంపతుల్ గనువేడ్కం

బో నచటివారు వారి య

నూనం బగుఁదైర్యగరిమ నుతియించి రొ గిక్ష.

100

సీ. మరునాఁడు తనమేనమామతో రథమున

దేవళంబున కరుదేర్చుచుండ

మొనసి మధ్యేమార్గమునఁ దుపాకినిఁ గాలె

జాన్వితబీను నృశంసుఁ డది యుఁ

దప్పె నద్దేవికి దైవమడ్లు గ నిల్వ

నెన్నిశస్త్రంబులు నేమి నేయు

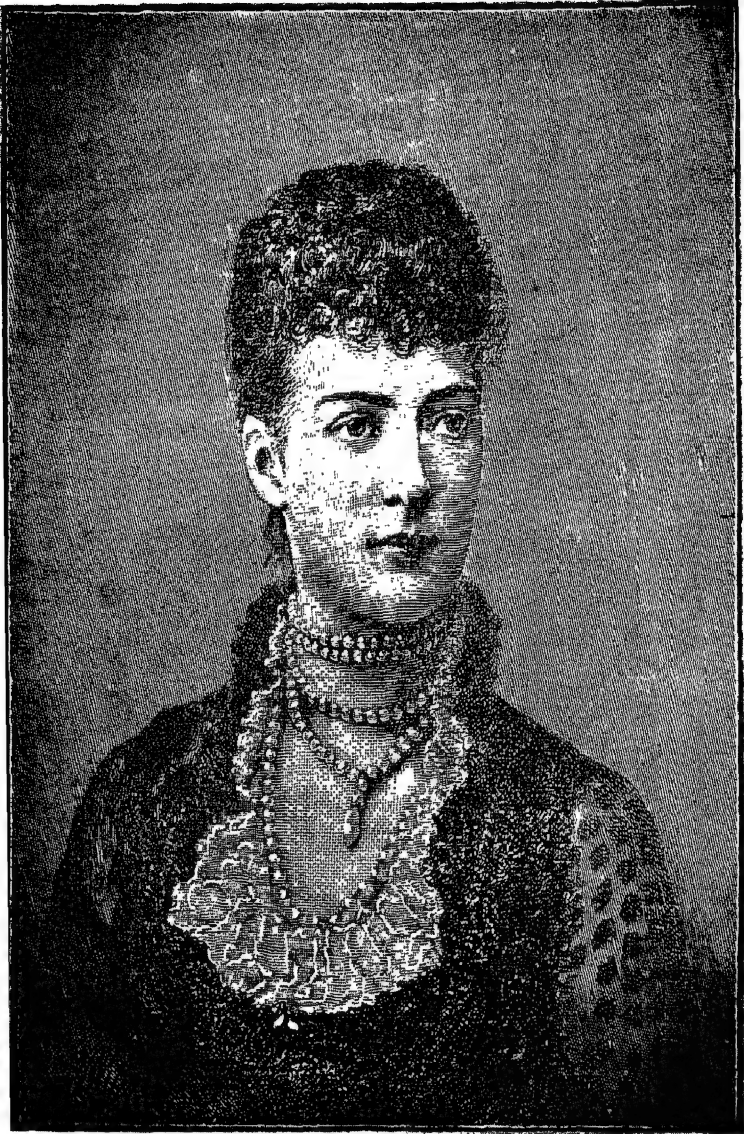
నిల భర్మమున నేలునేలిక కాపద

లంటమి ప్రజలభాగ్యంబు గా దె

వేల్పుప్రభువు, విక్టోరియా రాణి ప్రథమ పుత్రుడు. 144.

వేల్పుప్రభ్య, రాణీగారి పెద్దకోడలు. 145.

గీ. రాజసూతం భానర్చదుర్చయుల మరణ
దండమును ద్రిప్పి వాని నుద్దండకశల
మోది కారాగృహంబున మూడునర్ష
ములు నునిచి రఱ్ఱు శాసనం బెలమి నయ్యె. 101

ఆ. కశల మోదు టరయఁ గడు దుస్సహం బగు
మరణశిక్షకన్న మరణమునను
గొబ్బునను దొరంగుఁ గ్రుక్కెడు ప్రాణము
విడచి విడువ కుసుఁగు వెతలఁ గొనునె. 102

చ. అంత నాయాబ్ధిబైద్యుర్లు యువరాజు పలుతెరంగు లైన విద్యావిశే
షంబు ల నేక దేశికులనలన నభ్యసించి సుమేధోగగ్రంథం దై మఱి
యు నిడింబరు పురమునఁ గల పాఠశాలం గొంతకాలంబును నా
కొన్నొద్దును కేంబ్రిడ్జి యు నాఁ బరఁగు శాస్త్రపాఠశాలాద్యయం బునం
గొంతసమయంబును దత్తచ్ఛాస్త్రంబులం గఱచుచు సహపాఠుల సర
కు సేయక ప్రవర్తిల్లు చుండె. 103

క. పదియనమార్చి నతం డరు
నదిమూడవనర్షమున వివాహంబయ్యెన్
ముదితనలగ్నాండ్రకాస
మృదమున డెన్వార్కుదేశమహిపతితనయన్. 104

ఉ. ఎక్కటిచక్రవర్తినికి నిష్పతనూజుడు రాజ్యపీఠపై
నెక్కఁగ నున్న భూవిభుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు మేల్ యువరాజు నౌదుండెం
పెక్కినయట్టిబల్దార కహీనముదంబునఁ జేసినట్టియా
చక్కనిపెండ్లియుత్సవపు సంపద నే మని సన్నతింప నౌ 105

అ. అతని కింపుమీఱ నాల్పర్థు విక్టరక్

జాడైస్రీడరి కన నెసంగుసుతులు

కన్యకలు ను ముపురు గల్గి రీగతి గాజ్జి

పొత్తనతి యు నగుచుఁ బ్రబలె మిగుల.

106

క. ఆయునరాజగుణంబులు

నాయు వరాతిజయ మీడితైక్వర్వంబుం

బాయక జననికిఁ బోలెక

వేయి తెఱంగుల నుతింప విస్తృతిఁ జెందుక.

107

చ. యునజననాథుఁ డాతఁడు సముత్సుకుఁ డై జను లబ్ర మొందఁ గా

వివిషదార్థదర్శన సువేశ్యము నొందు రచింపఁ జేసి యుం

డవిరళేశిల్పనస్తువులు నచ్చట నచ్చటఁ గ్కాధాన్యముల్

నవనవరూపభేదము లనంతము గా నిడె మాద్రికై తగక.

108

మ. తలిదండ్రు ల్వలె నీతఁడుం దనయవత్సంబుల్ లసద్విద్యలక

వెలయుం జేయుచు నొక్కదేశికునితోఁ బృథ్వీతలం బంతటం

గలయుం జూడఁ గ నోడపైఁ బనిచె నాకాలంబునక నావికుల్

గలముం బుచ్చెడునట్టి నేర్పుల నెఱుంగం జేసె నానాఁటికిక.

109

క. సిరిగలవార మటంచుక

దొరబిడ్డల మనుచు పీఁగుదురు పెరవా రా

దొరబిడ్డ లిర్వరుక హయ

శరసేనానాయకతలు దాల్చితి వేడ్కక.

110

అల్పప్రసాద, విక్టోరియా అఫ్ వేల్స్ ప్రభుత్వము. 11 సంవత్సరము. 146

వ. ఇ తైఱుంగున మహారాష్ట్రప్రథమపుత్తుఁ డగు నాబ్బురైడ్వఁడు సంతతి ల
తికాప్రకాండంబు చివరించుచుండె నంత. 111

క. సదగులుఁ డతఁ డుదయించిన
పదియేడవ నెలను భూమి పాలామణికిం
బదపడి పుత్తీరత్నం
బుదయించెఁ బంధుజనుల యుల్లము లలఁచె. 112

ఉ. ఆలి సనంగఁ బేరుఁ గని యాశిశు వాటల హాస్యపుటలక
బాలిక యైనకాల మొకపాటిగఁ బుచ్చి క్రమక్రమంబునక
మేలి వివేక మన్యులకు మే లొనరించెడిబుద్ధి గల్గి మే
ల్మేలనఁ దండ్రికి నివ్వశదలీల నొనర్చు మహాపచారముల్. 113.

క. నిస్సావత్తుత భూమి నేలునలరాష్ట్రీరత్న మక్కన్నియక
హాస్యదేశము నేలుతేనిసుతుఁ డై హృద్యాత్మకుం డైనలూ
యిస్సంజ్ఞాకునిహస్తమందు నిడె భిర్తృస్తేసా మొప్పార వ
ర్చస్సశీల్యము లొంది బాల యఖిలాశాస్యస్థితిం దాలిచెక. 114

ఉ. బిడ్డల నాత్మమాత నలెఁ బెంచుచు దీనులయిండ్ల కేగుచుక
సడ్డ వహించి వారలకు సాయ మొనర్చుచు సత్కృపం డెవుల్
వడ్డజనాళి నేదఁ దగువారల నిల్పుచు వైద్యకాలలం
బెడ్డలు సోక కుండఁ బరిశీలన సేయఁగ వచ్చి సోయెడుక. 115

ఉ. భామలవైద్యకాలపరిపాలిక రోగిణు లైనవారితో
నీమెను మీరెఱుంగుదు రేమే యన నోర్వక యామె వీరికిక
క్షేమమొకో యటంచుఁ బరికింపఁ గ సోదరి నైతి నిం తె కా
కీమెయి సన్నుతింపఁ దలఁ పేటి కటంచు వచించె ధీరయై. 116

చ. పరహితకార్య మే తనకుఁ బాటి గ ముఖ్యమటంచు నెంచునా
 ఎరగుణ యందు నెల్లరును వారక మిక్కిలి గారనంబు నా
 దరమును జూపు చుండ్రు విదితంబు గఁ బూజ్యత నింద్యభావము
 స్మరునకు నెంచి చూడఁ గ గుణంబు లచే గద సంభవించెడున్.

ఆ. పూర్వకాలకృతము భోక్తవ్య మే కద
 యెట్టివారి కైన నట్టిసుగుణ
 సుతుఁ డొకండు సౌధపతితుఁ డై యీల్గుటఁ
 గనులఁ జూచి నగలఁ గలఁగ నలసె.

118

క. నాల్గవయగస్టు నలువది
 నాల్గవన్న మున భూమినాథామణికిన్
 నాల్గవయపత్య మాల్మెడు
 గల్గెం దత్ప్రకృతిజనులు కౌతుక మందన్.

119

ఉ. నావిక సేనకుం బ్రభమనాయకుఁ డై మహిమశ్యవార్ధినే
 నానలి నేలె నాతని నొకప్పుడు క్రూరుఁ డొకండు చంపఁగా
 భాననఁ జేసి కొట్టెను దుఃపాకి న టయ్యుఁ జికిత్స సేయుటన్
 దైనకృపక విపద్దశకుఁ దప్పి యథాపుర మొందె సౌఖ్యమున్.

120

క. నారీగుణసమలకృత
 యకా రుష్యాచక్రవర్తి యాత్మోద్భూతక
 మేరీ యనఁ దగు నట్టికు
 మారీమణిఁ బెండ్లి యాడి మహి నర్థిలైన్.

121

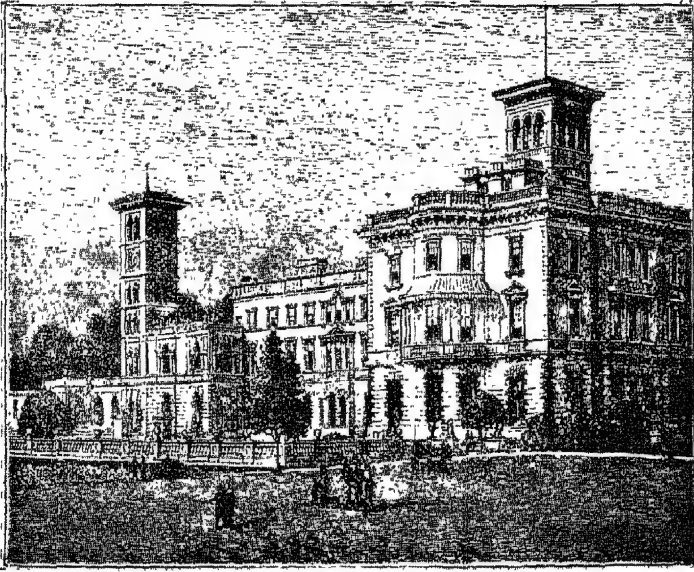
ఆస్పీరనులాని సంతోషదినములు. 148.

రాణీగారి ద్వితీయపుత్రుడు, ఎడింబర్గ్ ప్రభువు. 148.

ఆస్ట్రేలియా సాక్షము. 149.

శ. నలునదియాటునత్సరమునం దగ నిర్వదియేనునాఁడు మెయ్
నెల నిలయేలునట్టిరమణీమణికిం జనియించె గ్రమ్మరక
నలినదళాయతాక్షి హేలినా యనుపేరఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచి యా
కులము ననాకులం బగుదుఁ గోరికతోఁ గొనసాఁగు చుండఁ గన్.

శా. ఆరాడ్రత్నము చిన్నవారికి జనవ్యాక్తిర్ణ మా వీటిలో
నానోగ్యం బొనగూడ దన్ దలఁపుతో నాసోర్ప రసన్ పేరిర
మ్యారామంబును నిల్చి యందు నతిరమ్యం బౌ విశాలస్ఫూటా
గారంబున్ రచియింపఁ జేసి నిలిపెన్ గారామునం బిడ్డలన్. 123

సీ. మరునిపెన్మలికి రైయె మరునంపుమొలక వే
మరుఁ గాముకులమది పరలుకొల్పు
దమనంబు విరహిబృందమనంబులకుఁ జాల
దమనం బొనర్చుచందమునఁ బొడలఁ
బొగడఁ గఁ దగినట్టి పొగడలు మే లైన
మొగడ లెత్తుచుఁ జాల నెగడుచుండ
మాపులు సుమశరమాపులమొత్తము
తాపు లగుచుఁ బలుతాపు లీన

గీ. మఱియు మేలితరంబు లౌ మహిజలతలు
వెలయుచుండఁ గ నగ్గిము నలుదెసలును
నందనం బన మదికినానంద మెసఁగ
నలరఁ జేయించెఁ జూచువా రలరుచుండ.

నీ. తుమ్మెద తీర్థరులపైఁ గ్రమ్మి మొత్తమ్ముల
 జమ్మ జమ్మన రొదల్ జమ్మచోట్లు
 పూజొంపములుగాశిఁ బోసినకైనడి
 గుజ్జమాఁకులవిరుల్ గొరలుచోట్లు
 చల్లనిజలములవెల్లువల్ జంత్రముల్
 పెల్లుగాఁ బై పయిఁ జల్లుచోట్లు
 పలునన్నెపూరేకు లిలఁ గ్రమ్మి చిత్రంపు
 రంగవల్లిక లై చెలంగుచోట్లు

గీ. వాలుగొమ్మలు పుడమిపై వ్రాలి గాలిఁ
 దూలుచును బాలకులతోడఁ గేళి సల్పు
 కరణిఁ దోచెడిచోటులుఁ గల్గి యొప్పు
 నట్టియాకీడ మది కీడ కనువుపడ దె.

125

ఉ. తల్లియుఁ డండ్ర యట్టిప్రమదాననముం బ్రమదమ్ము మీఱఁ గాఁ
 జల్లని గాలివీచు నెఱిసంజలఁ జక్కఁగఁ జూపుచుండ న
 ప్పిల్లలు నొండొరు ల్లలసి ప్రీతి యెసంగఁ గఁ గీడ సల్పుచుం
 బల్లవపుష్పమంజరులు మంజుశిఖానళి దాల్తు రింపుగన్.

126

ఉ. అం దొకమంటపంబుఁ బృథుకార్థము గా రచియించి వేఱుగా
 నందపుచిన్ని పుష్పనన మందఱికి నిర్వరచింప వార లా
 నందము మీఱఁ గా దినదినంబు ను నించుకనేపు చెట్లకుం
 బొందుగ నీరు వెట్టుచును బోదులు దిద్దుచు నుండు రేవునన్.

127

గీ. తత్తదాఖ్యాఽకితంబు లై తనరుచున్న
చిన్నదోపాదకరణముల్ చేతఁ బూని
వాగు పనిసేయు టొకయాట నలె నెసంగు
బాలకులచేష్ట సమ్మదానహము గా డె.

128

మ. జనకాజ్ఞాన్ బహుశిల్పకర్మవివృతిం జాతుర్యముం బూని య
మృనుజాధీశ్వరపుత్తు) లన్యజనసంపర్కంబు తేకుండఁ గా
ననుఁ గౌ చక్కనిచిన్నకోట నది యుక్త వ్యాయామ మై తోఁచఁ గా
నొనరం జేసిరి వారియొక్కముఁ దదువ్యోగంబులుం జిత్రముల్. 129

చ. అచట రచించి రందపుమహానస మొక్కటి యందుబాలికల్
రుచు తెనఁగం గ నాత్మపరిరోపితస్పృక్షశలాటముఖ్యముల్
పచనము చేసి స్వాదుతరభక్ష్యములకొ రచించి సోదరా
ద్యుచితుల కెల్ల విందిడుదు రొక్కపు డింపు గఁ దిండు తాము గక.

వ. ఇతైఽహం న నారాజార్పకులు చేత వాతనభ్యసింపం దగినవిద్యలం బ్రవీ
ణులగుచుండి రావౌలినా కన్యారత్నంబుచే నాగభైంబర్గ మహారాజ
నూనుం డగుక్రిష్టియకొ కుమారనరు నలంకరించి రాదంపతులుం బా
ప్తాపత్యు లై న్నిల్లి రంత. 131

క. జననాయకునకు నలునది
యెనిమిదనది యైనమార్చి నిరునదియొక టె
దినమున బూయిస యనఁగ
త్రైమ లోరకభర్తబాలకేల గ్రహించెక.

132

శా. ఇ ట్లాకన్నియ గల్గినట్టిశుభ మానేటెన్ మహారాజ్ఞి యుక్
 స్సా ట్లాండెన్ విషయంబునందు విలిచెన్ ధారాళవాతంబు లా
 పట్ల న్నొం పగులైలదుర్గ మొకటిన్ బాల్యోర లక్షదాని నా
 చె ట్లాప్రాంతనదీతరంగములవాసి న్వాకొనన్ శక్య మే. 133

మహాస్రగ్ధర.

సెలయే శృంగీర్షధ్రసంధిన్ జలజలదోరుగం జేరి యం వాడుచుం గొం
 డలసానుల్ బ్రాంకుచున్ వేడ్కలు జివు రిడ దట్టంపుపూజొంపము ల్వ
 న్నెల గాయం జిన్నిగోరుల్ నిలపి తుమముచు న్నిచ్చలుం బాలురాచెం
 తలఁ గేళిం దేలుదు ర్మోదమున జననియుం దండ్రీయుం జూచుచుండన్

సీ. అం దుండు సమయముం దాల్చుర్లు రాణియుఁ

బేదవారలయిండ్ల కాదరమున

నరిగి తన్నేమంబు లారసి విందుల

కరణి నించుక యరమరిక లేక

తగునృత్తు లొసఁగి యింపు గ మేలుఁ బల్కుచు

నాతురస్పర్థుల కొఁపఁదాదు

లిడి పాఠశాలల కేగి విద్యలు విను

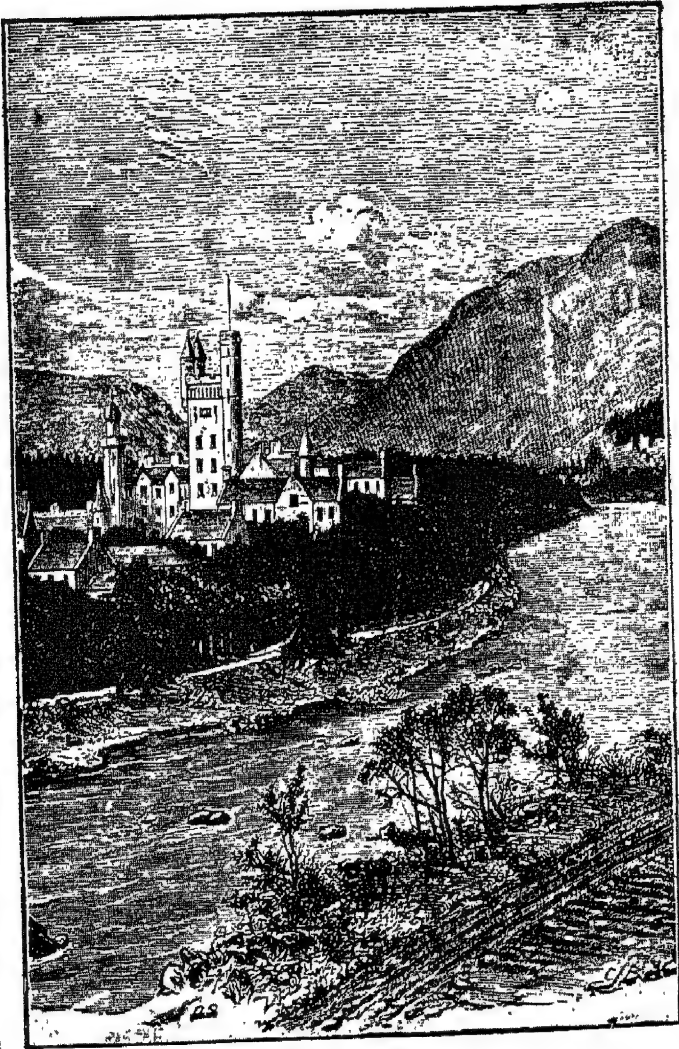
ర్పించుచుఁ బారితోషికము లొసఁగి

గీ. రమణుఁ డాఖేట మొనరింప రమణిలైల

పటవిహార మొనర్చునంతటను దేవి

యట్టియిటుండి యు రాజ్యకార్యక్షణమున

జాగరూకత మరునదు సమయగతిని.

బాల్మార్డ్ దుర్గము. 152.

ఉ. వేమన లేచుచుం బ్రహరవేశ భుజించి విహార మాత్మకా
 ర్యాకలనం బొనర్చి యపరాహ్ణము మంత్రులఁ గూడి రాజ్యతం
 త్రైకమతి న్వసించి యటు స్యందనయాన మొనర్చి సంధ్యనం
 గీకృతవిద్య యై నిశ నొగిన్ భుజించి పరుండు రాజ్ఞి తాన్. 136

శా. భూమిపాలిక యొక్కనాడు శకటంబుం జెంది పో విల్లియమ్
 హామిట్ట న్నమభిఖ్యుఁ డేసె హుతభుగ్యంత్రంబు నద్దేవి పై
 నేమందుం దొలగించె దైవ మది యున్ ద్వీపాంతరావాసశి
 ష్టామేయాపద నొందె వాడు సతయేం ధ్లంహాకృతు ల్నహ్యు లే.

గీ. రాణి కార్ధరుఁ గెన్నాటుప్రభువు ననఁగ
 రెండుపేరుల నొప్పుసుతుండు గలిగె
 నేమనెలమొదటిదినమం దేబదియన
 వషణ్మునఁ దత్సరీజనుల్ హషణ్ మొంద 138

ప. అనంతరంబున మాసం బతిక్రమింప నొక్కనాడు. 139

క. పినతండ్రి నామయావిం
 గమఁగొని యేతెంచురాణి కడకు న్నడిగాఁ
 జని లెట్టె నెంటువే టనఁ
 దనరెడువాఁ డొక్కకఱ్ఱఁ దలపై మొత్తెన్. 140

గీ. రాణితలపైకుళాయి శిరస్త్రీ మనుట
 సాధన్కంబు గ శిరముఁ గాపాడెఁ గాని
 యిచట విధివాఁత మంచిదం చెన్నుకరణి
 గాయ మొక్కటి నొసటిపైఁ గాన వచ్చె. 141

గీ. ఆన్వశంసకుఁ డున్మత్తుఁ డనుచుఁ గొంద

ఁనిరి తత్పక్షపాతకు లైనజనము

లట్లు లయ్యును హామిట్ట ననుభవించి

నట్టిదండంబునకుఁ బాతుఁడయ్యెఁ గుదకు.

142

శా. ఆయాల్పర్బు జగంబునం గల విశిష్టాథకంబులం బ్రోవుఁగాఁ

జేయ న్మానవు లెల్ల వానినిఁ బరీక్షింప న్మహావర్షనో

చ్చాయం బైదుదినంబు లైదునెలలు న్నాగించె లండకపురిక

డాయం బోయి రనేకు లేబదొకయేటం దజ్జనోద్యానముక. 143

క. ఆకన్నాటువిభండుం

బ్రాకటగుణ లూయిస యనుప్రహ్లాధిపజం

జేకొని నుతుఁ డొక్కరుఁడు గఁ

దొకత్రితయంబు గాంచెఁ దొయ్యలియందుక.

144

క. మరలఁ ద్రిపంచాశద్వ

త్సర మేపైలుమాసమందు సప్తమదిన మా

ధరణీపతి కుదయించెఁ గొ

మరుఁడు లియోఘా ల్లనంగ మహితాఖ్యుం డై.

145

క. ఆల్పనివిభం డై యొప్పుచు

బల్బలమొందక యు విద్యఁ బటుగుణగరిమక

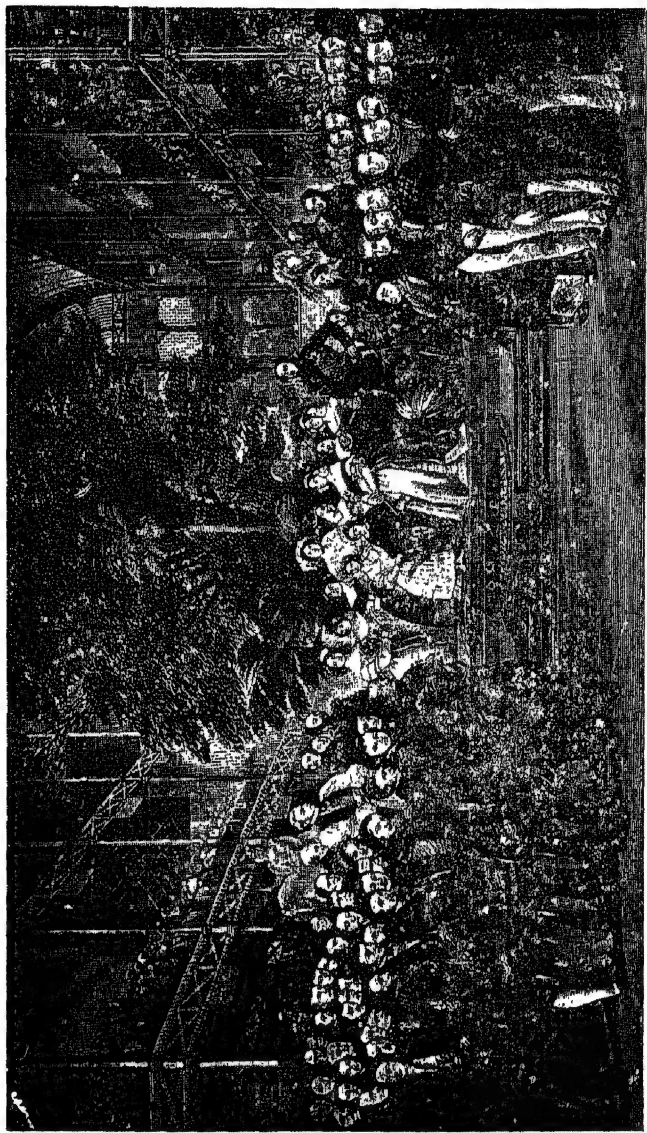
మేల్బొంతి యకాచ నాతం

డాల్పర్బుం బోలి యుండె నాబాల్యము గక.

146

నెస్ట్రప్రదర్శనమునాటి ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు. 154.

1851 శ్రీరాణ్ణగారు ఆంధ్రప్రభువుగారిచే తెలిసబడిన లంఘన స్తు ప్రదర్శనము. 155.

స. ఆలియోఘాంధుకుమారుండు హెలినా రాజకుమారికయందు స్త్రీపుం
సాపత్య యుగలంబుం బడసె మఱియును. 147

ఉ. ఏడులు నాల్గు నాడులవియ్యెడు ను నాశనికన్నఁ జిన్న యై
వేడుక మీఁగ సర్వపుణిపీఠరక్షణదక్ష యైనయా
చేడియ కుద్భవించె నొకచిన్నికుమారి బియాట్రీ సంఘఁ బ
ల్పీడిమి గల్లనామయునఁ బొల్పనహించుచుఁ దాఁ గన్పెట్టె. 148

క. జననికిఁ బ్రా పై యుండుట
కెనిమిదింబర్వదియు నేడు లీచెలికరపీ
డన మెల్ల కుండి హెన్రీ
టనుబాపెఁబగ్గురాజు నాత్మజు నటుపై 149

గీ. పతిఁ గఁ జేకొని తనతల్లిభవనమందు
వాస మొనరించె నీమె వివాహకాల
మున కె రాజ్ఞికి మనుమలు మనుమరాండ్రుఁ
గలరు ముప్పదినలుగురు లలితరీతి. 150

ఉ. తామరతంప రై యిటుల దద్వరవంశము నాడునాటికిం
గోము వహించె దైవ మనుకూలము గావున నెన్నిసారు లో
యామహినేత్రికిం గలిగినట్టివిపత్తు తొలంగి పోయెఁ గా
కేమనవచ్చుఁ గాలగతి యెంతటివారికి దాట శక్య మే. 151

క. అష్టాదశశతకంబులు

పష్టియు నొక్కటి యు నైనసంనత్రమం

ద్విముల మార్చి మార్చియె

కష్టంబులఁ జూపమొదటికాలం బయ్యెన్.

152

ఉ. హా యిక నేమిచెప్పఁ దగు నంతటిదాఁక సుఖంబు లొందుచున్

హాయిగ నుండురాజ్ఞికిని బ్రాణపదం బగుతండ్రి బాల్యమం

దాయువు వీడ నక్కొఱత నందఁ గనక మదంబు నొంద గాఁ

జేయుచునున్నతల్లియును జెందె నచింపనశక్య మా దశన్.

153

ఉ. చిన్నతనంబునన్ జనకుచేటు నెఱుంగక తల్లిపోవునన్

మన్ననఁ గాంచుచున్న సతి మాతృవివద్దశఁ గాంచి యాత్మలో

నెన్నిదలంచి కుండె నొకొ యేమిచింపను తల్లిదండ్రు లా

పన్నత నొంద ధైర్య మెడఁబాయక యుండు రె యెట్టిధీరులున్.

ఉ. అంతకు మించి భర్తృవిరహార్తి నభూజనదుస్సహంబు గా

వంతలఁ బెట్టు చుండుఁ గద వహన్ మతీతము గాక ము న్న య

క్కాంతకు నట్టిదుర్దశ యుఁ గల్గి వ్రణంబున నుప్పు జల్లిన

ట్లంతము లేనిశోకమున కగ్గము గాఁ గ నొనర్చె నక్కటా.

155

కా. ము న్నాల్పర్థ దినద్వయంబును లివర్పు రేగఁ గా నెంత యున్

ఖిన్నత్వంబున స్థాకుమారుదొరకు న్నిరేవదముం దెల్పుక

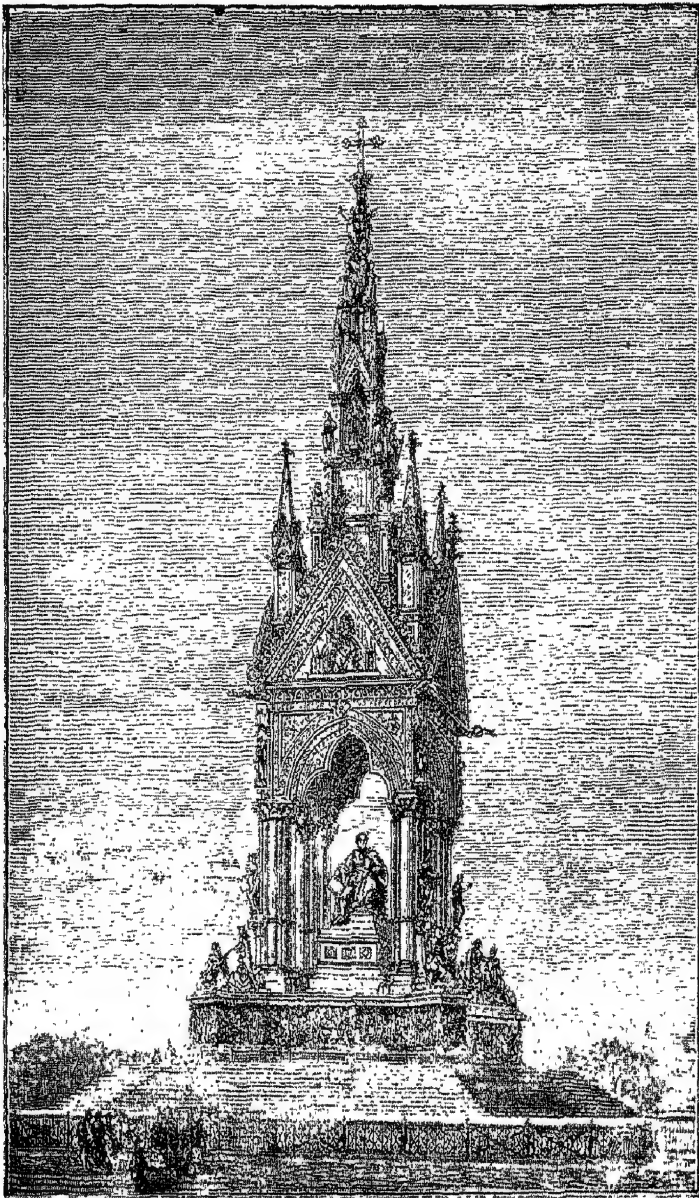
మ్మ న్నారీమణి వ్రాసి పుచ్చె నట యమ్మాడ్కి న్మనోనాథుఁ డా

పన్నుం డాటకు నెట్టిదుఃఖమునకుం బాత్రంబు గా కుండు నో.

156

లండనులోని అల్బర్ట్ మిమోరియలు. రాణీగారిభర్తజ్ఞాపకార్థమే
కట్టించబడెను. 156

ప్రిన్స్ ఆఫ్ వేల్స్ ప్రభువునకును ఆలెక్జాండ్రా గాణీగారికిని జరిగిన
వివాహమహోత్సవము. 157

మ. అకటా యశ్వరదంపతుల్ చమకు నత్యాసన్న మానార్తి గా
నక యయ్యెంటు నిజోపయామదిసానందోత్సవంబున్ సము
త్సుకు లై చేసి రెఱుంగ శక్య మగు నే దుద్దై నకృత్యంబు ని
వ్వికలత్వం బొనరించువాఁ డటు లత్తిప్రేమంబు నీ నేటికిన్. 157

సీ. అతిగుణశాలి యానాత్మేశుఁ బాసిన
నెన్వగ కాయమ నిలయ మయ్యుఁ
బ్రజలసంతాపంబుఁ బాపుకర్జంబున
జాగరూ కత గల్గి సంచరించె
ఖనిజముల్ ద్రవ్వెడు మనుజశతద్వయం
బం దొకపెట్టు గా నడఁగి పోవ
వారికశ్రాదిబంధుజనంబుల
రావించి సాంత్యవాగ్రచన మీఱఁ

గీ. దత్తదుచితంబు లైనవిత్తంబు లానఁగె
భర్తృవిరహంబు గలనెల బాయ కుండఁ
దనదుదుస్తరశోకంబుఁ దడవ దయ్యె
నొర శ్రీరాజ్ఞి గుణరాశి యనఁగ నల చె. 158

చ. ఇలు వెడలం గ లేక చిర మేకత ముండి యు రాజకార్యముల్
గలతపడం గ నీక యెసకంబునఁ జేయుచు జ్యేష్ఠపుత్రుఁడె
డిలి యగుచుండునప్పుడు గడిదివిగ్నాత దేవశంబునం
దల యొకయింత పంచికొని దవ్వుగ నుండెను రాజ్ఞి యొక్కచోన్.

క. ఆదేవి దుఃఖివారిధి

నీదుచు నీరీతి నుండ నెడపక జామా

తాదుహితాపుత్త్రకపా

త్రాదుల విరహంబు మిగుల నలమట జేసెన్.

160

చ. అది యిటు లుండ నామె జననాది గ యోగము సేమ మాడ్చుతిం

బదిలము గాఁ గనుంగొనెడు మాతులుఁ డొలియొప్పాల్డుఁజేడు న

ర్వదియవనత్పరంబునను ద్వాదశమాసమునందు భూస్థలిన్

నదలి ననంగ నామెదురవస్థ నచింపఁ గ నేరిశక్య మా.

161

చ. అమృతీనాయక రత్నంబు చెందరాని యిడుమలం జెంది ధైర్యం

బునం గాలంబుఁ గడుపు చుండె నంత.

162

సీ. ఇట్టి యుష్మలికంబు లించుక వీడంగ

నొకనాఁడు నయ్యళి నుండి నచ్చి

స్వభవసప్రాకారసరణి నేగుచు నుండ

నం దార్ధరోకాన్న ర నెడుతరుణుఁ .

దొకచేతఁ జీటి యు నొకచేఁ దుపాకి యుం

గొని నచ్చి రాణిపై గురి యొనర్పఁ

దత్పరివారప్రథానుఁ డొ జూకబొిను

వెనుక నచ్చి తుపాకిఁ గొనియె బలిమి

గీ. మఱి యు రోజరుమెక్కిన్ సమాఖ్యుఁ డామె

విండ్సరుపురంబునకు నేగువేళ రథము

నందుఁ గాల్చెఁ దుపాకి నయ్యది యుఁ దప్పె

దైవకృప గల్గ నాపదల్ దప్ప టరు డె.

163

అ. అందు నొకనిఁ గళల నడిపించెఁ జెఱసాల

యొక్క నర్ష ముంచి యొరుని వెట్టి

యగుటఁ దెలసి రాజ్ఞి యభిమతమ్ము గఁ జెఱ

నునిచి రెల్లవారు నుత్తితమనఁ గ.

164

క. మును భాకతాలం బగు పది

యెనిమిదిశతములనునటున దెనిమిదియనయే

టిని మొదలు రాణి జేసిన

ఘనకార్యమ్ములను నరుసఁ గడక నచింతుక.

165

ఉ. యూరపులో మహీధవుల నొల్లక యెల్లప్రజల్ స్వతంత్రులఁ

గోరి చరించుటకొ మిగులక్షోభము గల్గినదాని నోర్వఁ గా

నేరక పాక్షికుదేశధరణీపతి పారిసు పీడు పీడుచుం

జేరును మార్చి స్మృతనెనుపేరును దాలిచి చేరె లండనుక.

166

చ. అక్కటా పాక్షికుదేశాధినాథుండ గు లూయిసు ఫిలిప్పు సకుటుం

బమ్ము గా నెట్టి యిడుమలం గుడుచుచుండె నో మనము తద్దేశ

వాసులకు విరుద్ధాచరణలంపటుల మని తెలియ కుండం దాటస్థం

బు నటించుచు నాతనికొ సాధ్యగతిఁ బోవుట యానశ్యకంబు మఱి

యు స్వప్రయోజనంబుకన్నం బ్రజానురాగం బధికంబు గాఁ దలంచు

వారి యన్యోన్యశాసనంబులం గీటునంబుచ్చ కుండ మని తనమాతు

లునకుం గమ్మ యనిచి రాజ్ఞిమణి యాతని గౌరవించి కాపాడం

దొడంగె.

167

గీ. దేశసంతోభ మిటుల వర్తింప నామె
 వ్రాసె నయ్యెంటు సచివుతో భర్తతోడఁ
 దలఁచి యిర్వదివేలతేఖలను నన్య
 దేశరాజ్యప్రస్థులు దెబ్బచుండి.

168

కా. లండన్ పట్టణము దొకప్పుడు నికాల స్నామరమ్యమహి
 శుం దేతెంచి యు రాణి గౌరవమునం జూడం గఁ దుర్గమహి
 శుం డొనాసులతాను కైస్తవుల హెచ్చుల్ మాన్చి బాధించునం
 చుండుకొ రాజ్ఞి యుండ్రుభానులును దాముదోషులొచుకొ వినక.

గీ. ఇట్లు సుల్తానుపై గోప మెరియఁ జేసి
 వెడలి రాణి యు సచివులు విడువ రాత్రి
 పక్ష మింగ్లండుమానవుల్ బవరమునకుఁ
 జాల రనుచు దురుష్కదేశంబుఁ బట్టె.

170

గీ. అయినఁ గైస్తవబాధల నణచునెవముఁ
 బూని టర్క్కియుఁ ద్రాజధాని యాచుఁ
 దనరు కక్షస్థాంటునోపిలుఁ గొనుచుఁ గృష్ణ
 భూమిమధ్యసముద్రాంతభూమి నేలి.

171

క. చిరకాంక్షిత మగుహిందూ
 ధరణిపయిం దుదకు వెడలఁ దలఁచి దురాశా
 పరుఁడై యుండుట నెంచుచు
 వెర వొప్పుఁ గ నపుడు రాజ్ఞి విజిగ్గఁ దగక.

172

చ. దురమున శ్రేంచివారలను దోడ్పడ రవ్యకు దాడిఁ బుచ్చె ను
 ధ్వజగతి రవ్యవార లురుదోర్బలు లయ్యును మంత్రినైనవీకే
 శ్వబులకుఁ గల్గు లోపమున వారల కాక్రిమియాదురంబునకై
 జరిగెఁ బరాభనంబు పలుసారులు దుర్జయహూణ సేనచేక. 173

ఉ. ఇట్టిపరాభనంబునకు నెంతయు నెంత మనంబులోపలం
 బుట్టఁ గ రవ్యనాయకుఁడు బోయె దినంబున కందు శస్త్రసం
 ఘట్టితు లైనవారలకు గాయము లెల్లమ మాన్చి ధాత్రులం
 బెట్టి యొనర్చె నొక్కసతి వేసట లేక మహాపచారముల్. 174

ప. ప్లోరెన్సునైటింగే లను నాసతీమణి యొనర్చిన యామయావి సంరక్ష
 ణంబు లక్షముఖంబుల నైనం బొగడఁ దరంబె యామెకు శ్రీ మహా
 రాక్షీమణి మగరాలం గూర్చిన పతకంబుఁ బాఠితోషికంబుగ నొసం
 గెఁ దదనంతరంబు. 175

శా. బంగాళాభటు లుర్విక్షేపి నెదిరింపక వార లుత్సాహ మొం
 దంగా దుష్టులతోడఁ గూడుకొని నానాసాహ బుద్ధిక్తుఁ డై
 పొంగక మానిచి క్రూరతకై మనుజులం బోకార్పఁ గా నీక కావ్వి
 న్నిం గకొటేనిమతంబుతోఁ గలసి పూనెక రాక్షి యంచద్దయక.

ఆ. అందువలన సదయ యగుప్రభు నని జనుల్
 హాస్యము గ నొనర్చి నట్టిపేరు
 సార్థకంబు గాఁగ జరుపుచు నానాటం
 దగినబిరుదు గాఁగఁ దాల్చె దాని.

కా. బాలస్త్రీజనముఖ్యబాధకులు భూపద్రోహముల్నేయును
 శ్రీలుర్ దండ్యు లంటున్న మీమతము నేఁ జేకొంటి నింగ్లాండుభూ
 పాలోద్యోగు లలనేకులుం బగలు దీర్పక మాన్పుయత్నంబున
 స్త్రీలోఁ గూడితి నంచు రాడమణి యంపెం గమ్మ క్యాన్నింగుకై.

క. పదునెనిమిదివత్సరముల నేఁ

బదియొనిమిదివత్సరపు నవబయనెలలోఁ

జదివిరి హిందూరాజ్యా

స్పదము ను శ్రీరాజ్ఞి గొన్న ప్రకటన మెల్లక.

179

వ. ఇ ట్లేలైడం బ్రకటించిన యా పత్రంబున శ్రీరాజ్ఞి గుణ విశేషములం
 దెలుపు తద్వాక్యంబులం గొన్నింటిం జెప్పెద నెట్లం టేని. 180

క. క్రీస్తుమతంబును మేము ప్ర

శస్త్రం బని నమ్మినం బ్రజలస్వాచార

ధ్వస్తులఁ జేసెడుతలఁపుక

వాస్తవము గఁ బూన నంచుఁ బలుకుచు నుంటిక.

181

మ. స్వమతాచారము లెన్న రేవిధమునం బాటించినక వారి న

క్రమదండార్తులఁ జేయ జాల మఱి ధర్మం బొప్పు రక్షింతు ను

త్తమపూజాకులధర్మమాగఁములచెంతం బోవునుద్యోగులక

నిముసం బోర్వక నిగ్రహింతు నిది నానేమంబు వాక్రుచ్చెదక. 182

ఆ. ఎట్టిజాతివార లేనియు నేతెగ

వార లేని యోగ్యవత్కనమున

విద్యచేత సద్వివేకంబుచే నర్హు

లేని రాచపనుల నిడుదు మరసి.

183

ఉ. దేవునిసత్కృప న్మరల దేశము నెమ్మది నొంది యుండ హిం
దూనరదేశసంస్థితజనుల్ సుఖియుండుపనుల్ రచించి లా
భానహ మైనమాగ్నమున నందటి నేలఁ గ భూరిశక్తి మా
కీవుత సర్వశక్తుఁ డగు నీశ్వరుఁ డంచును మ్రొక్కి పేడదక. 184

క. ఈరీతిం దనయుద్యమ

మారాజ్ఞి సమస్తజనులు నానందింపక

ధీరత బ్రకటింపఁ గ విను

వా రామెం బొగడి రధికవాన్వైఖరులక.

185

శా. హిందూస్థానమునం దొకప్పుడు ను మున్నెన్నంగ తనట్టికొ
ల్వందంబొప్పుఁగ ఢిల్లీలో జరిగె మేలై డెబ్బదేడేటియా
దిం దానం బ్రకటించె లిట్టనను మంత్రిశ్రేష్ఠుఁ డారాజ్ఞికిక
హిందూదేశపుచక్రవర్తిని యనక హెచ్చైన పేరబ్బుటక. 186

చ. ఎనబదియేడుసంఖ్యగలయేటను దొంబదియేడునత్సరం

బున వరరాజ్ఞి రాజ్యమును బొందినయేబదియర్వదేడు లా

టను బహుళోత్సవంబులు కడంగి యొనర్చిరి హిందువుల్ మహి

జనహితగర్మకార్యములు సల్పిరి యెల్లెడ రాణిపేరటక.

187

గీ. అట్టిరెండవయుత్సవమందు నెల్లి

ననెడురాట్నానిధి నిఖిలాననీశు

లున్నసింహానగరసభ నెన్ని మెచ్చె

రాణిమోగ్యప్రసృతులు రాజ్యకృతులు.

188

సీ. ఇద్దఁగి రాజ్యంబు నేలుకాలమునందు

దురము తెచ్చటనొ నిద్దరను జెందె

బ్రజలు సౌఖ్యంబునఁ బ్రబలుటఁ దత్సంఖ్య

బడిబడి హెచ్చి యిబ్బడి నహించె

మహి యెల్లయెడ నదిమాతృకయై వండ

శనధాన్యములు ను వర్ధనముఁ జెందె

ననురక్తి మీఱంగ జనుల నేలుచు నుంట

రాజ్యంబు నానాటఁ బ్రాజ్య మయ్యె

గీ. నేనలకుఁ గల్గులెక్క యనూన మయ్యె

రమణఁ బుడమినిఁ బాలించురమణి చిరము

నాయురారోగ్యములఁ జెంది యప్రతిహతి

నేలవలె నని కొరి రిన్నేల జనులు.

189

మ. కలలో ధూమశతాంగధూమననాకలో తంత్రివార్తాదులం

దెలియం జాలనియెల్లమానవులకుం దే టయ్యె దేశస్థితుల్

బలీసెక్ నద్వ్యనహారముల్ బగఱచే బాళల్ గవత్ బట్టెఁ జో

రులపే రాజునను రాజ్ఞి యేలుబడిలో ద్రోహంబు లాచక్ మహిఁ .

శా. నద్యంభస్సుతిచే మరుసలములన్ నామంబులున్ మానె స

ద్విద్యాశాలలు వై ద్యశాలలు మహిక్ సృష్టిక్ నహించె నృహి

శోద్యోగంబులు హెచ్చుమీఱఁ బడవుల్ యుక్తోరుసుంటాపథ

ప్రద్యోతస్థితి దాల్చెఁ జేపడియెఁ జిత్రం బూవునిష్టార్థముల్. 191

క. తనజనులమదియుఁ దనమది

యనువుగ నేకీభవింప నాసతినిజయా

ననమున ముదిమినిఁ బ్రజలం

దనిపెన్ గౌరవివేకతత్పర యగుచున్.

192

చ. అతులితరాజ్యవైభవసమన్విత యయ్యుఁ బ్రజానురాగ సం

యుతమతి లొకిగాంగనకు నుద్దివహించుచు నుండునీమె స

న్నుఁచరితం బె యచ్చటి యనూనచరిత్రలయందు దీర్ఘమై

మతిఁ గరఁగించె నెల్లరకు మాటికి మాటికి గణ్యమాన మై.

193

చ. మతములు నీలివిద్యలు ను మాచులు బోధలు రాచకర్ణముల్

శతము సమాస మై జనులస్వాంత్యములన్ శిలలందుఁ జెక్కిన

ట్టితివిశదస్థితిన్ విడక యంటుట వెన్నెలఁ బోలె జల్ల నొ

చతురతదీయరాజ్యగతి సంస్కృతిఁ బొయదు మానవాళికిన్.

194

ఉ. ఆమె యొనర్చు నేలుబడికన్నఁ దదియచరిత్ర మెల్లరున్

వేమరు సన్నతిలత్రు పృథివీధుర నీమె నహించునట్లు నీ

గ్రోమహిలోనఁ బ్రాత్ర యగుకూరపుబానిసకృత్తి నాఁడునాఁ

డే మయి పోయె నో శ్రుతికి నేనియు రాదు బ్రటిమనీమలోన్.

మ. ఇటు లీహూణమహీశరాజ్య మెలమిన్ హెచ్చొందఁ గా జర్మనీ

యిటలీపాన్సలరాజ్యముల్ విసమతాహీనస్థితిం బూనెఁ ద

క్కటిరాజ్యంబుల పేరుమాత్ర మొకచోఁ గొన్నించె హద్దుల్ పరి

స్ఫుటరీతిం గన రాక కొన్ని చెడె దుర్బోధస్వరూపంబు లై.

196

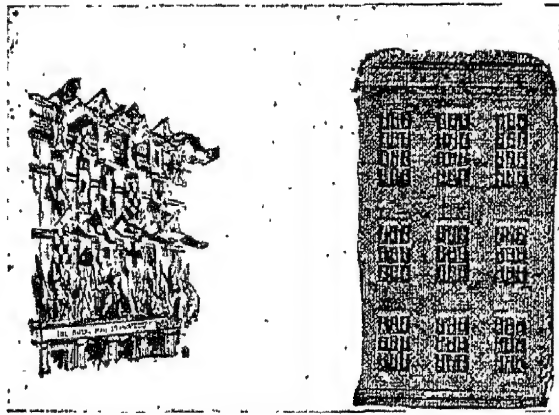
వ. ఇట్లనేకదేశంబు లనేక స్వత్యాసంబులచే జెడిపోయినను రాక్ష
మణి క్రమక్రమంబునఁ గాలంబు గడచుకొలందిం బ్రజానురాగ విశ్వా
సపురస్సరంబు గాఁ బ్రస ర్తించుచు దేశాభిసృద్ధ్యేకపరత్వంబున స
ర్వజనాదరణీయచక్రంబునం బ్రస ర్తించు చుండె. 197

చి. ఒకయెడఁ గ్రుంకుచో నుదయ మొందును వేతొకప్రక్కఁ బద్మనా
యకుఁడు తదీయరాజ్యమున నట్లగుటకొ రవి సంతతంబు వీ
డక పరమాదరంబునఁ గడంగి కనుంగొను నామెపాలనా
ధికత నటంచుఁ దోచఁ దగు దేశము నేలె నిరాకులంబుగకొ. 198

గీ. తొల్లి జార్జులు నల్వగు తుర్యవిల్లి
యమ్ము హానోన రనునంశమందుఁ జిరము
రాజ్యభారముఁ బూని రీరాణి వారి
మించి బహుకాల ముర్విఁ బాలించె నహహ. 199

ఉ. అచ్చెరు వీనసంతసుమ మాతతరాజ్యమదాతపంబుచేఁ
బాచ్చెము లేక వాడుదలఁ బొందక సత్సుమనోమనోజ్ఞ మై
హెచ్చు నహించె సత్కవుల కెందఱి కేని యుఁ దగ్గుణంబులకొ
ముగ్గుట గా వచ్చితు మనుపూనిక చెల్లు నె సత్య మారయకొ. 200

గీ. ఆమె చాతుర్య మే మొ ప్రజానురాగ
బీజ మొక్కటి వెదఁ జల్లి పృథులమనుజ
విశ్వసనభూరుహంబులు వేలకొలఁదిఁ
గాఁ గ మొలపించి నానాటఁ గడంగి పెండ్లె. 201

జాబీనాటి దీపావళి, అగ్నికీడ. 167.

స. ఇట్లు సకలజనమనోహారం బతికయింపం బృహ్మమండలం బేలుచున్న
విష్టోరియామహారాజ్ఞీమణికి నేకోససత్తతివర్షంబులును ద ద్రాజ్యాధి
కారంబునకు నేకోసపంచాశద్వత్సరంబులుం గడచె నందుఁ బంచా
శం బగు షడశీత్యుత్తరాష్టాదశ శతవర్షంబున జూనుమాసంబున నేక
వింశవాసరం బుత్సవోచితం బయ్యు రాజ్ఞీనిదేశం బగుట నా మరు
చటి వత్సరంబున. 202

క. జూబిలియుత్సవ మెసఁగెం
జూబిలివెలుఁగొచు నిఖిలజననాథులు నా
నాబలికరలయి కనుఁగొని
రే బలియున కైనఁ గలవె యింతటివేడ్కల్. 203

శా. శ్రీరాజ్ఞీమణి యుత్సవాగతజనోత్సేకంబు వాతాయన
ద్వార మ్మం దరసెక దదీయజనవాత్సల్యంబు స్పృష్టంబు గా
నారా యిర్వదిమైదువేలజనులన్ హన్పించి హిందూస్థం
గారాగారనిబద్ధుల నివ్వడచి రాకాలంబునక వేడ్క కై 204

ఈ ఏమరుపాటు లేక ప్రజ నేబదివర్షము లొక్కరీతి ను
జ్ఞామదయాశ్వభౌషము ను భర్తృముఁ దప్పక యేలినట్టియా
ధీమతికిం గృతజ్ఞతను దెల్పట కయ్యెడ మంచివేశం గా
నేమనిచెప్పనచ్చు జను లేవునఁ జల్లినవాక్కుమంబులక. 205

శా. వేలుకొ లక్షలుఁ గాఁగ నచ్చటికి నై విచ్చేసి యున్నట్టిభూ
పాలాదుల్ దగ నొక్క టొక్కటినిఁ గాఁ బాలించియారాజ్ఞీస
చ్చీలాదుల్ గొనియాడఁ దద్గణగణ శ్రీసంఖ్య హెచ్చటచే
వేలుకొ లక్షలు గాఁగ నొక్కఁ దొక్కఁ డే వేడ్కం బ్రశంసించఁ డే

ఉ. అప్పురి రాట్నభంబుల జనాశ్రయ మొదరసంపువెల్లువల్
దెప్పర మాటల గాలినడఁ దీరుగ సాంగ దటంచు నెంచి పూ
దెప్పును జెందె నోయనఁ గఁ దీరుగ రత్నవిభూషణాఢ్య మై
యొప్పులు గుల్కురాడ్రథము నొందె మహిపతి స్వామి యేగఁగఁ.

చ. ప్రకటితవాక్యముల్ నృపుల బంధు సత్తిశకటంబు లామెపా
త్రికలును మీగడం దొరయు తేటగులేజాలఁ దేజుమీఱుత
చ్చకటము రా యథాక్రమత సాంగిరి వెట్టుమినిష్టరాచికిఁ
బ్రకటరసానుకూల మగు భానమునంబ్రజ నచ్చి చూడఁ గఁ. 208

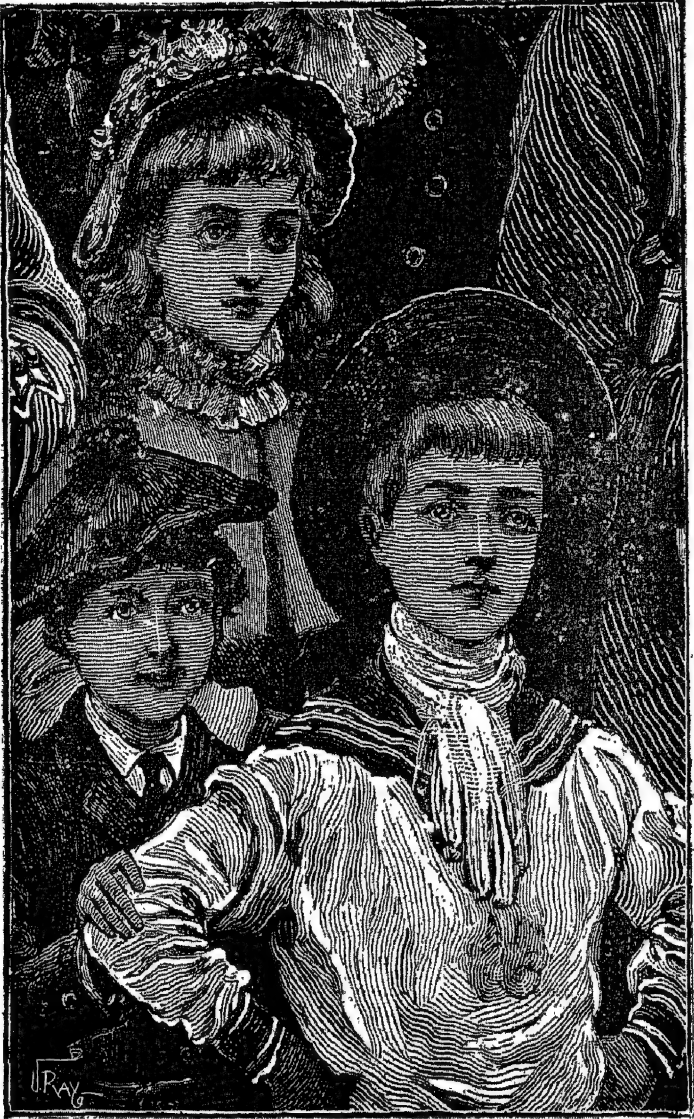
క. మాడువులు మేటిగృహములు
మేడలునుం బ్రతినినాచ మిషమునఁదాముక
వేడుక మంగళగానము
బాడం గాఁ దొడఁగె శుద్ధ భానం బెనఁగఁ.

209

క. వివిధరుచికలితకాచ
ప్రవిమలజాలంతరముల భానుమరీచుల్
దవిలి యొకవంతగలిగెం
జెవి నెటుసోకింతుఁ జూడఁ జెల్లుం దానిక.

210

ఉ. ఈగతి దేవశంబునకు నేగి మహోన్నతవైభవంబుతో
బాగుగ రాణి బల్కెమహి భారముఁ బూనినపెక్కునాళ్ళ కే
నీగుడిఁ జెంది వెండి యును నీశ్వరుఁ గొల్వఁ గఁ గంటిఁ దత్కృపక
సాంగుదు నుండె రాజ్యము ఘనంబుగ నర్థిలె నాఁడునాఁటికిఁ. 211

రాణిగారి జూబిలీ పండుగ జూచుటకై నిరీక్షించుట. 168.

- క. భర్తాభర్మముఁ గను నెడ
నిర్మలగతి నాదుమదిని నిలచుచుఁ దత్త
త్కర్మములతోఁప లెల్ల స
మర్మకము గఁ దెల్పనట్టి మాన్యులఁ గొలుతుక. 212
- గీ. అనుచుఁ బ్రాప్తించుచో నపు డచట నున్న
వారిమేనులు పులకలు వారు టరు దె
యానుడువు లెల్ల వీనుల నానువారి
దేహములు గగ్గరించు సందేహ మేది. 213
- వ. ఇట్లు కొంతదడ నయ్యెం దదనంతరంబ. 214
- ఉ. రాజగృహంబుచెంత కమరం జనుదేరుచు నుండునప్పు డా
రాజనరాలి పైఁ గురియు రమ్యతరంబగుపూలవాన నీ
రాజనరత్న దీపికల రాజి యుఁ గన్నుల కింపుఁ బెంపుచుక
రాజితే వేడ్కుఁ జూడ నగరంబు నహించినకన్ను లో యనక. 215
- మ. చెలులుం జుట్టలు నర్వులుం బరిచితుల్ చిత్రోత్సవం బయ్యెడం
గలయం జూడఁ గ నెంద తెందఱుకొ యాగ్రామమునక వచ్చినం
దలయం జాలక యుండె నొక్కఁడు ను దద్దేవీవినిక్షిప్తదృ
ష్టుల నన్యంబున సోక నీక మదిలోఁ జొక్కెం దదదై వ్యతక. 216
- శా. అరాక్షిమణియింటి కిట్టరిగె శేషాంబు వేవేగఁ బో
నారేయుత్సవ మేమి చెప్పఁ గలఁ డయ్యారే సహస్రాస్యుడుక
తారామార్గము నంటఁ గా వెలుగుమొత్తం బై నపల్పంజులక
ధీరుల్ కృష్ణవలక్షపక్షములు భేదంపంగ లే రైర హా. 217

సీ. దివ్యరివ్వన నంత రిక్షంబునకుఁ బోవు

తారబాణంబుల మేర యెంత

వివిధపుష్పవేత వృక్షంబు లన నొప్పు

చిచ్చుబుడ్డల నెన్ని చెప్ప నేమి

కణదురుల్ రేగిన కైవడిఁ జెలరేగు

నల సిసింద్రీ లెన్న నలవియేది

శశిసహస్రము వెల్గు సరణిఁగాన్పించెడు

వగలువత్తుల కెద్ది పాటిగలదు

గీ. చాలు నే నిట్లు నర్జింప సాగు లేమి

కొంత కొంత సచివంగ నింతపాటి

దనెడిబుద్ధిజనించు నో విసెడువారి

కకట! చెడఁ జేయుచుంటి నో రావలేక.

218

చ. అవుడు సెయింటుగుబ్బలికి నందఱుఁ బంజులతోడ నేగి త

ద్విపుల తటంబులం గలసి విచ్చుచుఁ గూడుచు భూరివాద్యముల్

విపులయు నింగి భోరుకొన వెల్లఁ గఁ జేసిన నహ్ని యయ్యెడఁ

స్థపుటితకీలజిహ్వలను జూచి నభస్థలి నాకె నుద్ధతికె.

219

ఆ. రేయి సచ్చ నని నిరీక్షించువారలు

దెల్లవారె ననుచుఁ దెలుపునట్టి

వారితోడఁ గొంతవా దొనర్చి రమేయ

నీప్తిచేత రాత్రిఁ దెలియ లేక.

220

క. లండనులో ముద్దక్రియక

నిండినయుత్సవము విరియ నెరయుచు హిందూ

ఖండమున నొప్పె నప్పుడు

పండితులకు నుడువ లేనిపాటిది యగుచుక.

221

సీ. కచ్చిబీహారుభూకాంతుండుఁ దత్సతి

పరిషియాదేశభూపాఠకుండు

మణికిరీటవిరాజ మానుఁ డౌషలోక్కురు

మోదరుబాదుకేఁ డగునిజాము

అలసయాందేశేకుఁ డగుదేవనంగన

వరప్రకా రమమహీ నల్లభుండు

తేజశుఘ్నజపాను రాజౌకొమాచు ను

ము న్నగుహిందుభూ భుజులు వచ్చి

ఆ. రఘుడు నూరుపెట్టె లంపిరి హిందువుల్

కాన్క లెల్లవారుఁ గలసి మఱి యుఁ

గాంత యొకయణాప్రకారము డెబ్బది

రైదువేలు పాను లంపి రటకు.

222

సీ. స్కాట్లాండుదేశజుల్ కంచుతో శ్రీరాజ్ఞి

ప్రతిమ నొనర్చి యర్పణము నేయఁ

బ్రహ్మపువేల్పు స్థాపించె నప్పుడు రాణి

బహుమతు లొసఁగెను బహుజనులకు

విద్యాధులకు గొప్ప విందులు గావించె

బడఁతులకును మేలితొడవు లానఁగె

వైద్యశాలలు మఱివిద్యలశాలలు

నుంపించె సమ్మోద ముప్పతిల్ల

గీ. ఇట్లు లుండఁ గ యెనుబదియెనిమి డేట

నాస్తియాదేశమున కాదినరిగె రాజ్ఞి

యాత్మజుం డేలువేల్పు నకరుగ నందు

సన్నుతించి సర్వభూజానినరులు.

223

చ. ఇతరులఁ బోలెడన్ను సుతుఁ డెక్కుఁడుగౌరవ మొప్పుఁజూచినక

హితమతి దీననల్ బలికి యిందుక నాదగుబర్హుఁ దగ్గఁ జే

సితి వని పుత్తునిం బొగ డెఁ జెన్నుగ నెన్నదితొమ్మిదేట శో

భితగుణ తత్తనూజ యగు ప్రీస్సెసులూయిని సమ్మదంబుతోక. 224

వ. పై పుడ్యూకను నరునికిం బరిణయం బొనరించి యథోచిత కృతులం

గాలంబు గడపుచుం దొంబదిరెండవయేట.

225

గీ. పిండ రనువాని గారడి పృథువిశాల

మైన బాలార్మోర లనునట్టి హాల్మున

మనుజనాయిక మనుమల మనుమరాండ్రఁ

జెంత నిడుకొని కనుఁగొనె స్వాంత మలర.

226

ఆ. ఆమె జన్మభూమి యైన కెన్నింగ్సును

నగరులోనఁ దత్తనయయు నామె

ప్రతిమ నిల్పె నిట్లు పదివర్ష ములదాఁక

లీలఁ జూపె జూబిలీమహంబు.

227

నీ. హిందుదేశపుకపు తెంగ తేనీ యుత్స
 నంబు వర్ణించిరి బహురచనల
 నీ ఔల్లదేశస్థు లెంచి రింకొకవిత
 గలదు రుష్యాదేశ కాంత యొకతె
 బీద యయ్యును గోర్కయేది యు లే కామె
 నీక్షించి ముద మంది యేగెనార
 పృథ్వి యయ్యును దనయేర్పాటునకు భేద
 మించుక లే కుండ సంచరించుఁ

అ. దన్నుఁ బెంచినట్టిదాదివలన వేగ
 లేన నభ్యసించి వేవినంత
 ధౌతనస్త్రములను దాల్చి యిం పగుచోట
 నల్పభుక్తిఁ జేసి యరుగ స్వారి.

228

చ. కడువడి వచ్చి రాజ్యగతకార్యములం గలకాగితమ్ము లే
 ర్పడఁ బరికించి ధర్మ మెడబాటును బూనక సంతకమ్ములకై
 గడుకొని చేసి సాధతలగామిని యై స్విసుకాటెజీయనం
 బడుసుమకుంజ మొంది యటుపై జను సాతిథి యాచు భుక్తికిన్.

నీ. వ్రిన్నెసుక్రిస్టియన్ పేరొందుకూతుతో
 భుజియించి శతపదంబులను నడచి
 తనరహస్యపుకమ్మలను వ్రాసి రాజ్యతం
 త్రము దినచర్యపాత్రమున వ్రాసి

సద్గ్రంథములు కొన్ని చదువును జదిపించు
 బైని హిందూస్థానభాష గఱచు
 విండ్సరునం దైన వివిధవస్తుప్రద
 ర్చనమున కనువైనసన్నకుట్టు

గీ. మొదలు గాఁగల శిల్పముల్ బిడపఁ జేసి
 విలుచు నటుపైని రత్నాదివివిధవస్తు
 నామె కొను ననునిశ్చయ మంది తెచ్చు
 శక్తకులమానసంబులు సగవ కుండ.

230

సీ. అటుపిమ్మట విమర్శనార్థ మై వచ్చిన
 గ్రంథము ల్పత్రికల్ గడఁగి చూచు
 సంజప్రాద్ధున బంధుసఖిబాలకాదుల
 కనురూపబహుమతు లంపు చుండు
 నిష్టజనంబుతో నిష్పథుక్తి యొనర్చి
 గీతసత్కథల నంగీకరించు
 బరిమితనచనము ల్బలికి నిద్రించు నీ
 గతి దినదినమును గడపుచుండ

గీ. వర్షదశకంబుఁ గడవఁ దొంబదియునేడు
 సంఖ్యగల క్రిస్తువషణ్ణంబు జరుగు చుండ
 నొక్కనాఁ డ్భవాహుసంయుక్తరథము
 నెక్కి యధికోత్సవంబున కేగుడెంచె.

231

దైమందు జూబిలీనాటి రాణిగారి రూపము. 175.

క. అష్టదిశాగతజను లతి

తుష్టిం బ్రాపించఁ గా నతులితోరుశుభా

విష్టం బై రాక్షీమణి

షష్ఠితమాద్దోత్సవంబు జరిగెం బిదపక్ష.

232

గీ. అరయ దైమం డసెడుపేర నధిక మాదుఁ

వొల్లిటిది రైయ నజూబిలితోడ నిదియు

జరువమునఁ జిన్నదయ్యెను బరువునందుఁ

బంతు మొనరించి యధికతఁ గొంత జూపె.

233

క. నాయెడ జనులకు గలనిర

పాయపుభక్తికిఁ గృతజ్ఞభావముతోఁ ద

చ్చేయముఁ గోరుదు ననుతం

త్రీయంత్రపువార్తఁ బుచ్చె దేశంబులకుఁ.

234

సీ. లండ నెల్ల గూఁబిడండలతో నిండె

హిందుదేశంబున నెన్నఁదగిన

ఘనుఁ డౌప్రతాపసిం గనువానినయ్యెడ

నతిముదంబునఁ జూచి రఙ్గిలజనులు

గ్రాఫిక్కు మొదలుగాఁగలసభ లలరించి

రింద్రలోకమ్మున కెన యనంగ

మకుటధారణమహామహము తా వైయొప్పు

నబ్బిగృహంబున కరిగి యందు

గీ. నప్పటికి నిప్పటికిఁ గల్గువృత్త్యయంబు
 పెండ్లి దాంపత్యసుఖము ను బిడ్డ లాదవు
 టకట ప్రియమృతి బందులయాపదలు ను
 నాది గాఁ గల పెద నెంచె నశ్రు లురుల. 235

క. కలకత్తానస్సామున
 నిలకంపము గల్గిచెఱచె నీయుత్సవముల్
 గలచోట్ల నెల్ల హిందూ
 స్థలి సంతటియుత్సవంబు జరుగక యుండెన్. 236

నీ. మేలిమహారాష్ట్ర మేలుగ్వాలియ లర
 నదిలక్ష లర్థంబు న్యయమునేసెఁ
 బది కొక్కఁడు గఁ జెఱఁ బడ్డవారిని వీడె
 నీగతి జరిగె ననేకదినము
 లపుడు విద్యార్థులయయతంబునకు రాజ్ఞి
 మతులు పొంగఁ గ బహుమతు లొసంగె
 నాంధ్రేయకవివరం డగువిల్లియంవాట్సు
 నధికవాక్ష్మాధురి యలవరించి

గీ. వర్జనముఁ జేసె నీయుత్సవమ్ము మిగుల
 తెలుఁగుభాసను నాశక్తికొలఁది నేనుఁ 1
 గొంత వర్ణించితిని బుధుల్ సంతసెంప
 రాజ్ఞి గుణములు మది ననురక్తి నిటుల. 237

ప్రిన్సెస్ రాయల్.

ఉ. శ్రీరమణీయమా కరుణఁ జిల్పెడు నైజకటాక్ష పీక్షణో
దారతలోకమేల నిలఁదా జనియించి యశంబుదేశమున్
గౌరరుచిన్ మనోహరముగా నొనరించెనన్ జెలంగు వి
ష్ణోరియ చక్రవర్తినికిఁ గోరిన సౌఖ్యము దైన మీవుతన్. 238

శ్రీ. ఏకశానిధి సుఖాలోకప్రసాదంబు
కుసలయామోదంబు కుదురుపరుప

నేప్రభౌరాశి యహీనప్రతాపంబు
చెలఁగి జడాశయశ్రీ లడంప

నేజీవనప్రద హితమహాదార్యంబు
సద్వయాస్తోక పార్షణంబు సేయ

నేచతురానన వాచాప్రచారంబు
వేదమై విబుధాళి విమతిఁ గొనఁ గ

గీ. నట్టి మనపాలి విష్ణోరియాభిధాన
చక్రవర్తిని కిటమీఁది షష్టిహోయ
నోత్సవము కయి యత్నించు చున్న యట్టి
ధన్యులార! మహాజనమాన్యులార! 239

మ. వినుఁడీ యో మహానీయులార యిపుడా విష్ణోరియాచక్రవ
ర్తిని లోకైకపవిత్రచిత్రతరచారిత్రంబులన్ శ్రోతముల్
దనుపం గోరుచుఁ జిల్కపల్కులను సంక్లాషింతు సద్భారతీ
ఘను లౌటం దమ కింపుసాంపుఁ దొలఁకంగాఁ జేయ వేనా నుడువ.

సృగ్ధర.

ము న్నా యిండ్లాండుదేశంబున నెవఁ డనిటో
భోరునన్ భేరు త్స్వన్
మి న్నంటన్ భోరుకొల్పన్ జెదరి నరపతుల్
నీడలం గాంచుచుం బ
ర్వ న్నానాశాపకాశప్రథితుఁ డగుచు నొ
ప్పారె నాత్పేడ్చు దీ శ్రీ
ట న్నాథుం డామె సద్రాజ్యమునకుఁ దొలి భ
ద్రాసనంబున్ గడించెన్.

241

సీ. పిమ్మటడన్న లోకమ్ములు పొగడఁగ
మూడవజార్జి తా భూమి నేలఁ
దరువాతఁ దనకీర్తి దశదిశల్ వ్యాపింప
నాల్గవజాజ్ఞ తా నేల నేలఁ
బిదప శౌర్యదార్య విదితుడౌ నాల్గవ
పుల్లీయం బనుకేడు పుడమి నేల
నటమీఁద నిజభోగ్య మగు మహాభాగ్యము
జగము నిరాశంకముగ భుజింప

గీ. భువి జనించిన సురరాజ భూజ మనఁగ
నఖిలసద్గుణమణిఖని యగుచుఁ గ్రీస్తు
శకము నిధి చంద్ర వసు చంద్ర సంఖ్యఁ దనర
నవని విక్టోరియారాజ్ఞి యవతరించె.

242

1887. ခန္တိဝိယာဘုမိ.

సీ. బీదసాదలఁ జూచియాదరించెడు దయ

పుట్టివున్నాడె కన్పట్టి తెల్పెఁ

దీప్తివారల నైనఁ గొట్టిరావను తాల్చి

యుగ్మబాలనె నేర్చి యుగ్మడించెఁ

గ్రూరుల త్రోవలఁ జేరరా దను నీతి

వెన్నతొడ నె తగ నెన్న నేర్చెఁ

గిట్టని వారి కాల్పట్టెడు మగటిమి

తప్పటస్థల వేయు నప్పు డరసె

ఆ. మిన్ను విటిగి మేని మీఁదఁ బడినఁ గల

నేని బెదరుగుండె యెఱుంగ దయ్యె

నహహ యేమిచెప్ప నగు నామె వణికంప

నాదిఫణికి నైన నలవి య గునె.

246

ఉ. ఆ సుదతీలలామ సుగుణాశ్రితీమ బ్రహ్మదేశ సం

వాసులు పాలక మింటుసభవారు స్వదేశవిభుత్వభద్రసిం

హాసనమందు నిల్పుటకు యత్నముఁ జేయుచు వెష్టుమిక్ష్తరా

బీదనంబు నందుఁ గడుఁ జేమికనిఁ బట్టముఁ గట్టి రయ్యెడక. 247

లయగ్రాహి

మంగళరనంబుల నెసంగు శుభవాద్యములు

రంగముల నాటలు చెలంగ రుచిరంబై

యంగనల పాటలఁ గరంగుచు మనంబు లల

రంగ సభనార లయలం గలయఁ జల్లె

ప్రెస్బిటేరియన్ పాస్టర్.

ప్రెస్బిటేరియన్ పాస్టర్ - ఆల్బర్ట్ ప్రెస్బిటేరియన్.

నింగిని స్రుతిశ్చనులనుం గొలుపు బారుల సీ
 రంగు లరి గుండె లచరం గఁ గడు మోయన్
 బొంగుచు మహాజను లొసంగెడు కిరీట మట
 నంగి యల రాణి శిరముం గదియఁ దాల్చెన్.

ఆ. పదునెనిమిదవ దగువత్సరంబున భద్ర
 పీతపదవి నడసి పేర్చి గనియు
 ధర్మభీతిచేతఁ దాఁ దలంకెను గాని
 యాత్మలోన నుబ్బ దయ్యె నహహ.

249

చ. అటుపయి లోక మెల్లఁ గొనియాడఁగ జల్లఁగ నేల నేలి ప్రా
 కటగుణసంపదం దనకుఁ గంటికి నింపును సొం పమర్చి కూ
 కటులనుఁ గొల్చి పోల్చిన ప్రకారము కూర్చిన యాల్ బరహ్ ప్రభు
 న్బటుబలదైర్యధుర్యుఁ బ్రియనల్లభుఁ గా నరియించె నంతటన్. 250

గీ. క్రమమునం గనె సుతులను విమలచిత్ర
 చరితులను నననిధులనఁ బరగువారి
 నందు మన యునరాజు ప్రిన్సాపువేల్పు
 ప్రథమపుత్తుఁడు గాఁ బుట్ట నచ్చె నిటకు.

251

శా. ఈరాజ్ఞీ విభుతామనోజ్ఞతను దా రీప్టిండియాకంపెనీ
 వార ల్లన్నిని యిండియాప్రభుత కై ప్రాథింపఁ గా నథ్థి ద
 ద్భారం బూనుచు రామరాజ్య మనఁ గాఁ బ్రాజ్యంబుగా నొప్పుపిం
 దూరాజ్యమును నేల నేచ్చె నెట నే దోషంబు లేకు

చ. తొలుత మహమ్మదీయభు దోపమహాతపతప్త నిండియా
 సలలితకల్పనల్లి జనసన్నతపాలనదోహదక్రియా
 కలన స్వదేశవాసులకుఁ గాంక్షితసత్ఫలసిద్ధిఁ గూర్చు గా
 విలసిలఁ జేసెఁ గా! మహిమ వెల్లడిఁ జేయుచు నెల్లదిక్కులకా. 253

సీ. జారత్వ మనుమాట చాటుమాటునఁ దూతె
 చారులదోపిడి పే రడంగె
 బందిపోటులవారు బొందలపా లైరి
 కన్నగాండ్రకు నోట మన్న వడియె
 నన్యాయ మనుపల్కు నన్యభూముల కేగె
 కూటసాక్ష్యము లెల్లఁ గూలిపోయె
 నంచనగాం డ్రంట మంచాలఁ బట్టిరి
 లంచపంచము లన్ని పంచఁ దూతె

గీ. దుర్మయము లెల్ల డొంకలఁ దూఱఁ జొచ్చె
 నీతిబాధలు గతిలేక నూతఁ బడియె
 బక్షపాతము దరిలేక భిక్ష మెత్తె
 జక్రనర్తని రాజ్యంబు సలుపునపుడు.

254

సీ. కాశికఁ బోవుట కాటికఁ బోవుట
 యనుమాట లైలుబండ్లను దొలంగె
 పాగినచో బండి పాఁగ కున్నను మొండి
 యనుమాట రోడ్డుల నడఁగిపోయె

విక్టోరియా రాజ్ కి పిన్స్ ఆఫ్ వేబ్స్, డ్యూక్ ఆఫ్ యార్కు, డ్యూక్
యార్కు కుమారుడు (రాజీగారి పుత్రుడు, పౌత్రుడు, ప్రపౌత్ర

బండుట యొకయేట నెండుట యొకయేట

ననుమాట కాల్వల నాగిపోయె

దూరపువార్తలు తీరని యార్తు లౌ

ననుమాట టప్పాల నణగిపోయె

గీ. బేరసారపు జనులు కుబేరు లైరి

నరుల చదువులు మూలధనంబు లయ్యె

సకలవాసంబులును జిత్రశాల లయ్యె

బ్రోడె యా రాణి మన తోడునీడ కాఁ గ.

255

గీ. కడుపులోఁ జల్ల కదలని కరణిఁ బ్రజలఁ

గన్నతల్లిని మఱపించి కాచి ప్రోచు

చుండుటం జేసి కొన్నాళ్ళ కిండియాకుఁ

జక్రపర్తిని యయ్యె దిక్చక్ర మలర.

256

చ. ఇదె సుదినం బటంచు గవు లెన్నియొ సన్నతులకా రచింపఁ గా

నిదె సుదినం బటంచు బుధు లెందఱొ దీనన లందఁ జేయఁ గా

నిదె సుదినం బటంచు వృషు లెన్ని మహోత్సవముల్ ఘటించఁగా

నదె సుదినం బటంచు సుర లప్పడు చల్లిరి పుష్పనర్జముల్. 257

సీ. దానంబునకు రాని ధనము శీనం బొనె

కొట్టులలోఁ బూడ్చి పెట్ట నేల

మానంబునకుఁ గాని మగఁటిమి మగఁటి మె

కత్తి కఠార్లచే హత్త నేల

జ్ఞానంబునకుఁ గాని చదు వది చదు వౌ నె
 రేయుం బవలు నిద్రఁ జాయ నేల
 సాయంబునకుఁ గాని కాయంబు కాయం బె
 పెరుంగుఁ బాలును బోసి పెంచ నేల

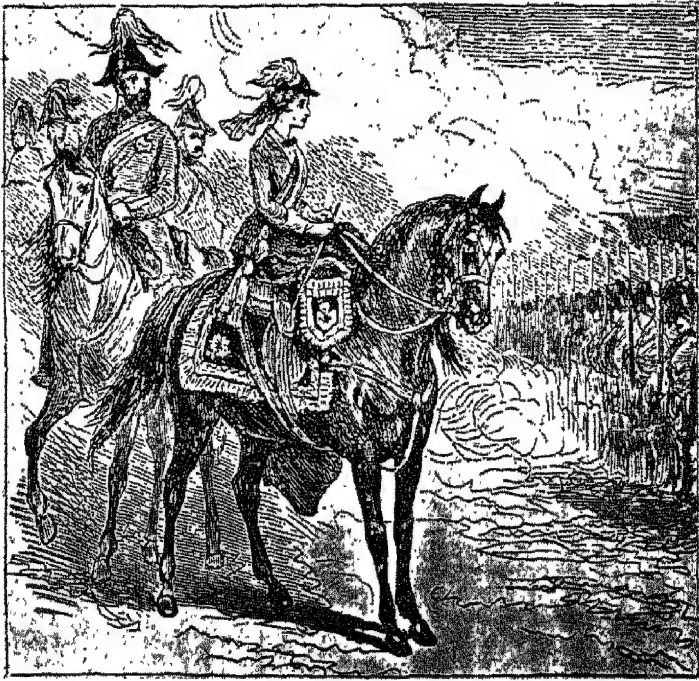
గీ. అనుచుఁ దలపోసి తలపోసి యాత్మలోన
 నెందు నేనిఁ బ్రమాదంబు నొంద కుండ
 ధర్మసరణిని సకల సత్కర్మగతులఁ
 జక్రవర్తిని నతికల్లె సత్యకీర్తి.

258

సీ. గంగ గోదావరి కావేఁ గృష్ణలు
 కట్టించి కాల్యలు క్రమము గాను
 త్రవ్వించి జలములు తగ చొప్ప నూనర
 త్రేత్రముల్ దివ్యసుత్రేత్రములు గఁ
 జేసి బాటలు బండ్లు వాసిమీఱఁగఁ జూపి
 ధర్మసత్రంబులు దాల్చి నిల్చి
 తంత్రివాతకాలు పొగయత్రముల్ నావికా
 సూత్రముల్ దగునట్లు సూటిపఱచి

గీ. నట్టి యశమును నణింప నలవి యగు నె
 భరతఖండంబు నేలెడి భవ్యమూర్తిక
 ప్రజలఁ బ్రీతిగఁ బాలించి ప్రబలకీర్తిక
 నొందు మో యమ్ము సుజను లానంద మొంద.

259

రాజిగారు సేనను పరిశీలించుట.

గీ. వేడ్కతోడుత విన్నరు విహరణంబు
 సల్పుచును బీదసాదల సాకు నాఁడె
 తెలిసె నౌదార్యగుణరాశి తెల్లముగను
 గావు హే యమ్మ ప్రజలను గరుణ మీఱు. 260

క. వెనుకటి జూబిలి యుత్సవ
 మున వేడుక లెల్ల గాంచి పుణ్యశశమునకొ
 మన మలరెక మేదిని తా
 ల్చిన డైమండ్జూబిలిం భలీ కనుగొనఁగకొ. 261

క. అమ్మా నీ దయచే గద
 యిమ్మానపు లెల్ల నెందు నే కొఱుతలు లే
 కి మృహి వతిలఁ గల్గిరి
 సమ్మద మొందుచును సకల సౌఖ్యము లొలయకొ. 262

ఉ. పథిలఁగాత నెల్ల కవి నర్యులు సభ్యులు నుం గడుం గడుకొ
 సాధకు లౌచు రాజ్ఞి సరసంబులు గుల్కెడి చిల్కపల్కులకొ
 పథిలఁగాత కాన్పరె నిటను వాంఛలఁ దీర్చి ముడంబుఁ గూర్చుచుకొ
 పథిలఁగాత సూరిజననర్గ మనర్గళరాజపూజ్యమై 263

మానిని. పాపననామ మహామహిమాహతపాతకజాత వినీతమనో
 భావిత చిన్మయరూప హిరణ్మయ భాస్వర భూషణభూషిత మూ
 ర్తి విదితామలకీతిని మామక దివ్య పచోరచనాకృత తా
 రావళినిం గళమందు ధరించిన రాజినిఁ గావవె భన్వకృపకొ.”

అ. శృంగ యైనరాణి విక్టోరియాని
 పిలువఁ దగినయట్టి పెద్దలందు
 గురునయస్కు సాక్షికోబర్గురాణి యై
 తహి నహించు చుండె రాణినదెన.

265

అ. దేశయాత్ర లరుగుతీవు ను మనుజుల
 కుశల మరయునట్టికోరిక యును
 ప్రియ మరుగ నరుగ బలితంబు లొచుండె
 నీతివేత్తి భూమి నేత్తి కవుడు.

266

శా. లోకాతీతమహోదరాజ్యరమతో లో నైరి శ్రీరాజ్ఞికి
 లోకాతీతధనాధ్య లామె ముదలకొ లోఁ బడ్డ వా రారయక
 లోకం బెల్లెడ నిండి యుండిరి దురాలోకస్వరూపంబుతో
 లోకాలోకము ద న్ని దేశమునకుకొ లో నై యడంగెకొ మహికొ.

గీ. మహిధవుల కెల్ల నిజశిరోమాలిక యగు
 నమ్మహారాజ్ఞి యాజ్ఞ నిరాకరించి
 యాశ్రయకొఖండమందు బోయరులు మేటి
 యరు అయి యెదిర్చి కడగిరి దురమునకును.

268

క. ఆదురము యోధసంచయ
 మేదుర మై చూడఁ జూడ మృత్యునకు మహా
 హ్లాదమ్మున నటియించెడు
 మేదిని యై వాక్యసరణి మేరకొ మీఁకొ.

269

. రాణిగారు, ఒక పేదవారికికి వెళ్ళుట .

సీ. చెవులు చిల్లులు వారఁ జిటుతుపాకులఘోరి
 రసము లెసఁగఁ గఁ రసలఁ బరపి
 పెఱెలుపెఱేలునఁ బ్రేటుతుపాకుల
 మోత్తంబులను బడమొత్త సాఁగి
 గుఱెలుగుఱేలున గుండియల్ ప్రేమఁ గ
 గుంఁదెబ్బల క్షీరంగులను దాల్చి
 జాడ గానఁ గఁ రాక చయ్యన బైఁ బడి
 తెరలించుమందులతిత్తిఁ గాల్చి

గీ. పీఠి వారు ను వారిని పీఠు మిగిలి
 యుభయసేనలవారలు నొక్కరీతి
 గుండెఁ దీసినబంటు లై కండపిరికి
 తనయఁ గానక పోరి ధైర్యగరిమ.

270

గీ. కూటయుద్ధంబులకుఁ జొచ్చుకొలఁదు లెఱిఁగి
 కూటయుద్ధంబులను దరికొల్చి మఱియు
 గిరులపై నెక్కుదారి వేగిర మె పట్టి
 హూఁసేనలు పగవారి నొడియ సాఁగె.

271

చ. గడియలు గావు జాములు ను గావు దినంబులు గావు మాసముల్
 బడి బడి సాఁగఁ గా వెనుక పాదముఁ బెట్టకఁ రెండుసేనలుం
 బిడుగులు దూలురీతి ననిఁ బేర్చుచుఁ జేయఁ గ నందు మేదిని
 బడినమదేభవాహరభప్తిగణంబు గణింప నేటికిఁ.

272

క. పలుదరంగుల నణింపఁ గ

ఫలమే మగు నోడువారిపాటులు ననిలో

గెలు పొందువారిశౌర్యముఁ

దలఁచెడువారలకు మదినిఁ దాహ్నిన వొక్కొ.

273

గీ. బోయరులు బోయ లనఁ దగి పాలుపు మాసి

రందు వాతశేషు లగువార లలసి సొలసి

తెరపి యైయున్నచెఱసాల లొరసి మిగులఁ

జిన్నబోసక యుండఁగఁ జేసి రహపా.

274

సీ. పందొమ్మిదవశతాబ్దంబున బోయర్ల

కలనయ్యె నట వేలకొలఁదిజనులు

నలదుయధ్ధం బని పలుమరు వేడిరి

లార్డురాబర్టు సాలంబునందు

జయ మొంది శ్రీరాజ్ఞి సప్రతిష్ఠ యొసంగె

నామె యాతనిఁ గొనియాడె మిగుల

బనరంపు దెబ్బలఁ బడి వైద్యశాలల

నుండువానిని రాజ్ఞి యుచితరీతి

అ. నాదరించి బాధ యగుఁగె నే యెచ్చట

గాయ మొదవె మనసు గలఁగు చుండెఁ

దగుచికిత్స లెల్లఁ దగులుచు నుండె నే

యేపటాలమందః నెసఁగు దీవు.

275

శ్రీ విద్వోరూ మహారాష్ట్ర.

PHOTO BY RUSSEL & SONS.

క. నీపే రే మని యనుగుచు

దావునకుం జనుచుఁ బూలదండ గళమునం

బ్రాపించి తనకరంబుల

ప్రాపయ్యెన్ వారిమంచిభానంబులకున్.

276

చ. అననిపనేత్రి కిట్లు విజయం బొదనం గఁ బ్రిటోరియామహా

త్సన మతిరమ్య మాచు నసుధాఫలి నెల్లెడ సాఁగె దాని దౌ

నననచిత్రచిత్రపరిణాహగతుల్ వినరించి చెప్పఁ గా

నవుఁ గద నూరువత్సరము లంతటిచాతురి గల్గె నేని యున్.

277

మ. అధికైశ్వర్యముఁ గీర్తిసంపద యు సమ్యక్జ్ఞానసంపత్తి యున్

బుధవర్గంబులు వేయినోళ్ళఁ బొగవం బా ల్పొంది సద్వైఖరిన్

స్వగ లెల్లం దొలఁగించి భూమిజనులన్ న్యాయంబునం బ్రోచుచు

న్విధుతారిచ్చట యొనరాడమణి యుర్విన్ సత్ప్రతిష్ఠం గనున్.

కా. పాడిం దప్పక భూమిధారణమహాభారంబునన్ రాజ్ఞికిన్

దోడై యామె నిదేశముల్ నడపుచున్ స్తుత్యప్రభావాఘ్నం డౌ

గ్లాదుఁడై సమభిఖ్యమంత్రి యిహలోకంబున్ విధిప్రేరణన్

వీడెన్ లోకము నెల్ల నంభతమసావిష్టంబుఁ గావించుచున్.

279

వ. అట్టి యతి దుస్సహం బగు వార్త నాకన్గించి య ద్వేవి యిట్లనియె.

ఉ. నాపినప్రాయ మందు నొకసాఁ డొక చల్లని ప్రొద్దువేళ ఘం

టూపథ మందు స్వైరగమనం బొనరించుచు నుండ నృద్ధ యా

తాపసి యొర్తు నాదు కరతామరసంబును జూచి తల్లిరో

భూపరిపాలనక్షమతఁ బొల్చెద పీ వొనరించు సర్వలో

కోపకృతిం బ్రసిద్ధ ఘయి యొప్పును ద త్సమయంబు భూమిలోన్.

ఉ. బాసట నీకు నాచు ఘనభావముఁ గీర్తియుఁ గల్గి ధీరుఁడౌ
 నీ సచివుం డొకండు మరణించిన పైనిఁ గొలందికాల మం
 దోసతి నీవు వీడఁ గల వుర్వి నటంచు నచించె నట్లు గా
 నే సకలంబు సత్యముగ నిందనుకొ జరిగెం గ్రమంబునకొ. 282

ఉ. కావున నేను నింక బహుకాలము భూతల మందు నుండ నం
 చావిదితంబు గా జనుల కందఱికి నివ్వవరించు నంత న
 ద్వేషి నచించు పల్కు లతి తీక్షణము లై చెవిసోక బంధుమి
 త్రావలి కెల్ల నష్ట పృథాయంబులు వ్రీలె సహస్రభంగులకొ. 283

అ. దేహపాటనంబు దీరెను రాక్షసికి
 గృహము వెడలు శక్తి యెడలె నంచు
 నింతమాత్ర వార్త యెల్లర కహిత మై
 యువనితలము నందు నానరించె. 284

గీ. ఆకట! నోటను వచ్చియింప నలవిగాదు
 ఘోరతర మాచు నెల్లరఁ గూల్చు వార్త
 పిదప నొక్కటి విన నయ్యెఁ బిడుగుఁ బోలె
 నప్పటి యవస్థ నుడువఁ గ నలవి గాదు. 285

క. కా దొకనినిఁ బదుగురినిం
 గా దది వేపురినిఁ గాదు కా దయుతంబుకొ
 మేదిని నెల్ల జనంబుల
 వేదనలో ముంచె నాప్రవృత్తి యొకమొగికొ. 286

విక్టోరియా రాజ్ కి గారి సంతానము.

ఉ. సర్వమహీప్రజం దనప్రజన్ సలె నేలినయట్టిరాజ్ఞికీ
దుర్వచ మైనయట్టిదశ దొట్టెఁ గదా యతినిందనీయ మా
శార్వరిష్ట మాఘమునఁ జంద్రదినప్రభమద్వితీయనాఁ
దుర్వనిఁగల్గుమానవుల కోపనిదుర్దశ గల్గె నక్కటా. 287

సీ. అతిమారదేశసంస్థితి గల్గి యుండి యు
నెల్లవారలఁ శ్రేమ నేలు చుంటు
వశనమాత్రంబున వ్యవహారమాలఁ బలు
చక్కనిరీతిని జరుపు చుంటు
జనసంఘముల నెల్లఁ దనకన్నబిడ్డల
కరణి నాదరమున నరయు చుంటు
శత్రుమిత్రవిభేదసరణులఁ గానక
న్యాయమార్గంబున నడచు చుంటు

గీ. తనదుపతి యైనవెన్నునిగొనము లూని
మహి నవతరించినట్టిపద్మావధూటి
యనఁ గ నొప్పెడువెట్టోరియావధూటి
భామినీమాత్ర మనుచును బలుక వశ మె. 288

మ. నలువా! యే మని దూఱువాడ నిను నెన్నా శోభ విచారించి నె
శృతివృత్తిన్ సృజించినావు గద యీసమ్రాట్కిరత్నముం
గలతం బెట్టితి విష్ణు డామెఁ బరలోకం బొందఁ గాఁ జేసి నీ
తలతో నిట్టిసతిన్ సృజింపఁ గల వేతధ్యంబు చింతించు మా. 289

ఉ. ఓజలరాశిదుర్గనర ! యోగిరిదుర్గములార ! యిందు మీ
 రోజ మెసంగ నడ్డుపడి యుండి విరోధుల నెల్ల నడ్డుచుకొ
 రాజిలు చుండి నేడు మనరాజ్యపయిం బడుమృత్యుశత్రు నే
 యోజను లోనికికొ విడచి యుంటిరి మీస్థితి యేల కాల్ప నే. 290

క. ఓమానితదుర్గములూ

రామిత్తిం జూచి వృగయుఁ డనియెడు మదితో
 సామాన్యదృష్టిఁ జూచితి
 రీహాసము మీకు నేటికేగతిఁ గల్గెకా.

291

ఉ. మ్రొక్కులదేవరా కలరె పూర్వము భూతల మేలువారియం
 దొక్కరుఁ డైన నిట్టివృపుఁ డొక్కక్షణంబు ను నీవు జూతు వే
 యొక్కడ రాణి యేలని మహీతల ముండె నటంచు నెంచ నేఁ
 డక్కటయట్టిరాజ్యమున కాయెఁ గదా పలుకారుచీఁకటుల్. 292

క. అమ్మ యీక్రియ నగచెడు

మమ్ముకొ విడనాడి పోన మంచియె మాసా
 ఖ్యమ్ములుఁ గట్టము లరయుచు
 నెప్పుది సేయం గఁదగిననేర్పరు లెవ రో.

293

ఉ. నీ కొకలాటేలు లేదనుట నిశ్చయ మీ వెట నున్నఁ జూడు మా

నీకయి దుఃఖ మొందునవనీజనులం దగ దిట్టిమాట యు
 న్నాకు న దే మనకొ మనసునం బొడకట్టెడు మెట్లు నీకు న
 వ్యాకులచిత్రభోగముల నందెడులోకమునందు నుండఁ గలె. 294

విక్టోరియా రాజ్ఙి. 2వ సంవత్సరము. తల్లి కంటు ప్రభిష్ట.

క. వినం బవలున్ రేయి యు

నీనామముఁ దలఁచు చుండు నిరతిం దేవి

మానవులు నీగుణంబు లె

ధ్యానించుచు నుండు దేవి యనుట యె గురి గాన్.

295

క. ఈవిద్యలు నీబుద్ధులు

నీవివిధసుఖంబు లెల్ల నీ వొసఁగిన వాఁ

గావున నీప్రజ లెల్లం

దానకనామంబు విడువఁ దలఁతు రె తల్లీ.

296

ఉ. భూపరిపాలనక్షములు భూపతు లియ్యెడ నెందఁ తెందఁ ట్రో

యాపగ రానితాపముల నందుచు నుండిరి మాకు నీకుండౌ

నీపెదపుత్తుఁ డీవగవు నిల్పఁ గఁ జాలక యుండెఁ జూడుమా

మాపని యేమి యానితఁడు మాననిదుఃఖముతోడ నుండినన్.

297

క. ఎంతటిరోగము లయ్యు ను

నింతటిలోపల నె చొచ్చి యే పరచు నె యే

మిత యొ రాజ్ఞీమృతినృ

త్తాంతం బనలీల జనుల నబలులఁ జేసెన్.

298

క. ఇడ రాని యాయు విడితివి

జడములకు ను జిల్వలకు ను సత్కృపతో నీ

పుడమిం బరిపాలించెడు

నొడయని కీఁ జాల వై తె యోదైనంబా.

299

సీ. సితపక్ష మయ్య నసితపక్ష మని తోచ

గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మ సాగె

మృత్యువు వెన్నంటి మీఁదఁ బడ్డవిధాన

గుండె లెల్లరకును గొట్టికొనియె

నిష్టగోష్ఠీవార్త లించుకనవులు

శబ్దమొక్కింత యు సమసి పోయె

యేవార్త వచ్చు నో యీవేళ ననుచింత

దక్క వే టొకచింత దగుల దయ్యె

గీ. చెదరి పోయెడుగుండియ నదుముపోల్కె

హృదయముల హస్తములు సేర్చి రెల్లవారు

రాణి లోకాంతరముఁ జెందురాత్రిఁ దలఁచఁ

గాళరాత్రి యొ మనుజసంఘంబునకును.

311

శా. ఆరాజ్ఞీమణి స్వర్గ మొందె నని యత్యానందు లై యుత్సవ

ప్రారంభంబున దేవతావరులు తారాజువ్వలక భూమికిం

జేర న్విడి రథోముఖంబు గ ననక నీరంధ్ర మై యయ్యెడం

దారాజాలము వ్రాలె మానవుల డెందంబు ల్గడుక వ్రయ్యె గక.

ఉ. ఏలినభూమి నెంద టొకొ యేలిక లెందటొ పోయి రీగతిం

దాలిమిఁ దూలి నీ కయి వెత న్మనుజావళు లేడ్చు టెల్ల నీ

మేలిగుణంబుల స్మరువ మేకొనఁ జాలమిఁ గాదె యెన్నఁది

జాలఁ గఁ జెప్పకొందు రొకొ చన్నయెడక మహివారు సద్గుణులే

గతించిన ప్రిన్స్ అల్బర్ట్‌విక్టరు ప్రభువు క్రిస్టియన్‌యవ్వర్డు.

క. వినుఁ డీ చర్వుల ఘంటలు

గణగణ మ్రోయం గ సాఁగెఁ గల దే మనుచుం

జను లెల్లఁ బెద్దపెట్టుగ

వనరిరి మాతృవృత్తి విన్న వారలఁ బోలెక.

303

ఉ. నీవని వీడ కుంటి గద నీరజనాయక నీకు మోద మి

ట్లేపగి దిక్ మదిం గలిగె నింతటిరాణి గతించె మూఢు లా

రా పరమార్థము నివ్వనుడి రాణి మహాస్మృతలోక మొందుచో

నేవున సద్విమానమున నేగఁ గఁ జూచితి ఁంత యేటికిక.

304

క. ఎందఱు పుట్టి రొ చచ్చి రొ

యెందఱు భూతలమునందు నీవిత్తోర్యా

సుందరి కీడగు మనుజుల

విందు మొకోకందు మొక్కొవిధిసర్గమునక.

305

క. పుట్టినదుఃఖము మనమున

నెట్టిన నాపం గ నెవఁడు నేర్చును మనుజుం

డెట్టిదృఢత్వముఁ గల్గి యుం

గట్ట న్నిలుపం గఁ బొరలుఁ గా దె జలంబుల్.

306

ఉ. ఇందు సమస్తభోగములు నిష్టగతికై సమకూరి యుండఁగాఁ

బొందఁ గ నేల స్వగణమును భూపతిరత్నము వైద్యశాలలకై

మందు లొసంగి యెందఱిని మానవులం బ్రతికించి తీవు నీ

కందొకఁడైన నాయు విడి యాపదు మర్త్యులభాగ్యహీనతకై.

307

క. కాలమ నిల్వక వడి వడి

నేలా పరచెద వొ పరచి యెం దేగద వో

మే లైనవారి నేరిచి

యీలీలక సమయ జేయ నే వడి యెల్లక.

308

సీ. నిను బ్రత్యహంబు ను నిద్ర లేపెడు సూర్యుఁ

డీపెద్దనిద్దుర లేపఁ డేల

ఇందుక మొరయు నాలించెడునీ విప్లు

వీరిరోదనములు విన వి డేల

వెతఁ గల్గ నీ కడ విన్నవించుము నేటి

యీవెత వినుటకు నెవరు గలరు

నీకు నామోదంబు నెరపెడుపువ్వుల

వలపు లేటికి నేడు వలనకుంటి

గీ. ఎచుచు ఎగచిరి నీవు లోకాంతరమున

కరిగినట్టిదినం బెల్ల యహములందు

నధికపాపిన్య మై జను లందఱిరికిని

దలఁచఁ జెప్పు గ రాని దై కలఁతపరచు.

309

ఉ. ఎంతటిబుద్ధికాలులను నేచుచు నెంతటిదైర్యయుక్త మా

స్వాంతము నైన వే కలఁచఁ జాలినలేమిడి నైనఁ బొందఁ గాఁ

గొంత సహింప వచ్చు గద ఘోరతరం బగునీదుపంచతో

చిత్రము మూర్ఖుఁ డ్రోసెఁ జెవి దాగ్గొనుమాత్రనఁ దల్లి రాణిరో.

చ. అవతారంబును వీడి నీ నరగువో నయ్యయ్యో నీపిల్ల లా
 నననీమానవు లేడ్వ వింత యగు నే యాపన్నతం గూలి యీ
 వివిధోర్వీరుహముఖ్యము ల్వగపుచే వేసారున ట్లుండె ము
 న్నవలీలం బ్రతివాక్య మిత్తు విపు డాహా మొట్టి లాలింప వో. 311

సీ. ఆకర్ణపూర్ణంబు లై నట్టిసేత్రముల్
 మేల్గులాబీపన్నె మెఱయుమేను
 మేలిబంగరుపోల్కె మించినముంగురు
 లందంపునగ వొప్పునధరపుటము
 సదయ మై యొప్పారుహృదయప్రసృత్తి యు
 నారాధనీయ మానాకృతి యును
 మాననీయము లైనసూన్యతవాక్యముల్
 స్నేహంబు మున్ము న్న చిల్కుద్రృష్టి

గీ. మరువ నగు నమ్మ మాకు నోమాన్యశీల
 నీకుఁ బ్రతినిధి గా మమ్ము నీసుతుండు
 ప్రోచు దక్షత నైన నీప్రోవు మాకుఁ
 బాదుకొని యుండి మది నెడఁ బాయఁ గలఁడె. 312

క. ఓమిత్తీ మానవులం
 బ్రేమకొ రక్షించు చున్నశ్రీరాజ్ఞి దయకొ
 మామొఱ విని యును విడువ వి
 కే మనఁ గా వచ్చుఁ గ్రూరహృదయుండవు గదా. 313

మ. అకటా యిందటియాయువుల్ గొనెడినీ కంతయు లే దాయె నో
వికటాకారపుమిత్రి యొక్కఁడు ను నిన్వీక్షింప లే దయ్యె ద
ర్యకలక్షాన్విత మౌచు నాకసముఁ జేరం జూచునమ్మేడలో
నికి నె క్లేగి తొ చూతు రెనియు భటుల్ నీప్రాణముల్ దీయ రే.

చ. ఋజుపథవర్తనంబ గుణహానత శాంతి యుఁ గల్గి శత్రుభూ
భుజులను రాజ్యతంత్రములఁ బోరిత ముండియు నాదరంబునకొ
సుజనులతోడఁ దుల్యము గఁ జూచినయీసుగుణాధ్య రాణి వా
రిజభవుస్పృష్టి నెల్ల నలరించెఁ గదా తనవైభవోన్నతికొ. 315

ఉ. అన్నములేనివారు ను గదాతురదేహులు బిచ్చకుంటులుం
గన్నులు లేనివారు నధికశ్రమ మొందఁ గ లేకచావుకై
తెన్నులు జూచు చుండ నతిదీర్ఘతరాయు వొసంగి లోకులకొ
మన్ననఁ బ్రోచురాజ్ఞి మటుమాయముఁ జేసి తె కూర దయ్యమా.

చ. యమగమభిఖ్యచోరుఁడు జనావళికిం గన రాక వచ్చి య
ర్యమసమతేజ మొప్పెడుననర్హ్యతరంబగు కోహినురువ
ప్రమునకు వన్నె వెట్టెఁ దగురాణియనం దగుగొప్పరత్నము
న్నిమిషములోనఁ జేకొని చనెం దమముల్ జగ మాపరింపఁ గలె.

ఉ. తీరనితామభాధలను దేశవిపత్తులు గల్గుటకొ మహా
మారి మసంగుటం దెగినమానవులం దగువర్తనంబులం
దారుచునట్టిమేలిజననాథుఁడు లేమిని దైవ మీమె నీ
ధారుణిఁ బాపి న్యాయపుపదం బిడె నో పరలోకధారుణికొ. 318

సీ. సభ్యులారా! మున్ను సభలలో నేదేవి
 సుతీయింతు మామె స్వర్గతికి నేగె
 సతులార! యేదేవి సర్వవిద్యలు మీకు
 గఱపించె నామె స్వర్గతికి నేగె
 మతకర్తలార! స్వైరత మీకు నేదేవి
 గతిఁ జూపె నామె స్వర్గతికి నేగె
 జనులార! మన కెల్ల సౌఖ్యంబు లేదేవి
 గలిగించె నామె స్వర్గతికి నేగె

గీ. బెద్దలను చిన్నలను మఱిబీదవారి
 ధనికుల సమానరీతిఁ గాఁ గనుచు లోక
 మేలె నేదేవి యామె నేఁ డెల్లజనుల
 మించునాపత్పయోనిధి ముంచె నకట.

319

శా. మారాజ్ఞీమణి మాకు నీఁ గలిగినకొ మమ్ముం బ్రసాదించు వే
 మారు స్వేదెద మెయిదై నమ! మహిం బల్మానవుల్ జచ్చుచో
 నీరీతి న్నిను వేడుచుందు మని నీ వెంచం గఁ బో కట్లు గా
 దీ రాజధ్వజరాశి సాటి యగువా రెం దేని యు ధ్ధేరు గా. ౩20

క. తక్కుటి రాజులకంటె
 మిక్కిలికాలంబు నేలె మిక్కిలి రాజ్యం
 బక్కలరాజ్యముల కిను
 మిక్కిలి యై రాణికిర్తి మించెం జగతికొ.

321

క. ఓయంతక నిను నిందలు

నేయం గా నేల మేము జేసినపాపం

బాయమఁ గొని పోయెం గద

చేయం గల దేమి మించఁ జేసినపనికి.

322

ఉ. పృథ్వీపు కాకికై పడిఁ దమిసముపోలిక నల్లనై హఠా

త్కృత్యము మీఱఁ బైఁ బడును తెల్లముగా నని నిందనేతు రా

మత్యనుకూలత న్మనము మానక తిట్టినఁ గొంకి పోవునే

ముత్యమువంటి రాణి కిఁక మోసము తప్పఁ గఁ జేయువార మే.

గీ. ఎన్ని వగవులఁ బడిన నే మున్న దింక

రాజీయంతటిగుణకాలి రాజరాజు

వెలయఁ గల్గెను ప్రిన్సపువేల్పు మనకు

మనుడ మాతని దరిఁజేరి మనుజులార.

324

క. కొటీరనిహితచంద్రా

పాటీరస్వచ్ఛదేహ పటురుచిసాంద్రా

కొటీరవాసిమునిహృ

త్వేటీరత్నాయమానపుఘతరరూపా.

325

కవిరాజవిరాజితము.

శివ శివకృత్యసమాదర చిత్తవశీకృత తిగ్మశరాయితమా

భవ భవశాంగరుచిప్రతిపాదితతామరసాహితకొటిరుచీ

భవ భవపాశసహస్రనిరంతరబద్ధవిదూర పదానతమా

సవ సవనాశనరక్షణసాదర చారుసుశీతలదృష్టియుతా.

326

గద్యము.

ఇది శ్రీమన్మంత్రిపెగడ వంశపయకపారావార రాకాసుధాకరరాజ
 బిరుదాంకిత భుజంగరా యామాత్యపాస్త్రా హవితస గోత్ర పవిత్ర
 దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయనరపుత్రశ్రీమార్కండేయనర
 ప్రసాదజనిత సరసాప్రావధానాది విచిత్ర కవితాధారేయ
 బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ

ప్రణీతం బయిననసంతకుసుమ మను

మహా ప్రబంధంబునందుఁ

తృతీయాశ్వాసము.

సర్వంబు సంపూర్ణము.

శ్రి. శ్రి. శ్రి.

